

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KATILIM BANKALARINDA ETKİNLİK VE VERİMLİLİK ANALİZİ

Hazırlayan
Halid Velid BAYKARA

İktisat Ana Bilim Dalı
İktisat Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Rüştü YAYAR

TOKAT – 2012

KATILIM BANKALARINDA ETKİNLİK VE VERİMLİLİK ANALİZİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 24 / 04 / 2012

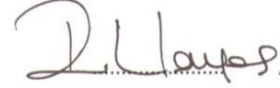
Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Salih BARIŞIK

Üye : Yrd. Doç. Dr. Rüştü YAYAR

Üye : Yrd. Doç. Dr. Süleyman Serdar KARACA

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 24./04./2012. tarih ve 0/02 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ali AÇIKEL
Enstitü Müdürü

Mühür
İmza

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

20/04/2012)

Halid Velid BAYKARA

.....

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın tamamlanmasında destek ve yardımlarıyla katkıda bulunan danışman hocam Yrd.Doç.Dr. Rüştü YAYAR'a, fikri desteklerini esirgemeyen BDDK yeminli murakıplarından; Adem YEKELER'e, Mustafa ŞAVLUK'a, Gürcan AVCI'ya, Orhan COŞKUN'a, Ramazan KÜÇÜK'e, Murat YILDIRIM'a, M.Salih KUTLUK'a, Ramazan CANİK'e, isimlerini burada tek tek yazamadığım bankacı arkadaşlarıma, kuzenim Gülnur YILMAZ'a, değerli eşim Nurdan BAYKARA ve biricik oğlum Ahmed BAYKARA'ya teşekkür ederim.

Tokat, 2012

Halid Velid BAYKARA

ÖZET

Finansal sistem; fon arz edenler ile fon talep edenler arasındaki etkileşimin finansal aracilar ile sağlandığı, karmaşık bir yapıdır. Bu sistemin asıl amacı devlet, hane halkı ve firmaların sahip oldukları fon fazlalarını, finansal aracilar vasıtasıyla ihtiyaç sahiplerine yönlendirmek ve ekonomide temel koordinasyon işlevini yerine getirmektir. Bir ülkede iyi işleyen bir finansal sistem, ekonomik istikrar ve büyümeye önemli katkılar sağlamaktadır.

Finansal sistem içerisinde giderek önemli bir yer edinen Katılım Bankaları, faaliyetlerine ilk olarak 1983 yılında özel finans kurumları adıyla başlamıştır. Özel finans kurumlarının kuruluş amacı, toplumda faiz hassasiyeti olan kesimin tasarruflarını ekonomiye kazandırmak ve benzer nitelikteki yabancı fonların ülkeye gelmesini sağlamaktır. 2005 yılından itibaren bankalar kanunu kapsamına alınarak Katılım Bankaları sıfatını kazanan bu kurumlar, bugün itibari ile 4 banka ile Türkiye’de faaliyet göstermektedir.

Etkinlik ve verimlilik günümüzde işletmelerin önemli performans göstergelerinden olup, etkinlik mevcut hedefe ulaşma seviyesini gösterirken, verimlilik elde edilen çıktının girdiye oranı olarak tanımlanmaktadır. Verimlilik ve etkinliği ölçen birçok parametrik ve parametrik olmayan teknikler mevcuttur. TOPSIS, verilen alternatifler arasında, bir alternatifin en iyi ve en kötü alternatife olan uzaklığı arasındaki mesafeyi Öklid bağıntısı mantığı ile ölçerek, ideal bir çözüm ortaya koymaya çalışan parametrik olmayan çok kriterli bir karar verme yöntemidir.

Bu çalışmada, Türkiye’de finansal sistem içerisinde hızla büyüyen ve gelişen Katılım Bankalarının 2005–2011 yılları arasındaki faaliyetlerinin etkinlik ve

verimlilikleri TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution) tekniği kullanılarak ölçülmeye çalışılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; aynı zaman diliminde verimli olan bir Katılım Bankasının etkin olmadığı ve bir Katılım Bankasının sunduğu yatırım araçlarını çeşitlendirmesine paralel olarak etkinlik ve verimliliğinde gözle görülür bir artış sağladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankaları, Etkinlik, Verimlilik, TOPSIS Yöntemi

ABSTRACT

Financial system is a complex structure which provides the interaction between the ones who offer fund and demand fund with financial interagents. The main aim of this system is to direct the fund excess which the government, public and firms have to the need by means of financial interagents and carry out the main coordination in economy. A financial system which works well in a country provides a very important contribution to economic stability and growth.

The Participation Banks which have an important place in our financial system increasingly started their first activity with the name of private finance foundations in 1983. The aim of incorporation of private finance foundations is to bring in the savings of people, who show sensibility to interest, to economy and get the foreign funds to come to the country. The banks which have been put into the The Participation Banks by being taken bank law inclusion since 2005 has shown activity with four banks in our country now.

The efficiency and productivity are one of the most important performance indicators of businesses. The efficiency shows the level to reach the present aim and the productivity is defined as the present sources and the ratio of output to input. TOPSIS is a large criteria decision method to try to find an ideal solution. It tries to measure the length of the alternative to the best and the worst alternatives with OKLID relationship logic.

In this study, the efficiency and productivity of The Participation Banks which grow and develop rapidly was tried to be measured between 2005-2011 by means of TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution) method. In analysis discovery in the same time zone, it was seen that An efficient bank wasn't active and the productivity and efficiency of an Accession Bank increased effectively when it increased its investment means.

KEY WORDS: The Participation Banks, efficiency, productivity, Topsis method.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1

KATILIM BANKALARINDA ETKİNLİK VE VERİMLİLİK ANALİZİ**BİRİNCİ BÖLÜM****FİNANSAL SİSTEM VE FİNANSAL SİSTEMDE FAİZSİZ BANKACILIK**

1. FİNANSAL SİSTEM VE İŞLEYİŞİ.....	4
2. FON ARZ VE TALEP EDENLER.....	6
3. FİNANSAL ARACILAR.....	6
3.1. Bankalar.....	7
3.2. Borsalar.....	8
3.3. Factoring Şirketleri.....	9
3.4. Leasing Şirketleri.....	9
3.5. Tüketici Finansman Şirketleri.....	10
3.6. Portföy Yönetim Şirketleri.....	10
3.7. Varlık Yönetim Şirketleri.....	10

3.8. Yatırım Danışmanlık Şirketleri.....	11
3.9. Yatırım Ortaklıkları.....	11
3.10. Sigorta Şirketleri.....	12
4. DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLAR.....	12
4.1. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası.....	13
4.2. Maliye Bakanlığı.....	14
4.3. Hazine Müsteşarlığı.....	14
4.4. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.....	15
4.5. Sermaye Piyasası Kurulu.....	15
4.6. Rekabet Kurumu.....	16
4.7. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu.....	16
5. FAİZSİZ BANKACILIK DÜŞÜNÇESİ VE DÜNYADAKİ GELİŞİMİ.....	17
5.1. Faizsiz Bankacılık Düşüncesinin Ortaya Çıkışı.....	17
5.1.1. Ekonomik Nedenler.....	17
5.1.2. Sosyal Nedenler.....	19
5.1.3. Dini Nedenler.....	19
5.2. Faizsiz Bankacılığın Dünyadaki Gelişimi.....	21
5.3. Faizsiz Bankaların Türleri.....	30
5.3.1. Tasarruf Bankaları.....	30
5.3.2. Kalkınma ve Yatırım Bankaları.....	30
5.3.3. Özel Finans Kurumları.....	31
5.4. Dünyada Faizsiz Bankalarda Yapılan Belli Başlı Fon Toplama ve Temin Faaliyetleri.....	31
5.4.1. Tasarruf ve Cari Hesaplar Aracılığıyla.....	31

5.4.2. Yatırım Hesapları Aracılığıyla.....	32
5.5. Dünyada Faizsiz Bankalarda Yapılan Belli Başlı Fon Kullandırma	
Yöntemleri.....	32
5.5.1. Mudarebe.....	32
5.5.2. Müşareke.....	33
5.5.3. Murabaha.....	34
5.5.4. İcara.....	35
5.5.5. Selem.....	35
5.5.6. İstisna.....	35
5.5.7. Müzaraa.....	36
5.5.8. Wakala.....	36
5.5.9. Tavarruk.....	36
5.5.10. Komodite.....	37
6. TÜRKİYEDE FAİZSİZ BANKACILIK.....	37
6.1. Finans Kurumları.....	37
6.1.1. Türkiye’de Finans Kurumlarının Kuruluş Gerekçeleri ve Tarihi	
Gelişimi.....	37
6.1.2. Türkiye’de Kurulan İlk Finans Kurumları.....	39
6.1.2.1. <i>Faisal Finans</i>	39
6.1.2.2. <i>Albaraka Türk Finans</i>	40
6.1.2.3. <i>Kuveyt Türk Evkaf Finans</i>	40
6.1.2.4. <i>İhlas Finans</i>	41
6.1.2.5. <i>Anadolu Finans</i>	41
6.1.2.6. <i>Asya Finans</i>	41

6.2. Katılım Bankaları.....	42
6.2.1. Türkiye’de Katılım Bankalarının Ortaya Çıkışı.....	42
6.2.2. Türkiye’de Kurulan İlk Katılım Bankaları.....	43
6.2.2.1. <i>Türkiye Finans Katılım Bankası</i>	43
6.2.2.2. <i>Albaraka Türk Katılım Bankası</i>	44
6.2.2.3. <i>Kuveyt Türk Katılım Bankası</i>	45
6.2.2.4. <i>Asya Katılım Bankası</i>	45
6.3. Türkiye’de Katılım Bankalarının Sunduğu Hizmetler.....	46
6.3.1. Fon Bulma.....	46
6.3.1.1. <i>Cari Hesaplar Vasıtasıyla</i>	46
6.3.1.2. <i>Katılım Hesapları Vasıtasıyla</i>	47
6.3.1.3. <i>Sukuk Vasıtasıyla</i>	48
6.3.1.4. <i>Murabaha İşlemlerine Dayalı Sendikasyon Kredileri Vasıtasıyla</i>	49
6.3.2. Fon Kullandırma.....	49
6.3.2.1. <i>Kurumsal Finansman Desteği</i>	51
6.3.2.2. <i>Bireysel Finansman Desteği</i>	51
6.3.2.3. <i>Kâr Zarar Ortaklığı</i>	52
6.3.2.4. <i>Finansal Kiralama</i>	52
6.3.2.5. <i>Mal Karşılığı Vesaikin Alım-Satımı</i>	52
6.3.2.6. <i>Gelire Endeksli Senetler</i>	53
6.3.2.7. <i>Sukuk</i>	53
6.3.2.8. <i>Tavarruk</i>	54
6.3.3. Bankacılık Hizmetleri.....	55

İKİNCİ BÖLÜM

ETKİNLİK, VERİMLİLİK VE ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

1. ETKİNLİK, VERİMLİLİK VE ETKİLİLİĞE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR.....	56
1.1. Etkinlik Kavramı.....	56
1.2. Verimlilik Kavramı.....	57
2. ETKİNLİK VE VERİMLİLİK ANALİZİNDE KULLANILAN BAZI ÖNEMLİ YÖNTEMLER.....	58
2.1. Oran Analizi	58
2.2. Parametrik Yöntemler.....	60
2.2.1. Stokastik Sınır Yaklaşımı (SSY).....	61
2.2.2. Serbest Dağılım Yaklaşımı (SDY).....	61
2.2.3. Kalın Sınır Yaklaşımı (TFA).....	62
2.3. Parametrik Olmayan Yöntemler.....	62
2.3.1. Veri Zarflam Analizi.....	63
2.3.2. Serbest Atılabilir Zarf Modeli.....	64
2.3.3. TOPSIS Yöntemi.....	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TOPSİS YÖNTEMİ İLE KATILIM BANKALARININ ETKİNLİK VE

VERİMLİLİK ANALİZİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE KAPSAMI.....	68
2. MATERYAL VE YÖNTEM.....	75
2.1. Materyal.....	75
2.2. Yöntem.....	75
3. TOPSİS YÖNTEMİNİN UYGULANMASI VE BULGULAR.....	76

3.1. 2005-2011 Döneminde Katılım Bankalarının Etkinlik ve Verimlilik Analizi.....	76
3.1.1. Katılım Bankaları İçin Etkinlik ve Verimlilik Kriterleri.....	77
3.1.2. Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerinin Normalize Edilmesi.....	81
3.1.3. Normalize Edilen Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerinin Ağırlıklandırılması.....	81
3.1.4. Ağırlıklandırılmış Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerinin Pozitif ve Negatif İdeal Çözümlemesi.....	82
3.1.5. Ağırlıklandırılmış Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerinin Maksimum ve Minimum İdeal Noktaya Uzaklıkları.....	84
3.1.6. Her Bir Katılım Bankasının Yıllar İtibariyle İdeal Çözümüne Yakınlıkları (Etkinlik ve Verimlilik Sıraları).....	85
SONUÇ.....	88
KAYNAKÇA.....	90
DİĞER KAYNAKLAR.....	98
EKLER.....	99
Ek 1. Etkinlik Analizinde Kullanılan Finansal Oran Değerleri.....	99
Ek 2. Etkinlik Analizinde Kullanılan Normalize Edilmiş Finansal Oran Değerleri.....	100
Ek 3. Etkinlik Analizinde Kullanılan Ağırlıklandırılmış Finansal Oran Değerleri.....	101
Ek 4. Verimlilik Analizinde Kullanılan Finansal Oran Değerleri.....	102
Ek 5. Verimlilik Analizinde Kullanılan Normalize Edilmiş Finansal Oran Değerleri.....	103
Ek 6. Verimlilik Analizinde Kullanılan Ağırlıklandırılmış Finansal Oran Değerleri.....	104

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1	: Global Faizsiz Finans Endüstrisinin Büyüklüğü.....	25
Tablo 2	: İslami Finans Enstrümanlarında Ülkelerin Büyüklük Sıralaması.....	26
Tablo 3-a	: Dünyanın Çeşitli Ülkelerinde Faaliyet Gösteren Faizsiz Bankalar.....	28
Tablo 3-b	: Dünyanın Çeşitli Ülkelerinde Faaliyet Gösteren Faizsiz Bankalar (Devamı).....	29
Tablo 4	: Katılım Bankalarının Gerçekleştirdiği Bankacılık Hizmetleri.....	55
Tablo 5	: Etkinlik ve Verimlilik Oranları.....	78
Tablo 6	: Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerine İlişkin Ağırlıklar.....	81
Tablo 7	: Yıllar İtibariyle Karar Vericilerin Maksimum ve Minimum Noktaya Uzaklıkları.....	85

GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik 1:** Ülke Bazında Faizsiz Bankacılığın Toplam Bankacılık Sektörü İçindeki Payı.....26
- Grafik 2:** İslami Fonların Büyüklüğünün Ülke Bazında Dağılımı.....27
- Grafik 3:** Katılım Bankalarının 2005-2011 Yılları Arasında Ölçülen Etkinlik Skorları.....86
- Grafik 4:** Katılım Bankalarının 2005-2011 Yılları Arasında Ölçülen Verimlilik Skorları.....87

KISALTMALAR LİSTESİ

- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- AHS** : Analitik Hiyerarşi Süreci
- ATM** : Asynchronous Transfer Mode (Elektronik Para Çekme Makinesi)
- BAE** : Birleşik Arap Emirlikleri
- BDDK** : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
- CMR** : Uluslararası Nakliyeciler Sorumluluk Sigortası
- CRS** : Ölçeğe Göre Sabit Getiri
- DASK** : Doğal Afet Sigortaları Kurumu
- DITCARD**: Bank Asya'nın hem çipli normal kredi kartı, hem de temassız kredi kartı özellikleri taşıyan kredi kartıdır.
- DMI** : Dar Al-Maal Al-İslami S.A. Grubu
- EUR** : Euro
- EFT** : Elektronik Fon Transferi
- EMKT** : Elektronik Menkul Kıymet Transferi
- FDH** : Serbest Atılabilir Zarf Modeli
- FOREX** : Foreign Exchange
- GES** : Gelire Endeksli Senet
- IDB** : İslam Kalkınma Bankasının
- İMKB** : İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
- KİT** : Kamu İktisadi Teşebbüsleri
- KOBİ** : Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
- KKB** : Kredi Kayıt Bürosu
- KSY** : Kalın Sınır Yaklaşımı

MTFV	: Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Endeksi
MVI	: Malmquist Verimlilik İndeksi
MÖ	: Milattan Önce
NCB	: The National Commercial Bank
OPEC	: Organization of Petroleum Exporting Countries (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü)
ÖFK	: Özel Finans Kurumu
SDY	: Serbest Dağılım Yaklaşımı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SSL	: Secure Socket Layer (Güvenli Yuva Katmanı)
SSY	: Stokastik Sınır Yaklaşımı
SWIFT	: Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu
TOPSIS	: Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution
TSRSB	: Türkiye Sigorta Ve Reasürans Şirketleri Birliği
USD	: Dolar
VOB	: Vadeli Opsiyon Borsaları
VRS	: Ölçeğe Göre Değişken Getiri
VZA	: Veri Zarflama Analizi

GİRİŞ

Kredi verenler, yatırımcılar, hissedarlar finansal kaynaklarını daha iyi değerlendirmek amacıyla daima alternatif yatırım araçları arayışında olmuşlardır. Bazen bu alternatifler, toplumların inançları doğrultusunda zorunlu olarak şekillenmiştir. Özellikle sosyal yaşamın her yönünü düzenleyen dini kaidelerin ticaret konusunda bazı yasaklar getirmesi, İslami esaslara uygun alternatif kurumların oluşturulmasını toplumsal baskıya dönüştürmüştür. Faizsiz bankacılık bu arayışlar neticesinde ortaya çıkan bir sistemdir.

Faizsiz bankacılık 1970'li yıllardan bugüne kadar dünya finans sistemi içerisinde tartışılan bir olgudur. Bugün itibariyle bu yapıyı inceleyen ve finansal sistemleri içinde yer veren pek çok ülke vardır. Günümüzde pek çok kişi tarafından faizsiz bankacılık sadece Ortadoğu ve Arap Yarımadasında yapılan bir bankacılık faaliyeti olarak algılanmaktadır. Oysaki faizsiz bankaların dünyadaki en önemli uygulamaları batılı bankalarda görülmektedir. HSBC, Citibank, Union Bank of Switzerland, Goldman Sachs bu bankalara örnek olarak gösterilebilir. Bu bankalar, şubelerinde açtıkları ayrı pencereler aracılığı ile faizsiz bankacılık hizmeti sunmaktadırlar.

Son 30 yılda Türkiye'de finans sektörü; serbestleşme, birleşmeler, teknolojik yenilikler ve yeni finansal kurumların ortaya çıkmasıyla adeta bir evrim geçirmiştir. Bu yeniliklerin en önemlilerinden biri ise özel finans kurumları olmuştur. Türkiye'de özel finans kurumları daha sonraki adıyla Katılım Bankaları adını alan sistem, dünya üzerinde faizsiz bankacılık veya İslami bankacılık olarak anılmaktadır.

Türkiye'de Katılım Bankaları cari ve katılım hesapları aracılığıyla topladıkları fonları, vadeli satış (murabaha), emek-sermaye ortaklığı (mudaraba), ortaklık (muşaraka), finansal kiralama (icara), bireysel finansman desteği, mal karşılığı vesaikin

alım-satımı, tavarruk, sukuk, gelire endeksli senetler v.b. enstrümanlar aracılığıyla kullanarak faaliyet göstermektedirler.

Katılım Bankaları mevcut bankacılık sisteminde, kendine özgü yapısı ve yıldan yıla artan büyüklükleri ile finans piyasasının önemli aktörlerinden biri olma yolunda sağlam adımlarla ilerlemektedir. Katılım Bankalarının mevduat bankalarından farklı bir çalışma prensibi vardır. Mevduat bankalarının, birçok enstrüman ve bunların türevleri ile elde ettiği kazancı, Katılım Bankaları sınırlı sayıda enstrümanla elde etmeye çalışmaktadır. Katılım Bankaları'nın topladığı fonlar, alacağı krediler, temin edeceği diğer kaynaklar ile bu kaynakların kullandığı müşteri kitlesi mevduat bankalarından farklıdır. Bu farklılığın esasını, faiz hassasiyeti oluşturmaktadır. Katılım Bankaları kısıtlı enstrümanlarla ve gözetmek zorunda olduğu faiz hassasiyeti nedeniyle, mevduat bankaları ile aynı piyasada yüksek kâr elde etme gayesini gerçekleştirirken, maksimum etkinlik ve verimlilik ile faaliyet göstermek zorundadırlar.

Küreselleşen dünyada devamlı büyüyen, gelişen ve rekabetin hızla arttığı bankacılık sektörü içinde etkinlik ve verimlilik son derece önemlidir. Sınırların kalktığı dünya pazarında, uluslararası büyük bankaların hemen hemen her ülkede faaliyet göstermesi rekabeti daha da arttırmıştır. Artan rekabet ortamında sorun en az maliyetle en yüksek kârın nasıl elde edileceğidir.

Birikimlerini kendilerine özgü kısıtlı araçlarla kâra dönüştürmek isteyen Katılım Bankaları açısından etkin ve verimli çalışmak son derece önem arz etmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, Katılım Bankalarının 2005–2011 yılları arasındaki etkinlik ve verimlilik ölçümünü yapmaktır. Bu amaçla öncelikle etkinlik ve verimlilik ölçümünde kullanılan oranlar tanımlanacak, daha sonra bu oranlar TOPSIS yöntemiyle çeşitli hesaplama aşamalarına tabi tutularak etkinlik ve verimlilik sonuçlarına

ulaşılacaktır. Ulaşılan etkinlik ve verimlilik sonuçları ile hangi Katılım Bankalarının faaliyetlerinin daha etkin ve verimli olduğu ortaya konulacaktır.

Bu çalışma ile elde edilen sonuçlar sayesinde, Katılım Bankaları, hangi kriterlerin etkinlik ve verimliliklerini etkilediğini daha yakından görebileceklerdir. Kuşkusuz etkin ve verimli bir katılım bankacılığı makro düzeyde ülke ekonomisi açısından son derece önemlidir. Çünkü bankacılık sektörünün diğer sektörlerden farklı olarak kaynak dağılımına direkt etkisi vardır. Etkin ve verimli olmayan yani topladığı fonları sistemde krediye dönüştüremeyen, dönüştürse dahi bunu yüksek düzeyde kaynak kullanımıyla sağlayan bir banka, finans piyasasını da olumsuz yönde etkileyecektir.

Tezin;

Birinci bölümünde finansal sistem makro açıdan ele alınmaya çalışılmıştır. Bu bölümde; fon arz ve talep edenler, finansal araçlar, düzenleyici ve denetleyici kurumlar hakkında bilgiler verilmektedir. Aynı zamanda faizsiz bankacılık, faizsiz bankacılığın gelişimi, dünyadaki örnekleri, Türkiye’de yapılan faizsiz bankacılık faaliyetleri, çalışma usulleri ve hizmetlerinden bahsedilmektedir.

İkinci bölümde; etkinlik ve verimlilik kavramlarının tanımına yer verilmiş, bankaların etkinlik ve verimliliklerini ölçmede kullanılan bazı önemli analiz yöntemleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise; parametrik olmayan yöntemlerden biri olan TOPSIS yöntemi kullanılarak Türkiye’de faaliyet gösteren Katılım Bankalarının 2005-2011 yılları arasında etkinlik ve verimlilikleri ölçülerek yorumlamalar yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL SİSTEM VE FİNANSAL SİSTEMDE FAİZSİZ BANKACILIK

1. FİNANSAL SİSTEM VE İŞLEYİŞİ

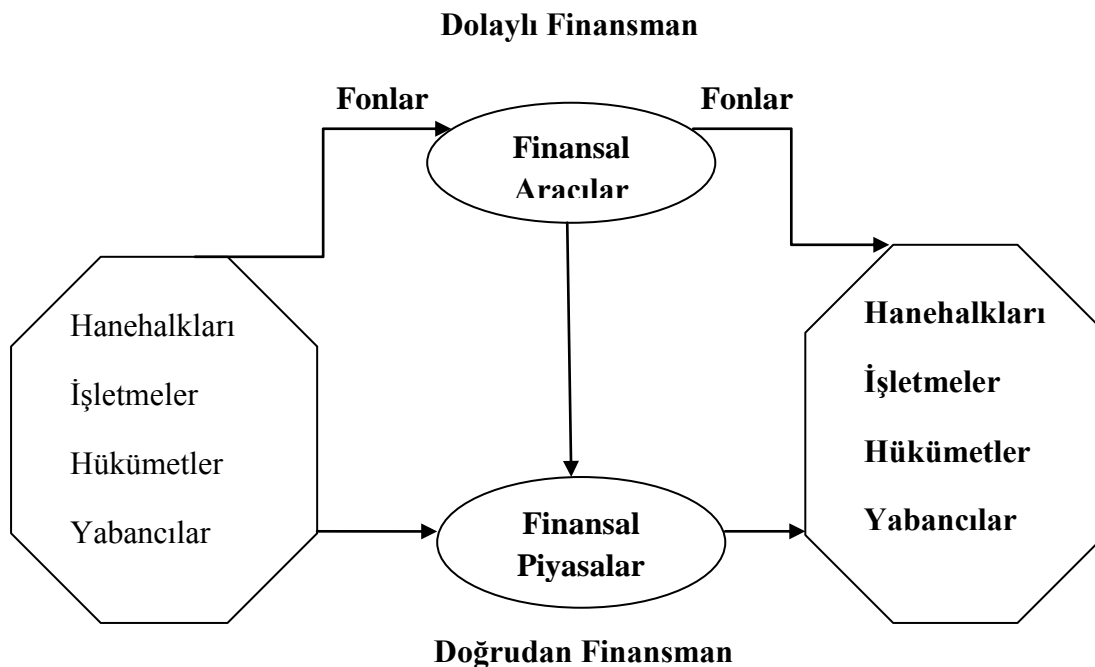
Modern finans, diğer disiplinler ile kıyaslandığında kısa bir geçmişe sahiptir ve 1950'lerde önem kazanmaya başlamıştır. 1950'lerden itibaren finans, özellikle finansal piyasalara ilişkin faaliyetlerden dolayı, özel bir disiplin olarak iktisattan ayrılarak gelişmeye başlamıştır (Erdem, 2008: 49). Finans olgusu tüm ekonomik sistemlerin varlık nedenidir. Ülke ekonomileri için son derece önemli olan finans olgusunun çok fazla tanımı mevcuttur. En genel manası ile finans, kişi ya da kurumların faydalanabileceği para, fon ya da sermaye anlamına gelir (Aydın vd., 2004: 23). Başka bir tanımlama ile finans, kişi ve kurumların gereksinim duyduğu kısa, orta ve uzun vadeli fonları en uygun koşullarda sağlamaları olarak ifade edilebilir (Usta, 2005: 2).

Sağlıklı ve güçlü bir ekonominin, tasarruf edilen fonları verimli yatırım fırsatlarına aktaracak, güçlü bir finansal sisteme ihtiyacı vardır. Dünyanın her yerinde finansal sistem, yapısı ve işlevleri bakımından karmaşıktır. Bu sistem, hükümet tarafından yapılan düzenlemelere tabii olan çok çeşitli türde kurumları bünyesinde barındırır (Mishkin, 2000: 182).

Finansal sistem; fon fazlası olan hane halkı, hükümetler, işletmeler ve yabancılardan, fon açığı olan aynı birimlere finansal araçlar vasıtasıyla fon aktarımını sağlayan önemli bir mekanizmadır. Sistem bu işlevi dolaylı ve doğrudan finansman olmak üzere iki şekilde yerine getirmektedir (Mishkin, 2012: 346).

Finansal piyasalarda borç almak isteyenler, menkul kıymet satarak doğrudan finansman sağlayabilmektedir. Doğrudan finansman yönteminde borç alanlar, sattıkları menkul kıymetler neticesinde elde ettikleri krediyi, gelecekte elde edecekleri

gelirlerinden ödemeyi taahhüt etmektedirler. Dolaylı finansmanda ise, tasarrufçu fon kaynağını, finansal aracıya aktarmakta, kredi kullanmak isteyen de fon gereksinimini finansal araçlar vasıtasıyla temin etmektedir (Mishkin, 2012: 345-346).

Finansal Sistemde Fon Arz ve Talep Edenler

Eğer finansal sistem olmasaydı, borç vermek isteyen ile almak isteyen kişiler birbirlerini bulamayacak, dolayısıyla parasal ilişki kurulamayacaktı. Bu işleyişin sağlanamaması neticesinde de iktisadi faaliyet sadece takas işlemlerinden ibaret olacaktı (Öçal ve Çolak, 1999: 20).

Finansal piyasalar; para denilen değişim ve değer saklama aracının hizmet görmesini sağlayarak çok sayıda tasarruf sahibinden, fonların toplanmasını ve fonların yatırımcılara aktarılmasını sağlayacak mekanizmayı çalıştırır. Aynı zamanda risk transferini ve riskin tabana yayılımını gerçekleştirerek ekonomik istikrarın sağlanmasına yardımcı olur (Başoğlu vd., 2009: 8).

Günümüzde, hayli karmaşık hale gelen ekonomik yapıda finansal sistem, ilave fona ihtiyaç duyan fon talep edenler ile, fon arz eden birimleri, dolaylı (finansal aracilar vasıtasıyla) veya doğrudan buluşturarak, her iki kesimin de ihtiyaçlarına hizmet eden bir sistemdir (Aydın vd., 2010: 4-5).

2. FON ARZ VE TALEP EDENLER

Fon arz edenler; gelirlerinden daha az harcama yapan ya da gelirlerinin bir kısmının kullanımından vazgeçen, kısaca tasarrufta bulunan ekonomik birimlerdir. Fon talep edenler; gelirlerinden daha fazla harcamada bulunan, yatırım yapma ihtiyacı duyan veya fon açığı olan ekonomik birimlerdir (Afşar, 2006: 3-5).

Bir ekonomide temel fon arz edenler, tasarruf sahipleri ve hane halklarıdır. Ancak bazı durumlarda işletmeler, devlet, yabancılar da fon fazlası verebilirler ve bunu piyasaya arz etmek isteyebilirler. Bu sistem içerisinde borçlanan veya harcama yapan birimler işletmeler ve devlettir. Bunun yanında hane halkları ve yabancılar da kimi zaman borçlanmak isteyebilirler (Mishkin, 2000: 20).

3. FİNANSAL ARACILAR

Fon arz eden ve talep eden ekonomik birimlerin doğrudan karşılaşması çoğu kez imkânsızdır. Bunlar arasında aracılık görevi yaparak köprü kuracak, fon akışını sağlayacak çeşitli finansal aracı kurumlara ihtiyaç vardır (Canbaş ve Doğukanlı, 2001: 114).

Finansal aracilar tasarruf sahiplerinden fonların toplanmasını ve bu fonların, daha az sayıda yatırımcıya aktarılmasını sağlayan kişi ve kurumlardır. Yeni finansal enstrümanlar doğdukça buna paralel olarak yeni finansal aracilar da ortaya çıkmaktadır (Başoğlu vd., 2009: 9).

Sermaye Piyasası Kanununa göre aracılık faaliyetleri “en iyi gayret aracılığı” ve “aracılık yüklenimi” şeklinde olur. En iyi gayret aracılığı; halka arz edilecek sermaye pazar araçlarının izâhnamede yer alan satış süresi içerisinde satılmasını, satılmayan kısmının ihraççı firmaya iadesini veya bunların daha önce satın alma taahhüdünde bulunan üçüncü kişilere satılmasını ifade eder. Aracılık yüklenimi; İhraççı firmaya, halka arz ettiği menkul değerlerin tamamının veya bir kısmının satılacağına taahhüt edilmesidir (Okka, 2010: 12-13).

Finansal aracılardan çeşitli fonksiyonları vardır. Bunlar; ekonomik kaynakların zaman sınır ve endüstriler arasında transferini gerçekleştirmek, kredi kullandırmak, tasarruf düzeyini belirlemek, ödemelerde kolaylık sağlamak, risk transferini gerçekleştirmek, likiditeyi sağlamak, işlem, bilgi ve araştırma maliyetlerini düşürmek ve finansal danışmanlık hizmeti sunmaktır (Aydın vd. 2010: 8-9).

Finansal aracılardan birçok ortak yanlarının olmasına ve temelde aynı işleri yerine getirmelerine rağmen aralarında yine de bazı farklılıklar bulunmaktadır. Türkiye’de faaliyet gösteren belli başlı finansal araçlar; bankalar, borsalar, factoring şirketleri, leasing şirketleri, tüketici finansman şirketleri, portföy yönetim şirketleri, varlık yönetim şirketleri, yatırım danışmanlık şirketleri, yatırım ortaklıkları ve sigorta şirketleri’dir (Parasız, 2009: 84-86).

3.1. Bankalar

Banka terimi İtalyanca “Banco” kelimesinden gelmektedir. Kökeni ilkel toplumlara kadar giden bankacılığın ilk kuruluş amacı malları çeşitli tehlikelerden korumak içindir. Kurumsal olarak, bugünkü bankacılığın temelini oluşturan kaynak toplama ve dağıtma işlevi, ilk olarak MÖ 2000 yılında Babil’de başlamıştır.

Bugünkü ekonomik ve ticari ilişkiler içinde çok önemli bir yer tutan banka; gerçek kişi, özel ve kamu işletmelerinin sermaye, para ve kredi konularına giren her çeşit işlemlerini yapan ekonomik bir birimdir (Takan, 2001: 2).

5411 sayılı bankacılık kanununa göre “banka” terimi; mevduat bankaları, Katılım Bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını ifade etmektedir (Resmi Gazete, 2005).

Bankaların faaliyet konuları, faaliyet gösterilen ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyine ve uluslararası ilişkilerin genişliğine bağlı olarak farklılık gösterebilir. Bankacılık işlemlerini farklı biçimlerde bölümlendirmek mümkündür. Yapılacak bölümlendirmeye kesin sınırlar konulamamakla birlikte esas itibariyle; kaynak sağlama işlemleri, kredi işlemleri, mali işlemler, hizmet işlemleri şeklinde dört grupta toplamak mümkündür (Sevilengül, 1997: 1-2).

3.2. Borsalar

Borsalar menkul kıymetlerin, ticari malların ve finansal enstrümanların ticaretinin yapıldığı yerlerdir. Hisse senetlerinin alınıp satıldığı menkul kıymet borsaları, mal alım satımının yapıldığı ticaret borsaları, döviz ticareti için döviz borsaları (FOREX) ve türev araçlar için vadeli opsiyon borsaları (VOB) bulunmaktadır.

Bilinen en gelişmiş ve en önemli borsalar menkul kıymet borsalarıdır. Dünya’da ilk borsa 1487 yılında Belçika’nın Anvers şehrinde kurulmuştur. 16. Yüzyılda bu borsayı Amsterdam Borsası takip etmiştir. Daha sonra diğer Avrupa ülkelerinde, ABD (Amerika Birleşik Devletleri) ve Kanada’da menkul kıymet borsaları kurulmuştur (Canbaş ve Doğukanlı, 2001: 163).

Borsalar bankalardan sonra fon arz ve talep edenlerin karşılaşmasını sağlayan önemli aracı kurumlardandır. Borsanın en önemli işlevlerinden biri piyasa

katılımcılarının güven ve istikrar içerisinde, işlemlerini gerçekleştirme olanağını sağlamaktır. Borsada işlemler alıcı ve satıcının yüz yüze gelmesiyle değil, borsanın alım satım sistemine emirlerin elektronik ortamda girilmesi ve bu emirlerin eşleşmesi suretiyle gerçekleşir. Emirlerin bu şekilde eşleşmesiyle, ilgili sözleşme yapılmış olur. Yatırımcılar emirlerini borsaya doğrudan doğruya değil, borsa üyeleri vasıtasıyla iletebilirler.

3.3. Factoring Şirketleri

Factoring, büyük miktarlarda kredili satış yapan firmaların, bu satışlardan doğan alacak haklarının “factor” veya “factoring şirketi” olarak adlandırılan finansal kuruluşlar tarafından satın alınması esasına dayanan bir faaliyettir (Öçal ve Çolak, 1999: 248).

Factoring şirketleri kredi gereksinimleri nedeniyle bir ölçüde bankalara bağımlıdır. Bu nedenle de factoring şirketleri genel olarak bankalar tarafından kurulmaktadır. Factoring, tarafların aynı ya da farklı ülkelerde bulunması açısından; ulusal factoring, uluslararası factoring olarak, ticari risklerin üstlenip üstlenmemesi açısından da; geleneksel factoring, rucûlu faktoring olarak sınıflandırılmaktadır (Öztürk, 2011:509).

3.4. Leasing Şirketleri

Leasing kelime olarak kiralama anlamına gelmektedir. Leasing bir kiralama şirketinin (Leaser), kiracı konumundaki şirketin (Leasee) gereksinimlerine uygun bir menkul ya da gayrimenkul’u satın alıp bunu belli bir süre için şirketin kullanımına tahsis etmesidir. Leasing işlemleri temelde faaliyet kiralaması, finansal kiralama, satış ve geriye kiralama olmak üzere üç şekilde yapılmaktadır (Parasız, 2009: 721-722).

3.5. Tüketici Finansman Şirketleri

Tüketici finansman şirketleri, finansman bonusu, tahvil ve hisse senedi ihraç ederek ya da piyasadan borçlanarak elde ettikleri fonları, tüketim kesimine tüketici kredisi olarak kullandıran şirketlerdir. Bu şirketler genellikle otomobil ve dayanıklı tüketim malları üreten ve dağıtan firmaların yan kuruluşu olarak görev yapmaktadır. Tüketici finansman şirketleri çalışma şekli olarak; kendisinden otomobil, beyaz eşya vb. dayanıklı tüketim mallarını satın alan bireylere kredi kullandırmak suretiyle onları fonlama işlevini yerine getirirler (Pınar ve Erdal, 2008: 170).

3.6. Portföy Yönetim Şirketleri

Portföy yönetim şirketi; portföy yöneticiliği faaliyetinde bulunmak üzere kanunda ve tebliğde belirlenen şartları yerine getirerek kuruldan yetki belgesi almış şirkettir. Portföy yöneticiliği; finansal varlıklardan oluşan portföylerin, her bir müşteri adına, müşterilerle yapılacak portföy yönetim sözleşmesi çerçevesinde maddi bir menfaat sağlamak üzere vekil sıfatıyla yönetilmesidir. Alım satım aracılık faaliyetinin yürütülmesi sırasında, bu faaliyetin içeriğiyle ilgili olarak süreklilik arz etmeksizin verilen hizmetler portföy yöneticiliği faaliyeti kapsamında değildir (Resmi Gazete, 2003).

3.7. Varlık Yönetim Şirketleri

Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4743 sayılı malî sektöre olan borçların yeniden yapılandırılması ve bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanun çerçevesinde bankaların tahsili gecikmiş alacaklarını tahsil etmek ve bankaların aktiflerini canlandırmak amacıyla kurulmuş şirketlerdir. Bu şirketlerin kurulmasını teşvik etmek amacıyla çeşitli vergi kolaylıkları sağlanmıştır. Ayrıca TMSF (Tasarruf

Mevduatı Sigorta Fonu)'nin %20 oranına kadar bu şirketlere ortak olması söz konusudur (Parasız, 2011: 257).

3.8. Yatırım Danışmanlık Şirketleri

Yatırım danışmanlığı genel olarak, faaliyet alanlarının tümünü ya da önemli bir parçasını oluşturacak şekilde tasarruf sahiplerine ve portföy yöneticilerine yatırım tavsiyeleri veren ya da her bir yatırımcısı adına menkul kıymet portföyü işleten kişi ya da kuruluşların verdikleri hizmettir. Yatırım danışmanlığında, bu faaliyeti üstlenen kurum, bir malvarlığı yatırımının planlanmasında ve malvarlığını oluşturan kıymetlerin başka yatırım alanlarına kaydırılması dâhil yeniden biçimlendirilmesinde tavsiyelerde bulunur (Kömürlü, 2006).

3.9. Yatırım Ortaklıkları

Yatırım ortaklıkları, sermaye piyasası araçları ile ulusal ve uluslararası borsalarda veya borsa dışı organize piyasalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenler portföyünü işletmek üzere anonim ortaklık şeklinde ve kayıtlı sermaye esasına göre kurulan sermaye piyasası kurumlarıdır. Yatırım ortaklıklarının temel fonksiyonu küçük tasarruf sahiplerinin birikimlerini bir havuzda toplayarak değişik menkul kıymetlerden oluşacak bir portföye yatırmak ve bu yolla elde ettikleri kazancı ortaklarına payları oranında dağıtmaktır. Yatırım ortaklıklarının diğer ortaklıklardan farkı, faaliyet alanlarının sadece sermaye piyasası araçları ile altın ve diğer kıymetli madenlerden oluşan bir portföyün işletilmesi şeklinde sınırlandırılmış bulunmasıdır (Parasız, 2011: 255).

3.10. Sigorta Şirketleri

Sigorta şirketleri ifadesi 5684 sayılı sigortacılık kanununa göre; çeşitli sigorta branşlarında prim toplayan Türkiye’de kurulmuş sigorta şirketi ile yurt dışında kurulmuş sigorta şirketinin Türkiye’deki teşkilatını ifade eder (Resmi Gazete, 2007).

Sigorta Şirketleri gelecekte oluşabilecek tehlikelerin gelir kesilmesi veya gelir eksikliği olarak ortaya çıkan zararlarını parasal açıdan karşılamak veya azaltmak amacıyla faaliyette bulunan kurumlardır. Bu işlevi yerine getirmek amacıyla hizmetlerinin karşılığı olan primleri önceden tahsil ederek sermaye birikimlerini sağlamış olurlar. Sigorta kurumları bünyelerinde topladıkları bu fonları riskin neden olacağı hasarlar meydana gelinceye kadar çeşitli pazarlara aktararak değerlendirirler ve fon talep edenlerin gereksinimlerini karşılamış olurlar (Canbaş ve Doğukanlı, 2001: 157).

4. DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLAR

Ülke ekonomilerine yön veren finans sektörünün kusursuz ve sürekli çalışması için bu sektörde belli başlı konularda düzenleme ve denetleme yapılması zorunlu olmaktadır. Özellikle geçmişte yaşanan kötü deneyimler, bu denetimi daha da önemli hale getirmiştir. Finansal piyasalarda faaliyet gösteren kurumlar, çoğunlukla kendi paralarını değil, tasarruf sahiplerinin paralarını yönetmektedir. Bu nedenle bu kurumların faaliyetleri birçok kişi ve kurumu hatta ülkeyi ilgilendirmektedir. Finans sektöründeki kurumlarda yaşanan bir olumsuzluk tüm ülke ekonomisini etkileyeceğinden bu kurumların yapacağı işlemlerin kural ve normlar ile düzenlenmesi, ardından bu kural ve normlara uyulup uyulmadığının denetlenmesi gerekmektedir.

Türkiye’de finansal piyasaları düzenleyen ve denetleyen başlıca kurumlar şunlardır:

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
- Maliye Bakanlığı
- Hazine Müsteşarlığı
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
- Sermaye Piyasası Kurulu
- Rekabet Kurumu
- Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu

Yukarıda isimleri belirtilen kurumların görev tanımları çok kapsamlı olup önemli kurumlardır. Çalışmada bu kurumlardan kısaca bahsettikten sonra, bu kurumların sadece finansal sistemdeki düzenleyici ve denetleyici fonksiyonları üzerinde durulacaktır.

4.1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

T.C. Merkez Bankası 30 Haziran 1930 tarihinde çıkarılan 1715 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu ile kurulmuş, 3 Ekim 1931 tarihinde faaliyetine başlamıştır.

Kuruluş Kanunu’na göre Merkez Bankasının temel amacı ülkede fiyat istikrarını sağlayarak sürdürülebilir büyümeye katkıda bulunmak ve finans sisteminin sağlıklı işlemlerini sağlamaktır (Günel, 2007: 76). Bu amaçla banka, temel politika aracı olan reeskont oranlarını belirlemeye, para piyasasını ve para dolaşımını düzenlemeye, hazine işlemlerini yerine getirmeye ve Türk parasının istikrarına yönelik önlemleri almaya yetkili kılınmıştır. Banka ayrıca banknot basma yetkisine tek elden sahip duruma

getirilmiştir. Bunlara ek olarak Banka, devletin haznedarlığını da üstlenmiştir. (Canbaş ve Doğukanlı, 2001: 114).

4.2. Maliye Bakanlığı

Devletin gelirlerini ve giderlerini yönetme işini üstlenen bakanlıktır. Kamu giderlerini karşılayacak gelir kaynakları bulmak, gelirleri toplamak, yapılacak masrafların karşılığını sağlamak, para ve kredi işlerini, kamunun menfaatine uygun şekilde düzenlemek, devletle ilgili her türlü müesseseleri, malî bakımdan kontrol altında bulundurmak, devletin malî bakımdan yönetimini, iktisadî kalkınma ile uygun olmasını sağlamak maliyenin görev ve yetkileri arasındadır.

Maliye politikasının hazırlanmasına yardımcı olmak, maliye politikasını uygulamak, her türlü gelir gider işlemlerine ait kanun tasarılarını ve diğer mevzuatı hazırlamak veya hazırlanmasına katılmak, suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine ilişkin usûl ve esasları belirlemede maliye Bakanlığının düzenleyici ve denetleyici olarak üstlendiği görevleridir (Resmi Gazete, 1983).

4.3. Hazine Müsteşarlığı

Devletin bütün taşınmaz mallarının hatta teorik olarak taşınır mallarının sahibi ve devlet adına borçlarının yetkilisidir. Devletin mal varlığını temsil eden ve mülkiyet haklarının koruyucusudur. Nakit akımını düzenleme işleviyle devletin kasası, ödemeleri yapan veznedarıdır. Ülke parasının yabancı paralarla değişimi konusunda kural koyucu ve başlıca uygulayıcılarından birisidir. Madeni para basımının tek yetkilisidir. Kamu kurum ve kuruluşlarının borçlanmalarında, onlara, devlet adına verilecek garantinin tek yetkilisidir (Eğilmez, 1997).

4.4. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

Kurum, kanun koyucu tarafından bankacılık sektörü ile ilgili uluslararası ilke ve standartlarla uyumlu ikincil düzenlemeleri yapmak ve kararlar almakla görevlendirilmiştir. 5411 sayılı Kanunun ve ilgili diğer mevzuatın verdiği yetkiler çerçevesinde finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması, malî sektörün gelişmesi, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması için gerekli tedbirleri almaya yetkili kılınmıştır (Resmi Gazete, 2005).

4.5. Sermaye Piyasası Kurulu

Sermaye Piyasası Kurulu, mevcut bağımsız düzenleyici kurumların ilki olarak, tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamak ve sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını düzenlemek ve denetlemek amacıyla 1981 yılında çıkarılan 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile kurulmuştur. Kurul idari ve mali özerkliğe sahip bir kamu tüzel kişisidir ve yetkilerini kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak kullanır. Merkezi İstanbul'da olan Ankara'da bir temsilciliği bulunan Kurulun ilgili olduğu Bakan, Başbakan tarafından görevlendirilen Devlet Bakanı'dır. SPK'nın finansal sistem içerisindeki sermaye ile ilgili düzenleyici ve denetleyici görevleri şunlardır; Sermaye piyasalarının işleyiş kurallarını belirlemek, kanun kapsamına giren sermaye piyasalarını ve kuruluşlarını düzenlemek/denetlemek, sermaye piyasasına yatırım yapan tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarını korumak, piyasaların adil ve etkin çalışmasını sağlamaktır (Resmi Gazete, 1981).

4.6. Rekabet Kurumu

Rekabet Kurumu mal ve hizmet piyasalarının serbest ve sağlıklı bir rekabet ortamı içinde teşekkülünün ve gelişmesinin temini için 4054 sayılı rekabetin korunması hakkındaki kanunun uygulanmasını gözetmek ve kanunun kendisine verdiği görevleri yerine getirmek üzere kurulmuştur. Bu çerçevede Rekabet Kurumu'nun esas görevi Kanun'da kendisine verilen yetkileri kullanarak mal ve hizmet piyasalarındaki rekabetçi sürecin tehdit edilmesini engellemektir.

Ayrıntılı olarak düzenlenmiş inceleme ve soruşturma süreçleri sonucunda piyasadaki rekabeti bozan, engelleyen ya da kısıtlayan teşebbüsleri cezalandırmak, rekabet kurallarıyla çatışmakla birlikte ekonomiye katkısı bulunan tüketicilere yarar sağlayan anlaşmalara muafiyet tanımak, bu tür anlaşmalar için ikincil düzenlemeler yapmak, belirli bir büyüklüğün üzerindeki birleşme, devralma ve ortak girişimleri inceleyerek piyasalarda tekelleşmenin önüne geçmek, özelleştirme aşamasında kamu teşebbüslerinin özel sektöre devrini incelemek ve özelleştirme yoluyla devletin ekonomideki etkinliği azaltan kamunun terk ettiği alanlarda tekelleşmeye engel olmak, piyasalardaki rekabeti olumsuz yönde etkileyecek ya da kısıtlayacak nitelikteki çeşitli kanunlar ve düzenlemelerle ilgili olarak ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına görüşler göndererek piyasalarda rekabet koşullarının hakim kılınmasını sağlamak, rekabet kurumunun düzenleyici ve denetleyici görevleri arasına sayılmaktadır. (Resmi Gazete, 1994).

4.7. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu; denetlenmiş finansal tabloların sunumunda, finansal tabloların ihtiyaca uygun, gerçek, güvenilir, dengeli karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir nitelikte olmaları için ulusal muhasebe ilkelerinin

gelişmesini ve benimsenmesini sağlamak, kamu yararı için uygulanacak ulusal muhasebe standartlarını saptamak ve yayımlamak amacıyla kurulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişiliğini haiz bir kuruluştur (Çolak, 2004).

5. FAİZSİZ BANKACILIK DÜŞÜNCESİ VE DÜNYADAKİ GELİŞİMİ

5.1. Faizsiz Bankacılık Düşüncesinin Ortaya Çıkışı

Her toplumun kendine özgü bir inanç sistemi vardır. Bu sistem içerisinde temel dayanak kutsal kitaplar olmuştur. Müslümanların kutsal kitabı olan Kur'an ve Sünnetler birçok konuda insanların içtimai hayatını düzenleyici kaideler koymuştur. Bu durum ekonomik alanda da geçerli olmuştur. Bu doğrultuda kutsal kitap Kuran'da ve Sünnetlerde yasaklanan faiz, İslam ülkelerinde alternatif bir bankacılık sistemi arayışını ortaya çıkarmıştır. Bu sistemi ortaya çıkaran nedenler çalışmada ekonomik, sosyal ve dini nedenler olmak üzere üç noktada ele alınacaktır.

5.1.1. Ekonomik Nedenler

Ortadoğu'daki Müslüman Arap ülkeleri yüzyıllardır sahip oldukları petrol zenginlikleri ile sürekli ve değerli bir gelir kaynağına sahip olmuşlardır. Bu zenginlik petrol fiyatlarının artmasıyla daha da artmaktadır. Dünya üzerinde altından sonra en değerli yer altı zenginliği sayılan petrole sahip olan bu ülkeler, ekonomik anlamda sahip oldukları bu zenginliği nasıl değerlendireceklerini bilememişlerdir. Bundan faydalanan Avrupa ve ABD menşeli bankalar bu atıl paraları kendi bünyelerinde toplayarak ekonomilerine büyük katkı sağlamışlardır. İslam coğrafyasından çıkan paranın Avrupa ve ABD üzerinden faizi ile birlikte tekrar gelişmekte olan İslam ülkelerine veya işletmelerine kredi olarak geri dönmesi dikkat çeken bir durumdur.

Özellikle HSBC ve Citibank gibi küresel bankalar tarafından bu kaynağı değerlendirmek amacıyla İslami bankacılık esaslarına göre çalışan branch'lar kurulmuştur.

Yukarıda sayılan sebeplerden dolayı İslam ülkeleri arasında bir finansal kurum oluşturma arayışı ortaya çıkmış ve bunun sonucu olarak 1974 yılında İslam Konferansı Örgütüne üye 7 ülke tarafından İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. İslam Kalkınma Bankasının kurulmasından sonra çeşitli İslam ülkelerinde benzer finansal kurumlar oluşturulmuştur. Bu kurumların oluşturulmasındaki amaç faiz hassasiyeti olan insanların ticaretlerinde kullanacakları sermayeyi sağlamak, bireysel olarak mal ve eşya alımlarında finansmanı gerçekleştirmektir.

Faizsiz bankacılığın, doğuşunu hazırlayan ekonomik etkenlere, petrol gelirleri dışında şu iki sebep de eklenebilir (Akgüç, 1992: 162).

- Günümüz ticari bankaları, kalkınma hedefine yönelik uzun süreli yatırım kredileri yerine ticari amaçlı kısa süreli kredileri tercih etmekte, bu tutum gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına bir engel teşkil etmektedir. Faizsiz bankalar, kalkınma amacına yönelik yatırım projelerini finanse ederek, gelişmekte olan ülkelerdeki bir eksikliği giderebilecektir.

- Klasik bankalar, sanayi ve ticaretin ortakları olmadıklarından, öncelikle kendi çıkarlarını düşünmekte ve kredi verdikleri firmaların verimli çalışıp çalışmadığını gereği gibi denetleyememekte ve izleyememektedir. Bu durum, ülke ekonomisine zarar vermektedir. Buna karşın, faizsiz bankalar, fonları daha çok ortaklık esasına göre üretim esasına göre kullandıklarından, ülkenin kalkınma ve büyümesine önemli katkılar sağlamaktadır.

5.1.2. Sosyal Nedenler

İslam dini, sosyal alanda toplumu düzenleyen eşitsizlikleri gideren birçok kural ve düzenlemeler getirmiştir. Sermayeye ihtiyacı olan sanatkârlar, işletme sahipleri ve bireyler için gerekli olan finans nasıl sağlanabilir, bunun için gerekli kurumlar nasıl kurulabilir sorularına aranan cevaplar finans kurumlarının doğuşuna yol açmıştır.

Faizsiz bankacılık ile ekonomik sistem içerisindeki farklı gelir gruplarının arasındaki dengesizliğin azaltılması, faizden dolayı meydana gelebilecek sebepsiz zenginleşme ve emek arz edenlerin aleyhinde gelişen sosyal adaletsizliklerin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır (Eskici, 2007: 13).

5.1.3. Dini Nedenler

Faizsiz bankaların kuruluşunun en önemli nedeni tüm dinlerde bulunan “faiz yasağı”dır. Faizin toplum ahlâkı üzerinde olumsuz etkisi olduğu gibi ekonomik haksızlıklara ve beraberinde pek çok probleme sebep olduğu bilinmektedir (Özsoy, 1997: 54). Tarih boyunca tüm semavi dinler toplumda ekonomik ve sosyal dengeleri bozduğu ve adaletsizliğe yol açtığı gerekçesiyle faizi hoş görmemişlerdir (Özcan ve Hazıroğlu, 2000:192).

Musevîlikte, yahudîlerin kendi aralarında faizcilik yapmaları yasaklanmakta, fakat yahudî olmayanlardan faiz alınmasında bir sakınca görülmemektedir. Musevilerin kutsal kitabı Tevrat’ın Çıkış 22, Levililer 25, Tesniye 15, Tesniye 23 kısımlarında faiz ile ilgili hususlara değinilmiştir (Yazıcı, 1999: 63-64).

İncil’de ise faizin durumu farklıdır. İncil de Luka ve Matta’da faiz ile ilgili farklı ayetlere rastlanmaktadır. Luka incilinde bir ayette “Eğer kendilerinden almayı ümit ettiğiniz kimselere ödünç verirsiniz, ne mükâfatınız olur? Günahkârlar bile, günahkârlara karşılığını almak üzere ödünç verirler. Fakat düşmanlarınızı sevin, onlara

iyilik edin ve hiç ümitsiz olmayarak ödünç verin; karşılığınız büyük olacaktır." (Luka İncili, Bab: 6, âyet: 34-35) denilmektedir. Diğer taraftan yine kilise tarafından kabul edilen Matta ve Luka incillerinde de faizin yasaklanmadığını ve hatta sermayenin faiz geliri ile değerlendirilmesine izin verildiğine dair hükümler bulunmaktadır (Birdal, 2007).

İslam'a göre faizin yasaklanmasının temelinde faizin Allah tarafından yasaklanması vardır. Günümüzde faiz yasağının uygulanması ile ilgili yaşama uygun akılcı açıklamalar, ilim adamları tarafından Kur'an, hadis ve sünnet kaynaklarına dayanılarak yapılmaya çalışılmaktadır (Özsoy, 1997: 90).

Kuran da faiz anlamına gelen sözcük riba'dır. Riba'nın kelime manası artma-çoğalmadır. Kuran'da faiz, borçtan elde edilen kazanç olarak ifade edilmektedir. Artışın yani riba'nın borçtan dolayı olması onu faizli işlem hükmüne sokmaktadır. Mekke'de inen bir ayet'e göre: "İnsanların malları içinde artsın diye faize verdiğiniz borç Allah'ın yanında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince işte kat kat artıranlar zekât verenlerdir" (Rum 30/39). Ayette de belirtildiği üzere borç veren borcu daha çok kazanma (faiz), mevcut parasında artış meydana gelmesi amacıyla, alan da o anki zorunlu ihtiyacından, mecburiyetinden almaktadır. Buradaki "artmaz" sözcüğünün manası para piyasalarındaki kurallara göre kendiliğinden olmayacak olan artışı ifade etmektedir. Çünkü borç verme gelir getirici bir faaliyet olmadığı gibi parayı işletmek de değildir (Bayındır, 2007: 38-48).

Kuran'ın birçok yerinde Allah'ın Müslümanları faizden men ettiği görülmektedir; "Müminler! Kat kat katlanan faizi yemeyin. Allah'tan korkun, belki umduğunuza kavuşursunuz" (Ali İmran, 3/30). "Müminler Allah'tan korkun! Faizden geriye ne kaldıysa bırakın! Eğer inanmış kimselerseniz. Bunu yapmadınız mı bilin ki;

Allah'a ve elçisine karşı savaş halindesiniz. Eğer tevbe ederseniz, ana mallarınız sizindir. Ne haksızlık edersiniz ne de haksızlığa uğrarsınız. Borçlu, darlık içinde ise, rahata çıkıncaya kadar beklenir. Bağışta bulunmanız sizin için hayırlı olur. Bunu bir bilseydiniz” (Bakara 2/278-280).

Kuran'ın yanında hadislerde de faizi yasaklayan ifadeler bulunmaktadır. Peygamber efendimiz (s.a.v) veda hutbesinde “Ashâbım! Kimin yanında bir emânet varsa, onu sâhibine versin. Fâizin her çeşidi kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Fakat aldığımız borcun aslını ödemek gerekir. Ne zulmediniz, ne de zulme uğrayınız. Allah'ın emriyle bundan böyle fâizcilik yasaktır. Câhiliyeden kalma bu çirkin âdetin her türlü ayağımın altındadır. İlk kaldırdığım fâiz de Abdülmuttalib'in oğlu amcam Abbas'ın fâiz alacağıdır”, başka hadisi şerifte ise “ Allah faizi yiyene ve yedirene lânet etsin” (Buhari ve Müslim) buyurmuşlardır.

5.2. Faizsiz Bankacılığın Dünyadaki Gelişimi

Faizsiz bankacılığın tarihi MÖ 2123-2081 yıllarında Babil'de hüküm süren Hammurabi'ye kadar uzanır. Hammurabi kanunlarının 100 ve 107. bölümleri, borç işlerinin nasıl düzenleneceğini göstermiştir. Ünlü düşünür Eflatun MÖ 427-347, faizi ahlaka aykırı bularak reddetmiş ve faizin yasak edilmesini istemiştir. Eflatun'un öğrencisi Aristo MÖ 384-322 ise, faiz nedeniyle zengin olmayı doğaya aykırı bulmuş ve paranın bir kazanç veya servet aracı olarak kullanılamayacağını öne sürmüştür. (Zeytinoğlu, 1992: 92).

İslam coğrafyasının genişlemesi, ticaretle birlikte banka görevini üstlenen mali kurumların da gelişmesine sebep olmuştur. Devletin gelir ve giderlerinin takibi, para siyasetinin tayini farklı yönetimlere ait madeni paraların ayar ve miktarının ayar ve tespiti işlemlerini yerine getirecek kurumlara ihtiyaç doğmuştur. İslamiyet sonrası bu ve

benzeri hizmetler Beyt'ül Mal, Sarraflar, Cehbezler, yardım sandıkları, para vakıfları ile mudarebe şirketleri tarafından yerine getirilmiştir (Bayındır, 2005: 32).

Beytülmal, Müslümanların hak sahibi olduğu bütün harcamaların ödendiği ve yine bütün tahsilâtların yapıldığı bir kurumdur. Buna binaen Müslümanların hak sahibi olduğu ve sahibi belli olmayan her şey (mal, para, arazi v.s) beytülmal hukukundandır. Müslümanların yararına yapılması gereken bütün harcamalarda ödemeyi hazinenin yapması bir haktır. Yapılan harcama beytülmal kasasından gitsin ya da gitmesin beytülmal ait harcama olarak kabul edilir (En-Nebhani, 1999).

Emeviler döneminde gelişen ticaret, finans sistemini de geliştirmişti. O dönemde beytülmal ihtiyat fonları bulunduruyor, takas odası (clearing house) işlevini görüyor, para emisyonunu düzenliyor, üreticilere kredi veriyordu. Eğer beytülmal bir çeşit Merkez Bankası olarak kabul edilirse devlet gelirlerinin toplanmasına aracılık eden dihkanlar¹ da onların muhabirleri olarak görülebilir. Zira dihkanlar bazen devletin ödemelerini, Beytülmal a olan borçlarına mahsuben, yaparlardı (Tabakoğlu, 2008).

Abbasîler döneminde ticaretin genişlemesiyle birlikte, sarrafların rolü de artmıştır. Bir yandan ticarî zorunluluklar bir yandan da devletin nakit paraya ihtiyacı, bunların banka gibi faaliyet göstermelerine yol açmış ve artık sıradan bir sarraf değil cehbez olarak anılmaya başlanmışlardı. Piyasada bir çeşit bankacılık yapanlara cehbez dendiği gibi, sarraf, muhasip, vergi memuru, hazinedar ve vergi dairesi müdürüne de cehbez adı verilmiştir. Sarraf ve cehbezlerin başka şehirlerde şubeleri veya bağlantılı oldukları kişiler de bulunmaktaydı (Bayındır, 2005).

¹ Köy kethüdâsı. Emirlerin tasarrufunda kuvvetli olan, sözü geçen adam. Bezirgân. Acem fellahlarının maslahatgüzarı.

Cehbezler mevduat topluyorlar, çek ve poliçe keşidesine aracılık ediyorlar, bazen devlet gelirlerini toplama (iltizam) işini üzerlerine alıyorlar ve özellikle devlete kredi veriyorlardı. Böylece onlar günümüz bankalarının iki önemli işlevini yerine getiriyorlardı (Tabakoğlu, 2008).

Osmanlı'da para vakıfları dışında; esnafın kurduğu esnaf sandıkları, yetimlerin mallarını şer'î ölçülere göre korumak ve değerlendirmek üzere kurulan eytâm sandıkları, yeniçeriler için kurulan orta sandıkları, belli bir mahalle veya köy için kurulan avarız vakıfları bulunmaktaydı. Dünyada toplumsal amaçlı kredi kuruluşlarının diğer örnekleri ise; 1900'lerin başlarında Mısır'da devlet eliyle halkın tasarruflarını toplayıp yatırıma dönüştürmek amacıyla kurulan Posta Tasarruf Sandıkları ve 1940'ta Malezya'da kurulan faizsiz tasarruf sandıklarıdır (Bayındır, 2005).

1890 yılında Barclay's Bank'ın Süveyş Kanalı yapılırken kanal ile ilgili ödeme işlerini gerçekleştirmek amacıyla Kahire'de açtığı banka İslam ülkelerinde açılan ilk banka'dır. Ancak bu banka faizli işlemler yapması nedeniyle eleştirilmiş ve 1950'lerde İslam âlimleri ve ekonomistler tarafından faize dayalı bankacılığın yerine geçebilecek bankacılık ve finans modelleri araştırılmaya başlamıştır. 1953 yılında, İslam ekonomistleri, faizsiz esaslara dayalı ilk enstrüman olan iki aşamalı mudarabe yöntemini ortaya koymuşlardır (İslami Finansal Hizmetler Geliştirme Endüstrisi, 2007: 2).

Modern finansal hizmetler ile İslami ilkelerin birleştirilmesine yönelik ilk çalışmalar 1963 yılında Mısır'da uygulamaya konulan mahalli tasarruf bankaları ile başlamıştır. Bu uygulamaya göre banka ile çiftçiler arasındaki ilişkiler temelde güven esasına dayalıdır. Çiftçiler kazandıklarını altın gibi değerli madenlere yatırıyor, bu yatırımları cenaze vb. iktisadi faydası olmayan işlerde harcıyorlardı. Öte yandan paraya

ihtiyaç duyduklarında çok ağır şartlarda ödünç para alıyorlardı. Bankanın kurucusu Dr. Ahmet El Neggar Almanya’da görülen Toplumsal Kalkınma Bankacılığı’ndan etkilenecek bunu kendi ülkesinde İslami prensiplere göre uygulamaya çalışmıştır. Neggar’ın esas hedefi, çiftçilere nasıl tasarruf edeceklerini ve bu tasarruflarını nasıl yatırıma dönüştüreceklerini öğretmektir (Zerka ve Neccar, 2009: 120-121).

Kurumsal olarak İslami bankacılık düşüncesi ilk defa 1970’li yılların başında özellikle Mekke’deki Kral Abdulaziz üniversitesi tarafından organize edilen I. Uluslararası İslam ekonomileri konferansında ortaya atılmıştır. Bu konferanstan sonra 1971 yılında Mısır hükümetince ilk İslam ticaret bankası “Nasır Sosyal Bank” kurulmuştur (Munawar ve Molyneux, 2005: 37).

1980’lerde İslami banka ve enstitülerin sayısı daha da artmıştır. 1981 yılında İslam araştırma ve eğitim enstitüsü kurulmuştur. 1990’lara gelindiğinde İslami bankacılık ürünleri geliştirme çabaları yoğunlaşmıştır. Bu dönemde İslami finans konusuna ilgi, batılı akademik çevrelerde artmış ve Harvard üniversitesi İslami finans forumu kurulmuştur. Büyük uluslararası bankalar geleneksel (faizli) bankacılık yanında İslami bankacılık işlemleri gerçekleştiren gişeler (Windowslar) açmıştır (İslami Finansal Hizmetler Geliştirme Endüstrisi, 2007: 4). Konvansiyonel bankaların da faizsiz bankacılık yapan pencereler açmasıyla, İslami bankacılık yapan bankaların sektördeki payı azalmıştır. Bu yıllarda İslami bankacılık yapan bankalar daha çok mevcudu koruma düşüncesinde olmuş, yatırım fonları geliştirme ve şube sayısını arttırma eğiliminde olmamışlardır. 90’lı yıllarda İslami bankacılığın hacmi 150 milyar civarında olmuştur (İqbal, 2001: 26).

Uluslararası İslami Bankalar Birliği’nin yayınladığı rapora göre, 2000’li yıllarda faizsiz bankacılık 65 ülkede, 176 banka ile sırasıyla 112 milyar 600 milyon dolar

mevduat ve 147 milyar 700 milyon dolar toplam varlığa sahip, yılda ortalama %10-15 büyüyen bir sektör olmuştur (Anwar, 2003: 4).

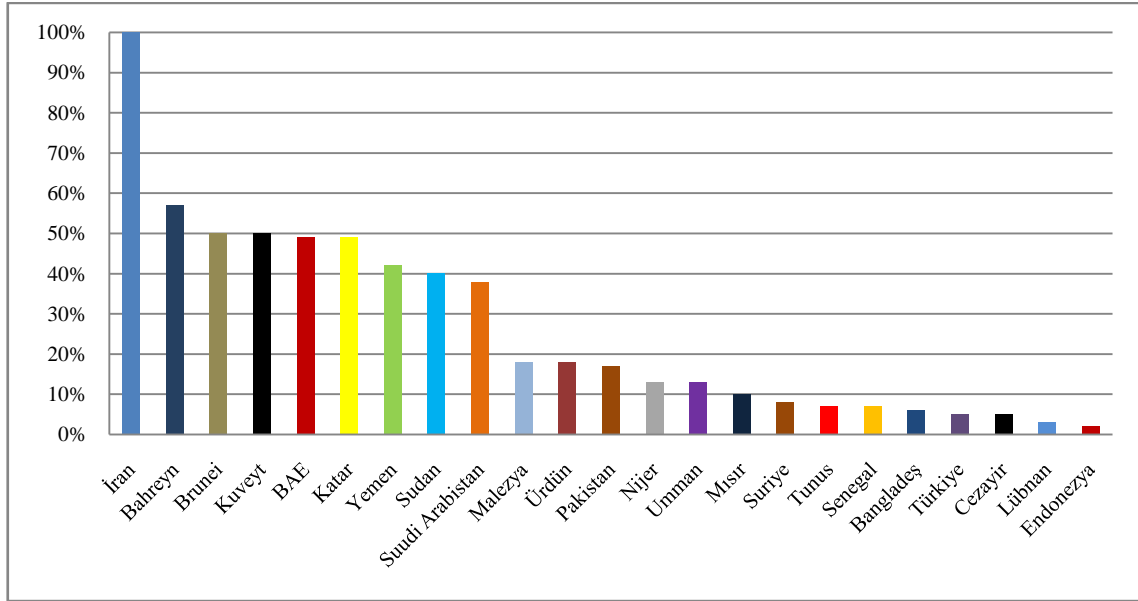
2010 itibari ile faizsiz bankacılık 5 kıtada 80 ülkede 300 banka, 1,2 trilyon dolar fon hacmi ve geliştirilmiş birçok yatırım enstrümanı ile tasarruf sahiplerine hizmet vermektedir. Son yıllarda ortalama %20'nin üzerinde büyüme gerçekleştiren faizsiz fonların büyüklüğünün 2013 yılında 1,5 trilyon dolara, 2020 yılında ise 4 trilyon dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir (TKBB, 2010).

Tablo 1: Global Faizsiz Finans Endüstrisi Büyüklüğü

Sektör	Milyar USD	% Payı
Faizsiz Bankacılık	960	79,9
Kira Sertifikası	147	12,2
Faizsiz Yatırım Fonları	52	4,3
Faizsiz Hisse Senedi Fonları	35	2,9
Faizsiz Sigortacılık (Tekaful)	8	0,7
Toplam	1.202	100,0

Kaynak: Kuwait Finance House, TKBB, 2010.

Faizsiz bankacılık sisteminin bugün itibari ile en geniş anlamda uygulandığı ülkeler Ortadoğu ve Uzakdoğu ülkeleri olarak göze çarpmaktadır. IMF ve Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin 2010 yılı verilerine göre dünyada tüm bankacılık sisteminin tamamının (%100) faizsiz olduğu tek ülke İran'dır. Endonezya ise bankacılık sistemi içerisinde faizsiz bankacılığın %2 ile en az paya sahip olduğu ülkedir. Aynı verilere göre İran bu yapısı ile toplam faizsiz bankacılık sisteminin aktiflerinin %26 sına sahip ülke konumundadır (Grafik 1).

Grafik 1: Ülke Bazında Faizsiz Bankacılığın Toplam Bankacılık Sektörü İçindeki Payı

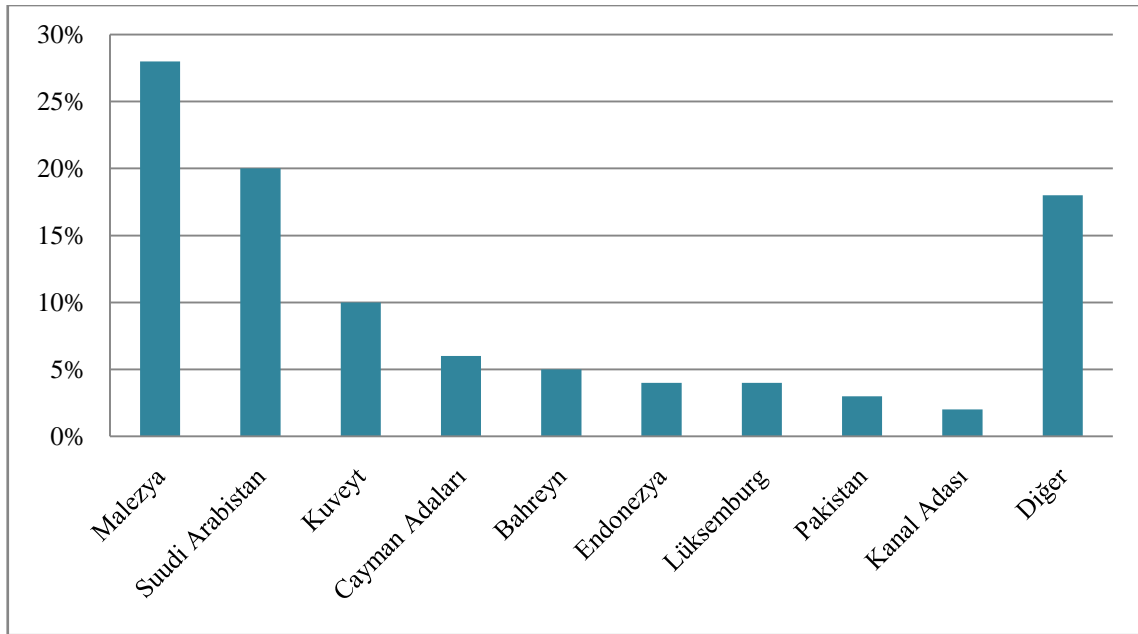
En çok kullanılan İslami finans ürünleri sukuk, hisse senedi, faizsiz yatırım fonları, faizsiz sigortacılık ve faizsiz bankacılık'tır. Malezya merkez bankası verilerine göre bu beş ürün içerisinde Malezya sukuk, hisse senedi ve faizsiz yatırım fonlarında, İran faizsiz sigorta ve faizsiz bankacılıkta en büyük paya sahip ülke konumundadır (Tablo 2).

Tablo 2: İslami Finans Enstrümanlarında Ülkelerin Büyüklük Sıralaması

Sukuk Piyasası	Hisse Senedi Piyasası	Faizsiz Yatırım Fonları	Faizsiz Sigortacılık (Tekafül)	Faizsiz Bankacılık
1-Malezya	1-Malezya	1-Malezya	1-İran	1-İran
2-BAE	2-Endonezya	2-Suudi Arabistan	2-Malezya	2-Suudi Arabistan
3-Suudi Arabistan	3-BAE	3-Kuveyt	3-BAE	3-Malezya
4-Endonezya	4-Suudi Arabistan	4-Cayman Adaları	4-Suudi Arabistan	4-BAE
5-Bahreyn	5-Kuveyt	5-Bahreyn	5-Bahreyn	5-Kuveyt
				6-Bahreyn
				7-Türkiye

Kaynak: Malezya Merkez Bankası (BNM), TKBB, 2010.

Yaklaşık 30 yıl önce faizsiz bankacılık sistemini uygulayan uzak Asya ülkesi Malezya, bugün İslami fonların büyüklüğü sıralamasında %28'lik pay ile başı çekmektedir (Grafik 2). Malezya'da İslami bankacılık varlıkları 2000-2010 döneminde %20 ortalama büyüme hızı ile 101,66 milyar dolara ulaşmıştır. Malezya'yı %20'lik pay ile Suudi Arabistan, %10 ile Kuveyt takip etmektedir (Eurekahedge, 2010).

Grafik 2: İslami Fonların Büyüklüğünün Ülke Bazında Dağılımı

Faizsiz bankacılık, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ülkelerde artan hızla büyümekte olan bir sistemdir. Asıl dikkat çeken ise nüfusu Müslüman olmayan ülkelerde de bu sistemin giderek büyük ilgi görmesidir. Başta Amerika ve Avrupa ülkeleri olmak üzere Rusya, Çin, Japonya ve Hindistan gibi ülkeler ile Güney Amerika ülkelerinin de faizsiz bankacılık konusunda önemli adımlar attıkları görülmektedir.

Tablo 3'de dünya'nın çeşitli ülkelerinde faaliyet gösteren faizsiz bankalar gösterilmiştir. Bu tablo da gösteriyor ki faizsiz bankacılık, faaliyetlerine başladığı ilk günden itibaren devamlı büyüyerek gelişen bir sistem olmuştur.

Tablo 3-a: Dünyanın Çeşitli Ülkelerinde Faaliyet Gösteren Faizsiz Bankalar

ORTADOĞU		
İran	Ürdün	Suudi Arabistan
Bank Melli Iran	Jordan Islamic Bank	Islamic Development Bank
Bank Saderat Iran	Islamic International Arab Bank	ICIEC
Bank Mellat	Kuveyt	Al Baraka Investment & Development Co.
Bank Tejarat	The International Investor	Al Rajhi Banking & Investment Corporation
Bank Sepah	Kuwait Finance House	National Commercial Bank
Bank Refah	Lübnan	Bank Al-Jazeera
Export Development Bank of Iran	Al-Baraka Bank Lebanon	Birleşik Arap Emirlikleri
Bank Sanaat o Maadan	Katar	Dubai Islamic Bank
Bank Keshavarzi	Qatar Islamic Bank	Abu Dhabi Islamic Bank
Bank Maskan	Qatar International Islamic Bank	Emirates Islamic Bank
Karafarin Bank	Qatar Islamic Insurance Company	Noor Islamic Bank
Saman Bank	Qatar International Islamic Bank	Al Hilal Bank
Bank Eghtesad-e-Novin	Bahreyn	HSBC Amanah
Bank Parsian	Bahrain Islamic Bank	Sharja Islamic bank
	ABC Islamic Bank (E.C.)	Badr Al-Islami(Islamic Banking Division of Mashreq Bank)
	Shamil Bank	Attijari Al Islami(Islamic Banking arm of Commercial Bank of Dubai)
	Noriba Bank	Islamic International Arab Bank
	Gulf Finance House	
	Albaraka Bank Bahrain	
	Citi Islamic Investment Bank E.C	
	Islamic Investment Bank	
	Al-Barka, Bahrain	

Tablo 3-b: Dünyanın Çeşitli Ülkelerinde Faaliyet Gösteren Faizsiz Bankalar (Devamı)

<i>KUZEY-BATI ASYA</i>	<i>KUZEY-BATI ASYA</i>	<i>AFRİKA</i>
Brunei	Malezya	Cezayir
Islamic Bank Brunei Darussalam	Bank Islam Malaysia Berhad	Banque Al-Baraka d'Algérie
Islamic Development Bank of Brunei (IDBB)	Bank Muamalat Malaysia Berhad	Gambia
Endonezya	MNI Takaful	Arab-Gambian Islamic Bank
Bank Muamalat	Syarikat Takaful Malaysia	Sudan
Takaful Islamic Insurance International	Bank Islam Malaysia	Al Baraka Bank
Bangladeş	Hindistan²	Faisal Islamic Bank
Islami Bank Bangladesh	Seyad Shariat Finance	Islamic Co-operative Development Bank
Islamic Finance and Investment Limited	Al-Barr Finance House Limited (India)	Omdurman National Bank Sudan
Shahjalal Islamic Bank	Al-Ameen Finance & Investment Corporation	GÜNEY AFRİKA
ICB Islamic Bank Limited	Parsoli Corporation	Albaraka Bank South Africa
First Security Islami Bank	Idafa Investments	DİĞER
Social Islami Bank Limited	Pakistan	Türkiye
Al-Arafah Islamic Bank	Meezan Bank	Albaraka Turkish Finance House
Filipinler	Dawood Islamic Bank Limited	Kuwait Turkish Participation Bank
Al-Amanah Islamic Bank	Dubai Islamic Bank Pakistan limited	Türkiye Finans Participation Bank
Indian Subcontinent	BankIslami Pakistan Limited	Bank Asya
USA	Islamic Investment Bank Limited, Pakistan	İngiltere
Amana Mutual Funds Trust	Al-Baraka Bank Pakistan	Islamic Bank of Britain
American Finance House, LARIBA Bank	Emirates Global Islamic Bank	Dallah Al Baraka
MSI Financial Services Corporation		
Manzil USA		

² İslami Prensiplere uygun olarak düzenlenmiş mevcut bir islami bankacılık sistemi yoktur. Ancak hindistandaki bankalar bu ilkeler doğrultusunda çalıştıklarını iddia etmektedirler.

5.3. FAİZSİZ BANKALARININ TÜRLERİ

5.3.1. Tasarruf Bankaları

Modern finansal hizmetler ile İslami ilkelerin birleştirilmesine yönelik ilk çalışmalar Mısır'da 1963 -1967 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalar büyük ölçüde Almanya'da kırsal bölgelerde faaliyet gösteren tasarruf bankaları modelini esas almaktaydı. Söz konusu tasarruf bankaları, tasarruf sahibi mudilerine faiz ödemedikleri gibi, kredi verdiği müşterilerinden de faiz almıyorlardı. Yatırılan mevduatları, ticaret ve sanayi alanlarında faaliyet gösteren firmalara kredi olarak kullanıyor ve bu firmaların kârlarının belirli bir yüzdesini de mudilerine ödüyorlardı (Türkiye Katılım Bankaları Birliği Dergisi, 2005: 26).

5.3.2. Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Hisse senedi ve tahvil piyasasının gelişmediği ülkelerde, tasarrufların sanayiye ve ticarete uzun vadeli olarak aktarımını sağlayan aracı mali kurumlar gelişmemiştir. Bu ülkelerde üretim ve ekonomik kalkınmayı mümkün kılacak olan sermaye akımının sağlanması, aynı zamanda yatırım projelerinin hazırlanma ve değerlendirilmesi noktasındaki bilgi ve tecrübe eksikliği önemli sorunlardandır. Bu sorunların ortaya çıkışı fonların uzun vadeli yatırımlara akmasını sağlayan, yatırımcılara gerekli teknik yardımda bulunan aracı kurumların kurulmasını zorunlu kılmış ve kalkınma bankaları denilen yeni bir bankacılık gelişmiştir (Aydın vd., 2010: 61-62)

Yatırım Bankaları, halkın kısa veya uzun bir süre kullanmayacağı tasarrufları ile işletmelerin ve devletin uzun vadeli finansman ihtiyacının karşılanmasına aracı olan kurumlardır. Bu bankalar sını ve ticari ortaklıklar tarafından çıkarılan hisse senetleri ve tahvillerin halk tarafından alınmasını sağlamak suretiyle halkın elindeki atıl fonların sını ve ticari yatırımlara akmasını ve devletin uzun vadeli finansman ihtiyacını

kolaylaştırmaktadır. Ticari bankalardan farklı olarak mevduat kabul etmemektedirler. Yatırım bankaları firmalar tarafından ihraç edilen menkul kıymetlerin satışına aracılık eden, bu ihracın öncesi ve sonrasında firmalara danışmanlık hizmeti de veren önemli örgütlerdir (Öztürk, 2011: 11).

5.3.3. Özel Finans Kurumları

Özel finans kurumları Türkiye'ye özgü kurumlardır. Dünya üzerinde bu ilkeler doğrultusunda çalışan kurumlar ya faizsiz banka (non interest banking) ya da İslami banka (İslamic banking) olarak adlandırılmaktadır.

Türkiye'de 16.12.1983 tarih 83/7506 sayılı kararname ile özel finans kurumları finansal sisteme dâhil olmuştur. ÖFK'lar faiz almak veya ödemek istemeyen kişi kurumların finansman ihtiyaçlarını karşılamak, tasarruflarını değerlendirmek ve modern bankacılık hizmetlerinden yararlanmak amacıyla kurulmuşlardır. Bu kurumlar 2005 yılında 5411 yasa kapsamına alınarak Katılım Bankaları adını almışlardır (Günel, 2007: 149).

5.4. Dünyada Faizsiz Bankalarda Yapılan Belli Başlı Fon Toplama ve Temin Faaliyetleri

5.4.1. Tasarruf ve Cari Hesapları Aracılığıyla

Wadiah³ sözleşmeleri ile kurulan ve istenildiği zaman çekilme imkânına sahip olunan hesaplardır. Yapılan sözleşme paranın saklanması ve korunması esasına dayanır. Bu tür hesaplar banka tarafından yatırım amaçlı kullanılmaz. Bankalar bu tür hesaplar için herhangi bir kâr payı ödemez. Fakat yüksek miktarda yatırılan paralar için hibe ve hediye verebilirler. Son zamanlarda bu tür hesaplar mudarebe (emek-mal ortaklığı)

³ Wadiah kelimesi Arapça bir kelime olup güven anlamına gelmektedir.

sözleşmeleri altına alınarak yeniden yapılandırılmaya çalışılmaktadır (http://www.islam-investor.com/tr/likidite/cari_hesap.html., Erişim: 28.07.2011)

5.4.2. Yatırım Hesapları Aracılığıyla

Bu hesaplar bir yatırım ortaklığı hesabı şeklindedir. Hesap sahiplerinin bankaya herhangi projede yatırım yapma yetkisi verdiği ve belirtilen sürenin bitiminden sonra anlaşılmış bir kâr payı üzerinden kâr almak için bankayla yaptığı sözleşmelerdir. Bu sözleşmeler genellikle belirli bir oranda kâr paylaşımını içeren mudarebe (kâr ortaklığı) sözleşmeleridir. Bu hesapların getiri oranlarının büyüklüğü yatırımın büyüklüğüne bağlıdır. Bu hesapların özelliği kâr oranı projenin bitiminde belli olmaktadır. Bu yüzden bankalar tarafından açıklanan kâr payı oranları bir önceki ayın göstergeleridir. Proje sonunda getirinin oranı net olarak belli olmadığından proje çok kazanırsa getirisi büyük olacaktır. Aksine projenin zarar etme veya az kazanma riski de bulunmaktadır. Yatırımcı edilen zararda bankadan herhangi bir zarar tazmini talep edemez (http://www.islam-investor.com/tr/likidite/tasarruf_hesabi_yatirim_hesabi.html, Erişim: 28.07.2011).

5.5. Dünyada Faizsiz Bankalarda Yapılan Belli Başlı Fon Kullandırma

Yöntemleri

5.5.1. Mudarebe (Emek-Mal Ortaklığı)

Mudarebe (emek-mal ortaklığı) , Osmanlı devrinde bilhassa Galata'da gemi ticâretinde çok yaygın bir uygulama alanı bulmuştur. Şeriyeye sicil kayıtları⁴'nda, Osmanlı'da mudarebe ortaklığına yönelen kişilerin deniz ticaretiyle uğraşan gemi reisleri başta olmak üzere, vezirler, tacirler, müderrisler ve askerlere kadar geniş bir yelpaze içinde dağıldığı belirtilir. Mudârabe kurumu, ortaklık sistemini çağdaş

⁴ Şeriyeye sicil kayıtları, Osmanlı dönemindeki mahkeme kayıtlarıdır.

yöntemlerle uygulayan günümüz faizsiz bankacılığının esasını oluşturur (Bayındır, 2005: 39-40)

Mudarebe bir ortağın para değerinin yatırım fikrini ortaya koyması ile oluşturulan özel bir ortaklık türüdür. Bu ortaklıkta yatırım fikrini ortaya koyana Mudarip, parayı koyan sermayedara Rabbul-mal denmektedir. Mudarebe mudarib ve rabbul-mal'ın anlaşmasına göre farklı şekillerde olabilir. Sermayedar (Rabbul-mal) Mudaribi sadece belirli bir iş için finanse eder, bundan başka bir iş için finanse etmez ise buna al-muqayyadah (kısıtlı mudarebe), Şayet sermayedar mudaribin yaptığı iş ne olursa olsun finansmanını üstlenmeyi kabul ediyorsa buna da al-mudarabah al-mutlaqah (sınırsız mudarebe) denmektedir. Kârın paylaşımı konusunda belirli bir kural yoktur. Yani oransal olarak tamamen eşitliğe dayalı da olabilir %50-%50 veya farklı oranlarda da kâr paylaşımı söz konusu olabilir. Bu tamamen Sermayedar (Rabbul-mal) ve Mudaribin anlaşmasına bağlı olarak değişmektedir. Mudarabe de, sözleşme, taraflardan birinin herhangi bir zamanda sona erdirme talebi ile sona erdirilebilir. Tek şart, diğer taraf için bir uyarı vermektir. Mudarabenin tüm varlıkları fesih zamanında nakit şeklinde ise kâr taraflar arasında mutabık kalınan orana göre dağıtılmış olacaktır. Ancak, mudarabe varlıkları nakit şeklinde değilse mudaribe, gerçek kârın belirlenebilmesi için bunları satmak ve tasfiye etmek için bir fırsat verilmelidir (Usmani, 1998: 33-34).

5.5.2. Müşâreke

İslami Bankalar tarafından kullanılan bir başka finansman türü de Muşarake'dir. Bu finansman formuna göre, iki veya daha fazla finansör bir projeye finansman sağlamaktadır. Tüm ortaklar, karşılıklı olarak üzerinde anlaşılan bir orana göre, projenin toplam kâr payını alma hakkına sahiptir (Ezaz, Ziaur ve Rubina, 2006: 39).

Müşareke, bir ekonomik faaliyeti yürütmek için kurulan her türlü ortaklıktır. Müşarekede taraflardan her biri az veya çok sermaye koyar. Elde edilen kârın hangi orana göre paylaşılacağı sözleşmede belirtilir. Sermayenin belli bir oranı kadar ya da belli bir miktarda kâr payı almak üzere yapılan müşareke geçersiz olur. Meselâ taraflardan biri 100 lira sermaye koymuşsa, ona verilecek kârın, bu 100 liranın belli bir oranı, meselâ %20'si kadar olacağı yahut kârın 10 lira olacağı şeklinde bir şart ile yapılan müşareke geçersiz olur. Bu şartlarla mudârebe de yapılamaz. Bu durumda para iade edilir. Eğer ikinci taraf bu parayı kullanırsa bütün risk ve paradan elde edeceği bütün kâr parayı kullananın olur. Katılım Bankalarının yaptığı ticarî ortaklıklar, belli işlerin yapılıp bitirilmesi ile sınırlı kalır. Yani bir malın alım satımı, üretimi veya pazarlanması için çoğunlukla bir işlemlik ortaklık kurulur. İş bitince ortaklık biter. Bir ticaret veya sanayi kurumunu işletmek üzere ortaklık kurulmasına da bir engel yoktur (Bayındır, 2007: 258)

5.5.3. Murâbaha

Murabaha, İslam hukukunda bir satış türüdür. Alış fiyatı veya maliyet üzerine bir miktar kâr ilâvesiyle yapılan satış muamelesidir. İslam hukukunda murabahalı satış akdi, güven esasına dayalı akitlerdendir. Bu tür akitlerde alıcı, satıcının beyânının doğruluğuna itimat etmekte ve akdi buna göre bina etmektedir. Bundan dolayı müşterinin rızasına engel olabilecek en küçük yalan beyan veya açıklanması gereken bir hususun açıklanmaması, akdin oluşmasına engeldir. Bu yöntemde malın alış fiyatı veya maliyetinin belli olması gerekmektedir. Murabahalı satışta müşterinin malın ilk fiyatını veya maliyeti bilmesi akdin gerekli şartıdır. Bu şart tevliye (kârsız satış), işrâk (başka birini ortak etmek) ve vedî'a (emanet) suretiyle yapılan akitleri de kapsar. Çünkü bu tür akitler ilk bedel esas alınarak teşekkül etmektedir. Birinci bedel veya maliyet

bilinmediğinde akit meclisinde bu durum açıklığa kavuşuncaya kadar akit fasittir. Meclis bu şekilde dağılırsa akit yok hükmünde olur. Kâr miktarı belli olmalıdır. İslâm hukuku, alış-verişlerde belli bir kâr sınırı koymamıştır. Bundan dolayı alış fiyatı veya maliyet üzerine eklenen kâr miktarının müşteri tarafından bilinmesi gerekir. Çünkü kâr, satış bedelinin bir kısmını teşkil etmektedir (Köse, 1991: 278-279).

5.5.4. İcara (Leasing)

Mevduat bankalarının yaptığı leasing uygulamasıyla benzerlik göstermektedir. Bu yöntemde, belirli bir fiyat karşısında belirli bir süre için, bir makine, bir araba, gemi, teçhizat, bina vb. unsurlar kiralanabilir. Her sözleşme ile ilgili herhangi bir belirsizlik unsurunu önlemek için fayda ve maliyet, her iki tarafın sorumluluğu ile ilgili hususlar açıkça belirtilmelidir (Ezaz, Ziaur ve Rubina, 2006: 40).

5.5.5. Selem

Ödemenin peşin malın gelecekteki bir tarihte teslimi şeklinde yapılan satıştır. Burada vadeli bir uygulama söz konusudur. Malın miktarının, özelliklerinin, teslim yerinin ve teslim tarihinin akit sırasında tespit edilmesi gerekmektedir. Şartlarına uygun olarak yapılan bir selem akdi ile ileri bir tarihte üretilecek mallar şimdiden satılmış ve bedeli nakit olarak tahsil edilmiş olur (Bayındır, 2007: 146).

5.5.6. İstisna

İstisna, alıcı ve satıcı arasında bir malın üretilmesi sözleşmeleridir. Sözleşmeye göre satıcı alıcının talep ettiği bir malı üretip veya ürettirip teslim etmeyi taahhüt etmektedir. Sözleşmeye göre malın bedeli peşin, taksitli veya ileriki bir tarihte ödenebilmektedir (Öztürk, 2011:118).

5.5.7. Müzaraa

Müzaraa'nın arazi ortaklığı ve ürün ortaklığını içeren iki şekli vardır. Arazi ortaklığı; bir taraftan arazi diğer taraftan emek olmak üzere kurulan ve topraktan alınacak mahsulün paylaşılacağı ortaklıktır. Bu açıdan iş ortaklığına benzemektedir. Yapılan tarımsal faaliyetten sağlanan kâr veya ürün ortaklar arasında önceden belirlenmiş bir oranda paylaşılmaktadır. Meyve ağaçları ortaklığı ise bir taraftan ağaçlar diğer taraftan emek olmak üzere kurulan ve ağaçlardan alınacak meyvelerin paylaşılacağı ortaklıktır. Bu iki ortaklıkta da taraflar önceden belirlenen oranlarda kâr paylaşımı yapmaktadırlar. Araziyi ya da meyveligi temin eden taraf banka, bakımı üstlenen ise kişi ya da kuruluş olmaktadır. Bu tip şirketlere Roma Hukukunda rastlandığı belirtilmektedir (Polat, 2011: 37)

5.5.8. Wakala

Wakala, vekâlet veren namına hareket etmesi için bir temsilci atanması işlemidir. Wakalada, banka varlığın belirli usul ve esaslar çerçevesinde satın alınması noktasında müvekkilin vekili gibi hareket etmektedir. Wakala, sermaye lehine hareket eden acentelik sözleşmesidir ve genellikle uzmanlık ücreti içermektedir. Genel olarak büyük depo hesapları için kullanılmaktadır. Kişi veya kurum yatırım yapılan sermayeye sahiptir ve başka bir kurumu acente olarak atayarak, sermayesinin çalıştırılması için uzmanlık ücreti öder (İqbal, 2001).

5.5.9. Tavarruk

Uluslararası murabaha (mal alım satımı anlamına gelen tavarruk, Katılım Bankalarının kısa süreli likidite fazlalarının değerlendirilmesi yöntemidir. Bu fazlalık klasik fon kullandırma modellerine uymayan müşteri taleplerinin karşılanmasından kaynaklanmaktadır. Katılım Bankaları bu yöntemle uluslararası emtia piyasasından

peşin satın aldığı ya da aldırıldığı malları belirli bir kâr payı ekleyerek vadeli olarak müşterilere satmaktadır. Tavarruk işlemlerinin önemli bir kısmı uluslararası ticari mal piyasalarında özellikle Londra Metal Borsası'nda yapılmaktadır (Öztürk, 2011:118).

5.5.10. Komodite

Komodite işlemi herhangi bir kalite farkı göstermeyen emtiaların uluslararası piyasalarda yüklü miktarlarda ve anlık olarak alınıp satılmasıdır. En çok alınıp satılan ürünler petrol, altın ve tarım ürünleridir. Bu ürünleri alıcı ve satıcı görmemekte, belirli bir vade ve fiyatı içeren sözleşmeler yapılarak para hareketi gerçekleştirilmektedir. Komodite işlemleri Chicago ve New York'ta bulunan borsalarda gerçekleştirilmektedir (Öztürk, 2011: 119).

6. TÜRKİYEDE FAİZSİZ BANKACILIK

6.1. Finans Kurumları

Finans kurumları, finansal sistem içerisinde topladıkları fonların büyük kısmını işletmelerin üretim faaliyetinde ya da ticarete kullandıkları hammadde, mamul ya da yarı mamul ihtiyaçlarını karşılama amacıyla kullanan önemli kuruluşlardır.

6.1.1. Türkiye'de Finans Kurumlarının Kuruluş Gerekçeleri ve Tarihi

Gelişimi

Türkiye genç bir devlettir. Ülke siyasi alanda; 27 Mayıs 1960 ve 12 Eylül 1980 ihtilâlleri, 12 Mart 1971 muhtırası ve 21-22 Şubat 1962 ve 20-21 Mayıs 1963 olayları, ekonomik alanda; 1929, 1948, 1954, 1958, 1969 krizi, küresel alanda; 1974 birinci petrol krizi, 1979-1980 ikinci petrol krizi ile 1980 yılına kadar istikrarsız bir dönem geçirmiştir. Şüphesiz bir ülkedeki ekonomik ve siyasi istikrarsızlık yurtdışından gelecek yabancı yatırımcının en büyük korkusudur. Bu dönemde hızla artan nüfus işsizliği

arttırmakta, işsizliği azaltmak için ise yatırım gerekmektedir. Ancak yatırım için finansal kaynaklar yetersiz kalmaktadır.

Türkiye'deki finans kurumlarının kuruluş gerekçesi dünyada kurulan benzerlerinden farklıdır. Müslüman Arap ülkeleri sahip oldukları petrol sayesinde sermaye sorunu yaşamamaktadır. Onlar için sorun bu sermayenin nasıl değerlendirileceğidir. Batılı ülkeler bu durumu çok iyi değerlendirmiş, Ortadoğu'da bulunan ve sahipleri tarafından nasıl kullanılacağı bilinmeyen bu petro-dolar sermayeyi kendi kurdukları faizsiz bankalarla ülkelere aktarmayı başarmışlardır.

Türkiye'nin Ortadoğu'da bulunan petrol zengini devletlerden farkı onlar kadar zengin petrol rezervlerine sahip olmayışıdır. Ülke halkından belli bir kesim tarım, hayvancılık, ticaret vb. işlerden elde ettikleri servetlerini, İslam dininin faizi yasaklamasından dolayı bankalarda değerlendirmeden, yastık altında tutmaktadır. "Yastık altı" tabiri halkın faiz hassasiyetinden dolayı bankacılık sistemine dâhil etmediği, evinin, işyerinin bir köşesinde sakladığı veyahut güvendiği bir kuyumcuya emanet ettiği Türk Lirası, döviz ya da altını ifade etmektedir.

Yukarıda sayılan ve sayılmayan sebeplerden dolayı; Türkiye'nin sermaye piyasalarını daha etkin hale getirmek amacıyla 16 Aralık 1983 tarihli ve 83/7506 sayılı kanun hükmünde kararname ile faizsiz bankaların "Özel Finans Kurumları" adı ile kurulmasına izin verilmiştir.

1984 yılında ilgili yasada bazı düzenlemeler yapılmış ve ÖFK'lar 25 Şubat 1985 tarihine kadar hukuki statüsünü tamamlamıştır. Bunun üzerine sırasıyla; 1985'te Faysal Finans ve Al Baraka Türk, 1989'da Kuveyt Türk Evkaf, 1991'de Anadolu Finans Kurumu, 1995'te İhlas Finans (2001 iktisadi krizi sırasında kapanmıştır.) ve 1996'da Asya Özel Finans olmak üzere altı adet finans kurumu kurulmuştur. 1999 yılına kadar

83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye tabi olan ÖFK'lar 19 Aralık 1999'dan sonra 4491 sayılı kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu'na tabi tutulmuştur. 4389 sayılı kanuna tabi tutulan ÖFK'lar kendilerini Finans Kurumu olarak kabul etmelerine rağmen yasal olarak "Bankalar Kanunu" içerisine dâhil edilmiştir. 2001 yılında 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda yapılan değişiklik ile 4672 sayılı kanuna tabi olmalarına rağmen bu durum devam etmiştir. En son 2005 yılında hazırlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanununda yapılan değişiklik ile 01.01.2006 tarihinden itibaren kazandıkları yasal hüviyetleri Katılım Bankası olarak değiştirilmiştir (Günel, 2007: 149).

6.1.2. Türkiye'de Kurulan İlk Finans Kurumları

6.1.2.1. Faisal Finans

Faisal Finans Kurumu A.Ş. Bakanlar Kurulu'nun 05.08.1984 tarihli ve 18480 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, 11.07.1984 tarih ve 84/8278 sayılı Kararı ile kurulmuştur. Merkezi İstanbul'da olmak üzere 5 Milyar TL sermaye ile kurulan Faisal Finans'ın en büyük sermayedarı ve kurucusu Suudi asıllı Mohammed Al Faisal'dır. Kurum, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'ndan faaliyet izni almasını müteakip, 1985 yılında fiilen çalışmaya başlamıştır. Faisal Finans, %90'ı yabancı ortakların sahip olduğu kuruluş sermayesini, 1997 yılında 2 trilyon liraya çıkarmıştır. 1998 yılında Kurum'un büyük sermayeli ortakları arasında değişiklik olmuş ve Dar Al-Maal Al-İslami S.A. (DMI) Grubu, hisselerini yine yabancı sermayeli bir kuruluş olan İsviçre'de mukim OLFO S.A. şirketine devretmiştir. Bu tarihten itibaren Kurum, Kombassan Holding'in bir firması olarak faaliyetlerine 12 şube ve Frankfurt'ta bir temsilcilik ile devam etmiştir. 2000 yılı sonları ile 2001 yılı başlarında Türkiye'de ortaya çıkan ekonomik ve finansal kriz, Özel Finans Kurumları'na da olumsuz etki etmiştir. Sektörde en fazla paya sahip İhlas Finans Kurumu A.Ş.'nin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme

Kurumu tarafından tasfiyeye tabi tutulması, Faisal finansı da olumsuz etkilemiştir. Bu kriz ortamında Ülker Grubu, kurum hisselerinin %38,82'sini devralarak kurumun yeni sahibi olmuştur (Çağlar, 2002).

Ülker grubu bankanın adını Family Finans olarak değiştirmiştir. 2005 yılında Boydak ailesinin sahibi olduğu Anadolu Finans Kurumu ile birleşerek Türkiye Finans Katılım Bankası adı altında faaliyetlerine devam etmiştir. 2007 yılında Ülker grubu ile Boydak grubunun ortak olduğu Türkiye Finans Katılım Bankası'nın %60'ının, Suudi Arabistan'da faaliyet gösteren The National Commercial Bank'a (NCB) satışı konusunda 1 milyar 80 milyon dolara anlaşma sağlanmıştır.

6.1.2.2. Albaraka Türk Finans

Albaraka Türk ilk olarak 31 Ocak 1985 tarih ve 10912 sayılı yazısıyla “faaliyet izni” olarak başta finans sektörü olmak üzere inşaat, ticaret ve konut sektöründe çok sayıda firmadan oluşan Suudi kökenli Dallah Grubu'nun öncülüğünde İslam Kalkınma Bankası ve yurt içinden Topbaş Grubu ortaklığı ile Mayıs 1985'te fiilen faaliyete başlamıştır (ÖFKB, 2003: 47).

6.1.2.3. Kuveyt Türk Evkaf Finans

Kuveyt Türk, 09.10.1988 tarihinde özel finans kurumu statüsünde kurulmuştur. Kuveyt Türk'ün sermayesinin %62'si Kuveyt Finans Kurumu'na (Kuwait Finance House), %9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kurumu'na, %9'u İslam Kalkınma Bankası'na, %18'u Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, %2'i de diğer ortaklara aittir. %62'lik sermaye payı ile Kuveyt Türk'ün en büyük ortağı konumundaki Kuwait Finance House dünyadaki faizsiz finans kurumları arasında ilk sıralarda yer almaktadır (Kuveyt Türk Katılım Bankası, Bağımsız Denetim Raporu, 2011: 1).

6.1.2.4. İhlas Finans

İhlas Finans, Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkındaki Kararnameye bağlı olarak 28.04.1995 tarihinde faaliyetine başlamıştır. Türkiye'de 35 şube ile faaliyet göstermiştir. Sektöründe bir ilki gerçekleştiren kurum İMKB'de işlem gören ilk Özel Finans Kurumu olarak sermayesinin %28.07 lik kısmını halka arz etmiştir. 2000 Yılıının son çeyreğinde özellikle bankacılık ve finans sektöründe ortaya çıkan krizden birçok şirket gibi İhlas Finans Kurumu da etkilenmiş yoğun mevduat çıkışı ile karşılaşmış, netice itibarı ile likidite sıkıntısına girilmiştir. Yaşanan bu olumsuzluklar neticesinde, BDDK'nın 10.02.2001 Tarih ve 171 sayılı kararı ile 4389 sayılı Bankalar Kanununun 20.maddesinin 6. fıkrası hükmüne istinaden İhlas Finans Kurumunun faaliyet izni durdurulmuştur (<http://www.ifk.com.tr/detay.asp?ContentID=643>, Erişim: 19.07.2011).

6.1.2.5. Anadolu Finans

04.03.1991 tarihinde kurulmuş, 03.10.1991 tarihinde faaliyetine başlamıştır. İlk yerel finans kurumu olma özelliğine sahiptir. O dönem için sermayesi 30 milyar TL ve 100 ortaklı olarak kurulmuştur. Şirket merkezi ilk kurulduğunda Ankara'da iken 1998 yılında finansın İstanbul'a taşınmıştır. 1999 yılında kurumun sermaye yapısında bir değişiklik meydana gelmiş ve hisseler mobilya, ev tekstili ve kablo sektöründe faaliyet gösteren Boydak ailesine geçmiştir. 31 Ocak 2005 tarihinde family finans kurumu ile birleşerek Türkiye finans Katılım Bankası adıyla faaliyetlerine devam etmektedir.

6.1.2.6. Asya Finans

Türkiye'nin altıncı özel finans kurumu olan Asya Finans Kurumu A.Ş'nin 24.10.1996 tarihinde kurulmuştur. 2 milyon TL kuruluş sermayesine sahip kurum 249 ortağı ile ilk olarak İstanbul Altunizade Merkez Şubesi ile faaliyetlerine başlamıştır.

1997 yılında şube sayısını 14'e çıkarmış ve 2005 yılında Katılım Bankası adını almıştır (Asya Katılım Bankası, Bağımsız Denetim Raporu, 2011: 1).

6.2. KATILIM BANKALARI

6.2.1. Türkiye'de Katılım Bankalarının Ortaya Çıkışı

2001 yılında yaşanan ekonomik krizin finans kurumlarına etkisi İhlas Finans kurumunun fona devredilmesi, Faisal Finans Kurumu'nun el değiştirmesi şeklinde olmuştur. Bu kurumlarda hesabı bulunan mudiler paralarını almak için şubelere akın etmişlerdir. Finans kurumları ile mudileri arasında aşılması zor görünen bir güven sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorunu aşmak üzere Özel Finans Kurumları Birliği tarafından hazırlanan 24 maddelik bir yönetmelik 18 Eylül 2002 tarihinde "Özel Finans Kurumları Özel Cari ve Katılma Hesapları Güvence Fonu Yönetmeliği" Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

Bu yönetmelikte özetle; Özel finans kurumları nezdlerindeki özel cari hesap ve katılma hesaplarına ait tutarları, yönetmelikteki şartlar dâhilinde sigorta ettirmek zorunda ve herhangi bir finans kurumunun batması durumunda, bir kişiye ait hesapların anapara ve kâr payları toplamının 50 milyar TL'na kadar olan kısmının güvence fonu adı verilen fonun kapsamında olacağı bildirilmiştir. Bu rakam o dönemde devletin özel ve kamu bankalarındaki mevduat sahiplerine verdiği mevduat güvence rakamı ile aynıdır. Bu yönetmelik finans kurumlarında hesabı bulunan mudilere bir güvence sağlamıştır. Finans kurumları faaliyetlerine devam etmiş ve güvence fonunda paraları birikmeye başlamıştır. Öyle ki burada toplanan meblağ o dönem 6 milyar YTL'yi bulmuştur.

2005 yılına gelindiğinde devlet burada toplanan atıl fonu ekonomiye kazandırmanın hesaplarını yapmakta, finans kurumları da piyasada bankalar kadar

saygınlık görememenin sıkıntısını yaşamaktaydılar. Özellikle ticari müşterilerine ihalelere girerken verdiği teminat mektupları bazı kurumlar tarafından kabul görmüyor, yurtdışında İslami Bankacılık veya Faizsiz Bankacılık olarak bilinen bu kurumlar Türkiye’de Finans Kurumu olarak adlandırılıyordu. Bu kavram kargaşası Finans Kurumlarının çalışmalarında ve temsil noktalarında da sıkıntılar oluşturuordu.

Tüm bu yaşanan gelişmeler üzerine meclis tarafından çıkarılan 19.10.2005 tarihli 5411 sayılı bankacılık kanunu ile finans kurumları yasal çerçeve içine alınarak Katılım Bankaları adını almıştır. Bu düzenlemenin ardından devlet Özel Finans Kurumları'nda (ÖFK) güvence fonunda 4 senede toplanan yaklaşık 6 milyar YTL'ye yakın parayı TMSF bünyesine alarak kendine bedava bir kaynak sağlamıştır. Finans kurumları da artık 5411 sayılı bankalar kanununa tâbi, hesaplarına 50.000 TL ye kadar devlet tarafından mevduat güvencesi verilen, tüm yazışmalarda banka sıfatını alan kurumlar haline dönüşerek Türkiye ve dünya nezdinde daha prestijli hale gelmişlerdir.

6.2.2. Türkiye’de Kurulan İlk Katılım Bankaları

6.2.2.1. Türkiye Finans Katılım Bankası

25 Mayıs 2005 yılında Türk bankacılık sistemine yeni bir soluk getirmek amacıyla Boydak Grubu ve Ülker Grubu Family Finans ile Anadolu Finans'ı birleştirme kararı almışlardı. Ülker Grubu'na ait Family Finans ile Boydak Grubu'na ait Anadolu Finans'a ilişkin birleşme eşitlik ilkesi esasına dayalı olarak gerçekleştirilmişti. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 30.12.2005 tarih ve 1747 sayılı kararı ile Banka unvanının Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmesine onay verilmesiyle doğan ortaklık, 2006 yılında resmi olarak Türkiye Finans Katılım Bankası adıyla ve pazar payıyla sektör lideri olarak 108 şubesi ile hizmet vermeye başlamıştır.

31 Mart 2008 tarihinde Türkiye Finans'ın yüzde 60 hissesi Ortadoğu'nun en önemli bankalarından ve Suudi Arabistan'ın en büyük bankası olan The National Commercial Bank (NCB) tarafından satın alınmıştır. İsminde herhangi bir değişiklik olmayan banka bugün itibari ile aynı ad altında faaliyetlerine devam etmektedir. 2008 Yılında yapılan sermaye artışı ile Katılım Bankası'nın sermayesi 292,047,000 TL'den 800,000,000 TL'ye yükselmiştir. 31 Mart 2011 tarihi itibarıyla, The National Commercial Bank %64,68, Boydak grubu %21,56, Ülker grubu %13,69 oranındaki hisseleri ile Katılım Bankası'nın yönetiminde stratejik ortaklık misyonlarını sürdürmektedir. Türkiye Finans Katılım Bankası bugün itibari ile 182 şubesi ve 3.350 çalışanı ile sektörde hizmet vermektedir (Türkiye Finans Katılım Bankası, Bağımsız Denetim Raporu, 2011)

6.2.2.2. Albaraka Türk Katılım Bankası

2005 yılına kadar finans kurumu olarak Türkiye'de faaliyet gösteren Albaraka Türk Finans Kurumu 19.10.2005 tarihli 5411 sayılı bankacılık kanunu ile finans kurumlarının yasal çerçeve içine alınmasıyla Albaraka Türk Katılım Bankası adını almıştır. Ana ortağı Albaraka Banking Group'un faaliyet gösterdiği Körfez, Ortadoğu ve Kuzey Afrika coğrafyalarında finansal ürün ve hizmeti sunan bölgesel bir banka olan Albaraka Türk, 72 ülkede 796'dan fazla banka ile geniş bir muhabir ağı ile hizmet vermektedir. 2011 yılı 1. çeyrek faaliyet raporuna göre 31 Mart 2011 tarihi itibarıyla, Albaraka Türk Katılım Bankası'nın sermaye dağılımı şu şekildedir; Yabancı Ortaklık: Albaraka Bankacılık Grubu %54,06, İslam Kalkınma Bankası %7,84, Alharthy Ailesi %3,46, Diğer %0,80 Yerli Ortaklık: %11,33 , Halka Açık %22,51 olacak şekilde 539,000,000 TL'dir. Albaraka Türk Katılım Bankası, 31.07.2011 tarihi itibarıyla toplam

113 şube, 2250 personel ile faaliyetlerini sürdürmektedir (Albaraka Türk Katılım Bankası, Bağımsız Denetim Raporu, 2011).

6.2.2.3. Kuveyt Türk Katılım Bankası

5411 Sayılı Bankacılık Kanununa uyum sağlanması amacıyla, Banka'nın 26 Nisan 2006 tarihli olağan genel kurul toplantısında onaylanmış olan ana sözleşme değişikliği ile unvan değişikliğine gidilmiş ve Banka'nın unvanı Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Ana faaliyet alanı, banka'nın kendi sermayesine ilaveten yurt içinden ve dışından "Özel Cari Hesaplar" ve "Kâr ve Zarara Katılma Hesapları" yolu ile fon toplayıp ekonomiye fon tahsis etmek, mevzuat çerçevesinde her türlü finansman faaliyetinde bulunmak, zirai, sınai ve ticari faaliyet ve hizmetlerle iştigal eden gerçek ve tüzel kişilerin yatırım faaliyetlerini teşvik etmek, bu faaliyetlere iştirak etmek ve müşterek teşebbüs ortaklıkları teşkil etmek ve bütün bu hizmet ve faaliyetleri faizsiz olarak yapmak işlemlerini kapsamaktadır.

Banka hisselerinin %62.23'ü Kuveyt'te mukim Kuwait Finance House'a, %18.72'si Vakıflar Genel Müdürlüğü Mazbut Vakıfları'na, %9.00'u Kuveyt'te mukim The Public Institution For Social Security'e ve %9.00'u Islamic Development Bank'a ait olup geriye kalan %1.05 oranındaki hisseler diğer gerçek ve tüzel kişilere ait olacak şekilde hisseler toplam değeri 850,000,000 TL'dir (Kuveyt Türk Katılım Bankası, Bağımsız Denetim Raporu, 2011)

6.2.2.4. Asya Katılım Bankası

20 Aralık 2005 tarihinde "Asya Finans Kurumu A.Ş." olan unvanı "Asya Katılım Bankası Anonim Şirketi" olarak değiştirilmiştir. Banka, 31 Mart 2011 tarihi itibarıyla, toplam 180 şube, 4.231 çalışan, 459 adet ATM, ödüllü DITCARD ve internet şubelerinden oluşan çok kanallı güçlü bir dağıtım ağıyla müşterilerine ulaşmaktadır.

Bankasya Irak'ın Erbil kentinde şube açılması yönünde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan (BDDK) gerekli izinleri almış olup ilgili ülke makamları nezdindeki girişimlerini sürdürmektedir. Bankanın hisse dağılımı; Ortadoğu Tekstil Tic. A.Ş. %4,22, Forum İnşaat Dekorasyon Turizm San. ve Tic. A.Ş. %3,85, Osman Can Pehlivan %3,23, Birim Birleşik İnşaatçılık Mümessillik San. ve Tic. A.Ş. %2,40, Abdulkadir Konukoğlu %2,23, Bı Tekstil Ticaret Ve Sanayi A.Ş. %2,00, diğler Ortaklar %29,46, Halka açık %52,60 olacak şekilde toplam pay tutarı 900.000.000 TL olarak açıklanmıştır (Asya Katılım Bankası, Bağımsız Denetim Raporu, 2011).

6.3. Türkiye'de Katılım Bankalarının Sunduğu Hizmetler

6.3.1. Fon Bulma

Herhangi bir ekonomide, bir mali aracının birincil işlevi mali kaynakların etkin ve verimli bir şekilde tahsis ve dağıtımını kolaylaştırmaktır (Batchelor, 2005: 38). Katılım Bankaları da 5411 sayılı yasaya göre katılım fonu toplama, bu fonu kullandırmaya aracılık etme yetkisiyle piyasanın önemli mali araçlarından biridir. Küçük ve dağınık mali kaynakları büyük üretken yatırımlara dönüştürmek Katılım Bankalarının en önemli işlevidir.

Katılım Bankaları Türkiye'de katılım fonu bulma işlevini; özel cari hesaplar ve katılma hesapları, sukuk ve murabahaya dayalı sendikasyon kredileri vasıtasıyla gerçekleştirmektedirler.

6.3.1.1. Cari Hesaplar Vasıtasıyla

Özel cari hesaplar vadesiz olmak üzere açılan hesaplardır. Hesap sahibi, hiç bir sınırlamaya tabi tutulmaksızın hesabını kısmen veya tamamen her an geri çekebilir. Özel cari hesaplar Türk Lirası veya yabancı para cinsinden açılabilir. Katılım Bankaları açılan hesap karşılığında mudisine nama yazılı olarak "Özel Cari Hesap Cüzdanı" verir.

Özel cari hesapların işletilmesinden elde edilen kâr veya zarardan hesap sahibine herhangi bir pay verilmemektedir.

Vadesiz hesaplardan yapılacak işlemlerden bazıları; para yatırma-çekme işlemleri, otomatik ödeme talimatı ile fatura ödemeleri, para transferleri (virman, havale, EFT), çek-senet tahsil işlemleri, kredi kartı ve bireysel kredi ödemeleri, vergi ve SGK ödemeleri, düzenli ödeme talimatı ile tarihi ve tutarı önceden belli olan ödemeler, efektif/döviz alış satış işlemleridir (Türkiye Finans Faaliyet Raporu, 2006).

6.3.1.2. Katılım Hesapları Vasıtasıyla

Katılım hesapları genel olarak 1 ay, 3 ay, 6 ay, 1 yıl ve üzeri vadeli olarak, Türk Lirası, USD ve EUR üzerinden açılabilir. Katılma hesabı açma limiti en az 300 TL veya 700 USD/EURO' dur. Her para birimi havuz sisteminde para cinslerine göre gruplandırılır. Her grubun kar/zarar tutarı tasarrufun vade tarihinde hesaplanır. Mudarip⁵ hissesinin yüzdesi vadeye göre veya katılım hesabı büyüklüğüne göre belirlenir. Mudarip oranı medyada katılım hesabı açılım gününden önce yayınlanır. Bir gerçek veya tüzel kişiye ait hesapların anapara ve kar paylarının toplamının 2012 yılı itibari ile 50 bin TL'ye kadar olan kısmı güvence kapsamındadır.

Katılma hesaplarında toplanan fonlar, faizsiz finansman yöntemleriyle doğrudan ticaretin ve sanayinin finansmanında kullanılmakta ve elde edilen kârın bu hesaplara isabet eden kısmı hesap sahiplerine dağıtılmaktadır. Bu hesaplarda, hesaba para yatıran fon sahipleri brüt kâr payı üzerinden çeşitli paylaşım oranlarıyla kâr elde etmektedir. Genel manada %80-%20 oranında olan bu paylaşım yani brüt kârın %80 'inin Mudaribe, %20'sinin bankaya kaldığı bu paylaşım oranı Katılım Bankalarının sayısı arttıkça daha da esnek bir hal almıştır. Şöyle ki, bankalar gelen fonun türüne (USD veya

⁵ Emek ve Sermaye Ortaklığında Emegini Koyan

TL), vadesine veya miktarına göre farklı kâr paylaşımı oranları belirlemektedir. Bunlardan bazıları %85-%15, %90-%10 hatta çok yüksek meblağlarda %95-%5 şeklinde olabilmektedir (www.albarakaturk.com.tr, Erişim: 28.07.2011).

6.3.1.3. Sukuk Vasıtasıyla

Sukuk (sak kelimesinin çoğulu) ilk olarak alış-veriş ve diğer ticari faaliyetlerden kaynaklanan finansal yükümlülükleri gösteren bir kâğıt olarak orta çağda daha çok Müslümanlar tarafından kullanılmıştır. Sukuk, finansal sertifikanın Arapça adıdır ve faizsiz bono olarak tanımlanmaktadır. En basit şekliyle sukuk bir varlığa sahip olmayı veya ondan yararlanma hakkını göstermektedir. Sabit getiri ve faiz taşıyan bonolara İslamiyet'te izin verilmemiştir. Bu nedenle sukuk faiz ödemeyi veya faiz masrafı yüklemeyi yasaklayan bir menkul kıymettir. İkincil piyasaları da bulunan finansal varlıklardır. Sukuk'ta yer alan hak-iddia sadece nakit akışı hakkı değil aynı zamanda mülkiyet hakkıdır. Bu, sukuku geleneksel bonolardan farklılaştırmaktadır. Geleneksel bonolar faiz taşıyan menkul kıymetlerden oluşurken, sukuklar temel olarak varlık sepetinde sahiplik hakkından oluşan yatırım sertifikalarıdır. Günümüz sukuku geçmişte kullanılan bu sukuktan farklıdır. Sukuk, ilgili varlığın değeriyle orantılı oluşturulan sertifikalar aracılığıyla varlığın mülkiyetinin geniş yatırımcı kitlesine transfer edildiği bir süreç olan seküritizasyona⁶ benzemektedir.

Türkiye'de ilk sukuk işlemi 24 Ağustos 2010 tarihinde Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. tarafından, 100 milyon dolarlık bir ihraçla gerçekleştirilmiştir. %51 leasing ve %49 murabaha alacaklarından oluşan bir varlık havuzunun kaynak olarak

⁶ Banka aktifinde vadesi gelmemiş, riski az değerlerin menkul kıymetleştirilmesi işlemine *seküritizasyon* denmektedir.

kullanıldığı ve “hybrid sukuk” yöntemiyle ihraç edilen sukuk tahvilleri, London Stock Exchange⁷’de listelenmiştir (www.cgscenter.org, Erişim: 25.09.2011).

6.3.1.4. Murabaha İşlemlerine Dayalı Sendikasyon Kredileri Vasıtasıyla

Katılım Bankaları müşterilerine konvansiyonel bankaların sunduğu gibi faizli işletme kredisi, kısa vadeli ya da gecelik plasman vb, hizmetler sunamamaktadırlar. Bu nedenle büyük miktarda atıl fon getirisiz kalmakta veya mevcut talepleri karşılayacak fon bulunamamaktadır (Eskici, 2007: 13).

Birden fazla bankanın belli bir amaç için, banka ve finansal kuruluşlara büyük tutarlarda sağladıkları uluslararası fona sendikasyon kredisi adı verilir. Katılım Bankalarının almış olduğu sendikasyon kredileri ise "murabaha sendikasyon kredisi" olarak adlandırılır. Katılım Bankalarının sendikasyon kredisi konusunda mevduat bankalarından en büyük farkı kredi kullandırım sürecinde yaşanır. Murabaha sendikasyon işleminde kredi kullanan banka adına hareket eden "yatırım vekili" tarafından uluslararası emtia piyasalarından işlem yapılarak kredi kullandırılır.

6.3.2. Fon Kullandırma

Katılım Bankaları, yatırımcılar ve fon sağlayıcılarının artı fonlarını girişimciler arasında üretken yatırımlara dönüştürerek yatırımlardan elde edilen kazançları ve kayıpları paylaşmak mantığı üzerine kurulmuştur. Buradaki en önemli husus kesinlikle sıfır riskin olduğu işlemlerin gerçekleştirilmesi gerekliliğidir. İslam, riski yasaklamış ve riski faizli işlemlerle eş değer tutmuştur.

Katılım Bankaları topladıkları fonları, ekipman veya emtia temini, kiralanması veya ortak yatırımlar yoluyla ticarete bizzat kullanmaları gerekmektedir. Diğer ifadeyle ya kar ve zarara katılma yatırım ortaklığı yoluyla kredi kullandırmakta ya da mal kredisi

⁷ Londra borsası'nın bugünkü adıdır.

de denilen kredi yöntemiyle, ellerindeki paralarla mal alıp vadeli satarak, aradaki vade farkından kar elde etmeye çalışmaktadırlar (Battal, 2004: 228).

Son yıllarda mevduat bankalarının bilançolarına bakıldığında, elde edilen kârın sınıfının değiştiği görülmektedir. Son 10 yıla kadar mevduat bankalarının kârının büyük bir bölümünü devlete verilen borç paralardan elde edilen faiz gelirleri oluştururken bugün itibariyle tüketicilere, şirketlere ve KOBİ'lere verilen kredilerden alınan faiz ve komisyonlardan elde edilen gelirler oluşturmaktadır. Devletin borçlanma faizinin düşmesiyle beraber mevduat bankaları devlete verdikleri borç paradan elde ettikleri geliri elde edebilmek için alternatif gelir kanalları arayışı içine girmişlerdir. Daha önceden pek dikkate alınmayan tüketiciler, şirketler ve KOBİ'ler bugün mevduat bankalarının en önemli hedef kitlesi olmuşlardır.

Eylül 2011 sonu Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun (BDDK) verilerine göre; bankacılık sektörünün kullandığı 682 milyar 919 milyon kredinin 226 milyar 870 milyon liralık kısmını tüketici kredileri ile kredi kartı borç bakiyelerinden oluşmaktadır. Yine aynı verilerde 178 milyar 156 milyon liralık kısmının İşletme Kredileri, 162 milyar 930 milyon liralık kısmının ise KOBİ'lere kullandırılan kredilerden, 114 milyar 963 milyon liralık kısmının diğer kredilerden meydana geldiği görülmektedir. Bu tablo bankalarda bir portföy değişiminin meydana geldiğinin önemli bir göstergesidir (BDDK, 2011)

Gelişmeler gösteriyor ki ticari bankaların da artık topladıkları mevduatı faiz karşılığı devlete borç vermekten ziyade, Katılım Bankaları gibi üretimin finansmanında kullandıracaklardır. Bu yüzden Katılım Bankaları, ticari bankaların da kurumsal işletmelere, tüketicilere ve KOBİ'lere yönelmesiyle, kaynaklarını daha verimli ve etkin kullanmak zorundadır.

Katılım Bankalarının topladığı fonlar bugün itibariyle kurumsal finansman desteği, bireysel finansman desteği, finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin alım-satımı, sukuk, gelire endeksli senetler ve tavarruk enstrümanları aracılığıyla kullanılmaktadır.

6.3.2.1. Kurumsal Finansman Desteği

Kurumsal finansman desteği, Katılım Bankalarında en çok kullanılan fon kullandırma yöntemidir. Yurtiçinden veya yurtdışından Hammadde, ara mal, ticari mal, araç, arsa, işyeri, ev, makine, teçhizat vb ürünleri almak isteyen küçük, orta ve büyük işletmeler Kurumsal Finansman Desteği ile bu ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler. Bu yöntemde göre İşletme almak istediği ürünün proforma faturasını bankasına getirir. Banka söz konusu malın kendi ilke ve prensiplerini uygunluğunu teyit ettikten ve teminatlarını aldıktan sonra malın bedelini satıcıya öder. Satıcıya ödenen mal bedeli ile bankaya geçen mal belli bir kâr payı ilave edilerek kurumsal finansman desteği kullanmak isteyen alıcıya sözleşme yapılarak satılır.

Üretim desteği sağlanması, kurumca satın alınan bir şeyin, üzerine kar ilave edilerek bir başkasına satılmasını ifade eder. Katılım Bankası, satacağı teçhizat veya gayrimenkullerin kaç mal olduğunu belirtmekte ve bu miktara muayyen bir kar ekleyerek satmaktadır. Bu işlem, İslam hukukunda kabul edilmiş bir satış şeklidir (Armağan, 1991: 42-43).

6.3.2.2. Bireysel Finansman Desteği

Ev, araba, mobilya, eğitim vb. ihtiyaçlar için finansman desteği almak isteyen bordrolu çalışan kişilerin veya deftere tabi küçük esnafların kullanabileceği bir finansman türüdür.

6.3.2.3. Kâr Zarar Ortaklığı

Kredi kullanacak gerçek ve tüzel kişilerin tüm faaliyetlerinden veya belirli bir faaliyetinden veya belirli bir parti malın alım satımından doğacak kâr ve zarara katılmak üzere bu kişilere kredi kullandırılması işlemidir. Müşteri ile Katılım Bankası arasında kâr ve zarar ortaklığı yatırım sözleşmesi yapılır. Sözleşmede tarafların kâr ve zarara katılım payları ile Katılım Bankasının alacağı teminatlar açıkça gösterilir. Kâr ve zarara katılma akdi faizsiz bankacılık literatüründeki mudaraba sistemi ile aynıdır. Bu çeşit fon kullandırma yönteminde emek ile sermaye bir işe ortak olarak girer ve kâr aralarında anlaşıkları oranda bölüşülür. Böylece teşebbüsün riski, kurum ile müteşebbis arasında paylaşılmış olur (Zaim, 1992: 83).

6.3.2.4. Finansal Kiralama

Leasing sistemi 1950’li yıllarda ilk defa ABD’de ortaya çıkan bir finansman yöntemidir. Leasing, belirli bir süre için mülkiyeti kiralayanda kalmak kaydıyla ve kira ödemeleri karşılığında kullanım hakkının kiracıya devrini öngören bir yöntemdir (Küçükkocaoğlu, 2006: 12). Leasing’in Katılım Bankaları literatüründeki karşılığı finansal kiralama’dır. Finansal kiralama sözleşmeleri 28.06.1985 tarihli 3326 sayılı Finansal Kiralama Kanunu’nda: “Sözleşme, kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören bir sözleşmedir” şeklinde tanımlanmıştır.

6.3.2.5. Mal Karşılığı Vesaikin Alım-Satımı

Dış ticaret ve kambiyo mevzuat çerçevesinde, özel finans kurumu ile fon kullanan arasında düzenlenecek yazılı bir akde istinaden, mal karşılığı vesaikin, özel

finans kurumunca peşin satın alınması ve vadeli olarak fon kullanana daha yüksek bir fiyattan satılması işlemidir (Kara, 2006: 34-35).

6.3.2.6. Gelire Endekli Senetler

Getirileri, Kamu İktisadi Teşebbüslerinden (KİT) elde edilen ve Bütçe'ye aktarılan hasılat paylarına endekslenmek suretiyle oluşturulan “Gelire Endekli Senet (GES)” ihracı ile hazine müsteşarlığınca ihraç edilen devlet iç borçlanma senetlerinin çeşitlendirilmesi ve yatırımcı tabanının genişletilmesi amaçlanmaktadır. Gelirlere Endekli Senetler (GES) ile amaç getirisi devlet gelirleriyle ilişkilendirilen bir yatırım aracı oluşturmaktır. Söz konusu senetlere uygulanacak asgari kupon ödeme garantisi sayesinde yatırımcının gelir payındaki değişimden olumsuz etkilenmesi önlenmiş olmaktadır. Bu çerçevede, 28 Ocak 2009 tarihinde hazine müsteşarlığınca doğrudan satış yöntemi ile 3 yıl vadeli 3 ayda bir kupon ödemeli TL cinsi ve 3 yıl vadeli 6 ayda bir kupon ödemeli USD cinsi Gelire Endekli Senet ihraç edilmiştir (http://www.tspakb.org.tr/tr/Portals/0/ETM_KILAVUZLAR/ETM_kilavuzlar_menkul_kiyamet_piyasalari_temel_haziran_2011.pdf, Erişim: 22.06.2011).

6.3.2.7. Sukuk

Sukuk, maddi duran varlıklar, intifa ve hizmetler ile özel proje ve yatırım faaliyetlerinin mülkiyetini eşit değerinde temsil eden paylara bölünmemiş senetlerdir. Yukarıdaki tanım dikkate alındığında sukuk, varlığa ya da kira sözleşmelerine dayalı bir menkul kıymet olarak tanımlanabilir. Sukuk ihracında en önemli adım bir varlığın olmasıdır. İkinci önemli adım ise hangi varlıkların sukuk ihracında kullanılmasının uygun olacağıdır. Sukuk bir nevi menkul kıymetleştirme işlemidir. Finansman ve yatırım varlıklarının menkul kıymetleştirilmesi, fonların riskini azaltmanın yanında likiditeyi yönetmek, varlıkları bilançodan kurtarmak ve yeni fonlar yaratmak için

finansal kurumlarca kullanılan önemli bir tekniktir. Dahası, bu teknik yeni ve çeşitlendirilmiş ürünleri müşterilere geniş yelpazeli risk-getiri profilleri ile sunmak için, kapasite ve nakit akışlarını eşleştirerek, fonlama maliyetini düşürmeyi, menkulleştirilen varlıkların piyasa bazlı değerlenmesini, menkulleştirilen portföy için geliştirilmiş bir kredi derecelendirmesi ihtimalini ve daha iyi bir varlık-borç yönetimini sağlar. Bu teknik, çeşitli yatırımcıların varlık riskini ayrıştıran, özellikli hale getiren ve sunan yeni finansal ürünler yaratarak finansman taleplerini karşılamak için finansal kuruluşlara yardım eder (Canik, 2011: 18).

6.3.2.8. Tavaruk

Katılım Bankaları herhangi bir mal veya hizmet alımını finanse eden kuruluşlardır. Bunun dışında fon fazlalıklarının faiz karşılığı bankalara plase edilmesi ya da bu tarz fonların kabul edilmesi faizsiz bankacılığa uygun bulunmamaktadır. Dolayısıyla fon fazlalığının bankalar arasında plase edilmesi için emtia piyasasında değerlendirilmesi gerekmektedir. Ülkemiz uygulamasında ise tavaruk işlemi Katılım Bankalarında kaynak çeşitliliği dışında daha önce fon talep etmiş müşterilerin sorunlu kredilerinin yeniden yapılandırılması amacıyla kullanılmaktadır. Dolayısıyla söz konusu işlemler, bilançonun aktif tarafında kullanılmakta, müşterilerin mal ve hizmet alımı dışındaki nakit ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılmaktadır. Tavarukun işleyiş süreci şu şekildedir;

1. Banka, müşterinin talebi doğrultusunda maden (metal) borsasından peşin bedelle satın aldığı kıymetli madeni, müşteriye vadeli olarak satacaktır.
2. Banka, müşteriye vadeli olarak sattığı söz konusu kıymetli madeni, ilgili borsada müşterinin vekili sıfatıyla nakde çevirip, tutarını müşterinin hesabına aktaracaktır.
3. Müşteri borcunu, vadeli satım bedelini ödemek suretiyle ifa edecektir.
4. Alım satım konu kıymetli madenin sertifikaları banka adına düzenlenecektir.

Kıymetli madenin peşin alınması ile paraya çevrilmesi borsa dâhilinde, bankanın müşteriye vadeli satımı ise borsa haricinde ek sözleşme hükümleri kapsamında gerçekleşecektir (Canik, 2011: 20).

6.3.3. Bankacılık Hizmetleri

Katılım Bankaları müşterilerinden fon toplama ve müşterilerine fon kullandırmanın yanında Tablo 4’te gösterilen bankacılık hizmetlerini de gerçekleştirmektedir.

Tablo 4: Katılım Bankalarının Gerçekleştiği Bankacılık Hizmetleri

PARA TRANSFERLERİ	ÖDEMELER	ÇEK SENET İŞLEMLERİ
EFT	Faturalar	Çek İzleme
Havale	Motorlu Taşıtlar Vergisi	Senet İzleme
Ödeme Emirleri	Trafik Para Cezası	Yatırım İşlemleri
Kredi Kartları	Vergi	Portföy
Borç Ödeme	Gümrük Vergisi	Fon İşlemleri
Kart no ile borç ödeme	Ssk	Hisse Senedi İşlemleri
Otomatik Ödeme Talimatı	Bağış	Halka Arz İşlemleri
Mail Order/E-Ticaret	Gsm TL Yükleme	DİĞER HİZMETLER
Nakit Avans	Diyanet Ödemeleri	Kiralık Kasa
DIŞ TİCARET	Maaş Ödemeleri	İnternet Bankacılığı
Swift İzleme	DÖVİZ VE KIYMETLİ	Teminat Mektubu
İthalat Dosya İzleme	MADEN İŞLEMLERİ	Menkul Kıymet Alım Satımı
İhracat Dosya İzleme	Döviz Alış	Avâl
Akreditif	Döviz Satış	İstihbarat ve Danışmanlık
	Kıymetli Maden Alış	Sigortacılık Hizmetleri
	Kıymetli Maden Satış	

Kaynak: www.turkiyefinans.com.tr (Erişim: 08.04.2012)

İKİNCİ BÖLÜM

ETKİNLİK VE VERİMLİLİK ÖLÇME YÖNTEMLERİ

1. ETKİNLİK, VERİMLİLİĞE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Etkinlik Kavramı

Etkinlik, genel olarak bir üretim sürecinde belirli bir girdi bileşiminin kullanılarak maksimum çıktı elde edilmesi ya da belirli bir çıktı miktarının minimum girdi ile elde edilmesidir (Cingi ve Tarım, 2000: 2). Etkinlik ölçümü, işletmelerin bulunduğu sanayi sektöründe hangi durumda olduklarının belirlenmesine imkân vermekte ve işletmelerin ellerinde bulunan girdilerle ne ölçüde ideal çıktı elde edebileceklerini değerlendirmektedir.

Teknik etkinlik, belirli miktarda girdi kullanarak mümkün olan en çok çıktıyı elde edebilme (output oriented approach-çıkıtı odaklı yaklaşım) ya da aynı çıktıyı mümkün olan en az girdi ile elde edebilme (input oriented approach-girdi odaklı yaklaşım) yeteneğini, İşletmenin girdi fiyatlarını ve üretim teknolojilerini göz önünde bulundurarak en uygun girdi bileşimini seçmedeki başarısı tahsis etkinliğini (fiyat etkinliği), uygun ölçekte üretim yapması ise ölçek etkinliğini ifade etmektedir (Uri, 2001: 163-186).

Başka bir girdiyi artırmadan veya diğer çıktıları azaltmadan bir çıktıyı artırmak mümkün olamıyorsa; benzer şekilde diğer çıktıları azaltmadan veya diğer girdiyi artırmadan bir girdiyi azaltmak mümkün olamıyorsa, o birim %100 etkin kabul edilir (Charnes ve Cooper, 1985: 59)

Bankacılık sisteminde etkinlik;“tasarrufların toplanarak üretken yatırımlara dönüştürülmesi” olarak ifade edilebilir. Bu manada bankalar tasarrufları etkin

yatırımlara dönüştürürken, kaynaklarının kullanımını minimum düzeyde tutmaları gerekmektedir (Aydoğan ve Çapoğlu, 1989: 23-24).

1.2. Verimlilik Kavramı

Verimlilik kavramı, bir üretim ya da hizmet sürecinin belli bir dönem sonunda üretilmiş olan ürün ve hizmetlerle (çıkıtı), bu üretimi gerçekleştirmek amacıyla kullanılan üretim kaynaklarının (girdi) birbirine oranlanması olarak tanımlanır. Eğer üretim birimi bir tek girdi kullanıyor ve bir tek çıktı elde ediyorsa bu rasyoyu hesaplamak kolay olmaktadır. Ancak uygulamada, çok sayıda girdi kullanılıp çok sayıda çıktı elde edilir. Bu yüzden verimlilik, girdi ve çıktı değişkenlerinin oranlandığı bir vektör halini alır.

Yüksek verimlilik, geçici güçlüklerle sarsılmayan üretme gücü demektir. Verimlilik, aynı zamanda kalkınmanın itici gücüdür. Zaman çoğu kez evrensel bir ölçü olduğu ve insan denetimi dışında kaldığından iyi bir paydadır. İstenilen sonucu sağlamak için harcanan zaman azaldıkça sistemin verimliliği artar.

Bankacılık sektöründe faizlerin düşmesi, yurtdışından köklü yabancı bankaların banka satın alarak Türk bankacılık sistemine dâhil olarak rekabeti arttırmaları, bankacılık sektörlerinin kârlılıklarını sürdürebilmeleri veya en azından pozisyonlarını koruyabilmeleri için verimli olmalarını zorunlu kılmıştır. Bankaların düşen bu faiz gelirlerini komisyon gelirleriyle kompanse etmeye çalıştığı görülmektedir.

Verimliliği, işletmenin sahip olduğu bütün kaynakları etkin şekilde kullanarak iyi sonuç elde etmek olarak anlıyoruz. Çağdaş teknolojiden yararlanmak, etkin yöntem ve teknikleri geliştirmek, bir işletme için verimliliği artırıcı nedenlerdir. O halde verimin artması için girdiler azaltılıp çıktılar çoğaltılmaya çalışılmalıdır. Ancak bu ilkenin her zaman geçerli ve doğru olduğu söylenemez. Zira hizmet ya da mal

üretiminde verimi etkileyen başka faktörler de söz konusudur. Bunlar zaman, kalite ve ekonomi'dir. Birçok faktör verimi ve verimliliği olumlu ya da olumsuz olarak etkiler. Bunlar özet olarak şöyle sıralanabilir: Yönetimin türü (klasik, liberal ve demokratik yönetim), planlama, örgütlenme, koordinasyon ve denetim fonksiyonlarının uygulama biçimi, İş bölümü-uzmanlık ilişkisi, zaman ve kaynak kayıpları, moral durumu, eğitim durumu, ücret sistemi, kanun adedinin çok ve bunların bazılarının uygulamalarında güçlükler oluşu, fiziksel koşullar (bürolarda ışık, havalandırma, rutubet, ısı, ses-gürültü durumları), estetik ve dekoratif koşullar (bürolarda renk, müzik, temizlik, çiçek kullanımı (Topaloğlu ve Koç, 2010).

Verimliliğin artırılması için çözümler araştırılırken, işletme içinde bulunduğu çevreyle birlikte, bir bütün olarak ele alınmalıdır. Buradaki çevresel (dışsal) faktörler, işletmenin kontrolü dışında olan, ancak kurumsal verimliliği önemli derecede etkileyen faktörler olarak tanımlanabilir. Bu faktörler siyasal, toplumsal ve makro ekonomik değişkenlerle, hükümet politikalarıyla, ulusal ve uluslararası mekanizmalarla ilişkili olan faktörlerdir. Verimliliği etkileyen içsel faktörler ise, organizasyonun yapısı, üretim, çalışma ortamı ve çalışma yöntemleri, işgücü, makine ve ekipmanların teknolojiye ve üretime uygunluğu, kapasite kullanımı, hammaddenin niteliği ve kullanımı, yönetim vb faktörler olarak sıralanabilir (Atan, 2005: 4).

2. ETKİNLİK VE VERİMLİLİK ANALİZİNDE KULLANILAN BAZI ÖNEMLİ YÖNTEMLER

2.1. Oran Analizi

Etkinlik ölçümünde kullanılan en basit ve en sık kullanılan yöntemlerin başında oran analizi gelmektedir. Bir tek girdi ve bir tek çıktının oranlanması ile oluşan bir ifadenin zaman içinde izlenmesi şeklinde uygulanır (İnan, 2000). Genel performans

ölçümünde birçok yetersizlikleri olmasına karşın oran analizi, tek girdili ve tek çıktılı durumlar için, basitliği ve sadeliği de göz önüne alınırsa, en uygun değerlendirme yöntemi olarak görülebilir. Oran analizinin bunu yaparken bazı istatistiksel göstergelere gereksinim duyduğu gözden kaçırılmamalıdır. Çünkü oran analizindeki oranlama, göreceli de olsa en iyiye göre değil, var olan değerlerin birbirlerine bölümüyle elde edilir. Bu ise, bir performans iyileştirilmesi işlemi değil yalnızca bir durum belirlemesidir (Yeşilyurt ve Alan, 2003: 92).

Oran analizinin yapılabilmesi için girdilerin ve çıktıların ortak bir birime dönüştürülmesi gerekmektedir. Girdilerin ve çıktıların ortak bir birime dönüştürülemediği durumlarda etkinlik ölçme sürecine konu olan girdiler ve çıktıların ayrı ayrı değerlendirilmesi zorunda kalmaktadır. Bu durum ise çoğunlukla yorumlanması zor sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Oranlar tek başlarına fazla bir anlam ifade etmemekte, söz konusu oranların birlikte değerlendirilmesi de durumu değiştirmede yeterli olmamaktadır. Girdi ve çıktı sayısının artması analizi daha da etkisiz kılmaktadır. Çünkü x adet girdi ve y adet çıktının söz konusu olduğu bir analizde incelenmesi gereken xy adet oran bulunması gerekmektedir (Cingi ve Tarım, 2000: 3).

Oranların tek başına bankaların etkinliklerinin değerlendirilmesinde kullanılması bazı zaaf ve sakıncalar taşımaktadır. Özellikle bankacılık sektörü gibi çok sayıda girdi ve çıktı içeren karar birimlerinde tek bir orana bakarak karar vermek ve banka veya şubenin performansını anlamak mümkün değildir. Bu problemin çözümü amacıyla birden fazla oran aynı anda incelenmektedir. Birden fazla oranın aynı anda incelenmesi durumunda ise oranların anlamlı bir grup haline getirilmesi, dolayısıyla bir arada değerlendirilip yorumlanması sorunu gündeme gelmektedir. Bankalar gibi birden fazla

girdisi ve çıktısı olan sistemlerde, birden çok oranın kurumlar arası karşılaştırmalarda kullanılması ve bir alandaki düşük orana karşılık diğer alandaki yüksek oranın yorumlanmasındaki güçlükler oran analizi yönteminin bir diğer zayıf yönüdür (Tarım, 2001: 174-175).

Bankacılık sektörü verimlilik açısından ele alındığında içerisinde çok sayıda girdi ve çıktı parametresini birlikte barındırmaktadır, bu nedenle tek bir oran ile analiz edilmesi sorunlu olabilmektedir. Verimlilik analizlerinde bu sorunun giderilmesi amacıyla çeşitli oranlar bir grup halinde değerlendirilmektedir. Fakat bu şekilde ele alınan çeşitli oranlardan ortak ve anlamlı sonuçlar üretmek çok güç olmaktadır. Çünkü farklı yaklaşımlara göre bazı girdiler çıktı veya bazı çıktılar girdi gibi değerlendirilebilmektedir. Ayrıca, girdi ve çıktılar aynı birim cinsinden ifade edilmediği durumlarla da karşılaşılabilir. Bütün bu sakıncalar nedeniyle finansal oran analizleri bankacılık sektörünün verimliliğini geniş ve doğru bir perspektiften değerlendirme konusunda yetersiz kalabilmektedir (Tarkoçin ve Gençer, 2010: 20).

2.2. Parametrik Yöntemler

Parametrik yöntemlerde, analitik bir üretim fonksiyonunun geçerli olduğu varsayılmakta ve bu fonksiyonun parametrelerinin tahmin edilmesine çalışılmaktadır. Oran analizinde etkinlik tek bir çıktı ve tek bir girdi ile ölçülürken parametrik yöntemlerde etkinlik, tek bir çıktının birden fazla girdi ile ilişkili olduğu çoklu regresyon teknikleri aracılığıyla ölçülmektedir. Regresyon çözümlenmesinde amaç, bağımlı değişkendeki değişime neden olduğu düşünülen etkileri belirlemeye çalışmaktır. Parametrik yöntemler rassal hataya izin vermelerinden dolayı diğer yöntemlere göre daha avantajlıdır. Bunun nedeni, ölçüm hatalarının daha başarılı bir şekilde ayıklanmasına imkân sağlamasıdır. Parametrik yöntemlerdeki en büyük zorluk,

rassal hata ve etkin olmamanın nasıl ayırt edileceğidir. Parametrik yöntemler, bu ayırımı yapmak için kullandıkları dağılım varsayımlarıyla birbirinden ayrılmaktadırlar (Emiral, 2001: 44).

Parametrik yöntemlerde bilinen üç temel yaklaşım söz konusudur. Bu yaklaşımlar; Stokastik Sınır Yaklaşımı, Serbest Dağılım Yaklaşımı ve Genel Sınır Yaklaşımıdır.

2.2.1. Stokastik Sınır Yaklaşımı (SSY)

Zaman içerisinde önceden kestirilemeyecek şekilde gelişen süreçlere stokastik (rastgelerassal) süreçler denir. Bu belirsizliğe olayların tutarsızlığından kaynaklanan ve kontrol edilemeyen değişimler neden olur. Bu değişiklikler kalitatif olarak ele alınmaktansa, kurulacak bir matematiksel model içerisinde kantitatif olarak incelenebilir.

Ekonometrik yaklaşım olarak da bilinen bu yaklaşım, maliyet, kâr ve üretim gibi açıklanan değişkenlerle; girdi, çıktı ve çevresel faktörler gibi değişkenler arasında açıklayıcı bir ilişki kurar ve hata payının modelde yer almasına imkân tanır. Bu teknikte, rassal hata ve etkinsiz gözlemin birbirlerinden ayrılması gerekmektedir (İnan, 2000: 83)

2.2.2. Serbest Dağılım Yaklaşımı (SDY)

SDY de yine sınır yaklaşımın diğer işlevsel bir formudur. Fakat farklı bir şekilde rasgele hata verimsizliklerinde ayrılır Her bir regresyon denklemindeki hata terimi etkinsizlikten ve rassal hatadan ibarettir. Rassal hata bileşeninin ortalaması zaman içerisinde 0 olacağından, karar birimine ait bütün regresyonların hata terimi ortalaması ile sınır üzerindeki bankanın hata terimi ortalaması arasındaki fark etkinsizliğe eşit olacaktır. Ancak panel veri kullanılarak gerçekleştirilebilecek olan bu yaklaşımda,

herhangi bir işletmenin uzun vadede etkinliği sabittir, istikrarlıdır ve ölçüm hataları da yine uzun vadede sıfıra yakınsar. Bu durumlar ancak etkin olmayan gözlemlerin pozitif olma koşulu ile geçerlidir (Berger ve Humprey, 1997: 7-8).

Panel verinin varlığı altında kullanılabilen DFA yönteminde, her firmanın uzun vadede verimliliği sabittir, en azından istikrarlıdır ve ölçüm hataları da yine uzun vadede sıfıra yakınsar. Bu varsayımlar etkinsiz gözlemlerin pozitif olmaları şartıyla geçerlidir. Bu yöntem bankalara uygulanacağı zaman, çok düşük ve / veya çok yüksek hata terimine sahip gözlemler dışlanır. Bu işleme kısaltma adı verilir (Pehlivan, 2010: 130).

2.2.3. Kalın Sınır Yaklaşımı (KSY)

Stokastik sınır yaklaşımı, serbest sınır yaklaşımından dağılım üzerine yaptığı varsayımlarla ayrılır. Her iki varsayımın kalın sınır yaklaşımından farklılığı gözlemlenen değerlerle varsayılan değerler arasındaki farkı oluşturan etkin olmayan gözlem ve rassal hata unsurlarının dağılımlarından kaynaklanmaktadır. Kalın sınır yaklaşımında diğer iki yaklaşıma nazaran, etkin olmayan gözlem ve rassal hata terimi unsurlarının beklenen dağılımları ile ilgili bir varsayım yoktur. Burada gözlemlenen ve beklenen değerler arasındaki farkların en büyük ve en küçük değerlerinin rassal değerlerinin rassal hatayı, geri kalan değerlerin ise, etkin olmayan gözlemleri oluşturduğu düşünülür. Genel etkinlik ölçümlerinde kullanılan kalın sınır yaklaşımı en yüksek ve en düşük değerlerin rassal hata sayılarak ayıklaması, stokastik sınır yaklaşımı ve serbest dağılım yaklaşımlarındaki kısaltma işlemi görünümündedir (İnan, 2000: 85).

2.3. Parametrik Olmayan Yöntemler

Parametrik olmayan yöntemler, doğrusal programlama kökenli teknikleri kullanarak etkinlik sınırına olan uzaklığı ölçmeye çalışırlar. Bu yöntemler, parametrik

yöntemlerde olduğu gibi üretim biriminin yapısı ile ilgili davranışsal varsayımlara girmek zorunda olmadıkları için, görece avantajlıdırlar. Ayrıca, söz konusu yöntemlerin birden fazla açıklayıcı ve açıklanan değişken kullanabilme gibi bir üstünlükleri daha vardır. Buna karşın bir rassal hata terimi içermedikleri için, veri ve ölçüm hataları, şans ya da diğer nedenlerle oluşan hataları modele aktarır ve etkinlik sınırını yanlış tespit edebilirler (İnan, 2000: 85). Parametrik olmayan yöntemlerden en yaygın olarak kullanılanı 1978 yılında Charnes, Cooper ve Rhodes tarafından geliştirilen Veri Zarflama Analizi (VZA) yöntemidir.

2.3.1. Veri Zarflama Analizi (VZA)

Veri zarflama analizi ilk olarak 1978 yılında Charnes, Cooper ve Rhodes (1978) tarafından ortaya koymuşlardır. Söz konusu bilimciler en iyi pratik sınırı oluşturmak için üretim teknolojisi üzerine herhangi bir sınırlama getirilmeden VZA modelini geliştirmişlerdir. VZA'nın metodolojisi, merkezi eğilimlerden ziyade sınırlara (frontiers) yönelik olmaktadır. Bu metodoloji son yıllarda ayrıntılı olarak yerli ve yabancı olmak üzere çok sayıda araştırmacılar tarafından bilimsel çalışmalarında kullanılmıştır. VZA Yöntemi, homojen oldukları varsayılan üretim birimlerini kendi içlerinde birbirleriyle mukayese eder. En iyi gözlem etkinlik sınırı olarak kabul edilir. Bundan sonra, diğer gözlemler bu en etkin gözleme yakınlık ve uzaklık durumuna göre değerlendirilir. Başka bir ifadeyle, burada etkinlik sınırı, varsayılan bir durum olmamakta; gerçekleşen bir gözlem olmaktadır. Etkinlik sınırı bu şekilde belirlendiğinden bu yöntemde hata terimi kullanılmamaktadır. Gözlemler arasında sınırdaki (sınıra yakın çok uç) değerleri temsil eden gözlemlerin ayıklanmasıyla sonucun daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir. Veri Zarflama Analizi'nin temel özelliği, onun genel olmasıdır. VZA da fonksiyonel form için herhangi bir varsayım söz

konusu olmamaktadır. Veri zarflama analizi hem ölçeğe göre sabit getiri (CRS) hem de değişen getiri (VRS) varsayımı altında yapılabilir. Söz konusu yöntemle hem veri girdi ile en fazla çıktıyı sağlama (output-oriented) hem de veri çıktıyı en az girdi ile sağlama (input-oriented) yaklaşımlarına göre de etkinlik ölçümü yapılabilinmektedir. Bu yaklaşımlardan veri çıktıyı en az girdi kullanımı ile elde etme yaklaşımı, veri üretim miktarlarını azaltmadan üretimde kullanılan girdi miktarlarının oransal olarak ne kadar azaltılabileceğini belirlemeye çalışır. Diğer taraftan, veri girdi ile en fazla çıktıyı elde etme yaklaşımı ise veri girdi setini değiştirmeden üretim miktarlarının oransal olarak ne kadar arttırılabileceği konusuyla ilgilenmektedir. Fakat, ölçeğe göre sabit getiri olduğunda her iki ölçüm aynı sonuçları vermektedir (Coelli ve diğerleri, 1998: 142).

2.3.2. Serbest Atılabilir Zarf Modeli (SAZ)

Serbest Atılabilir Zarf Modeli bir kısım kaynaklarda VZA'nın özel bir hali olarak ifade edilirken, bazı kaynaklarda ise parametrik olmayan yöntemler içerisinde farklı bir yöntem olarak ele alınmaktadır. Serbest atılabilir zarf modeli, veri zarflama analizinin özel bir durumu olup, VZA modelinin köşelerini birleştiren kenarları üretim kümesi içine almaz. Bunun yerine gözlem noktaları ve bunların güneydoğu kısımlarını kapsayan alan üretim kümesi içinde bulunur. Bu yaklaşımda etkinlik sınırı üzerindeki farklı noktalar arasında bir ikame olmayacağı varsayımıyla bu noktalar sınıra dâhil edilmemektedir. Parametrik olmayan yaklaşımlarda gerçekleşen gözlemlerle etkinlik sınırı belirlendiğinden rassal hata içermemektedir. Ancak parametrik yöntemde söz konusu olan tek bağımlı değişkenin açıklanabilmesine ilişkin sınırın olmaması dolayısıyla birden fazla girdi/çıkıtı kullanımına imkân vermesi ve belli bir fonksiyonel form oluşturma zorunluluğunun bulunmaması bu yöntemin önemli avantajları olarak görülmektedir (Berger ve Humphrey, 1997: 5-6).

Bunun yanında serbest atılabilir zarf modeli “ 0-1 tamsayı” sınırı da modele eklemektedir. Bu sınır altında, her bir gözlemin göreceli olarak etkinliği hesaplanmaktadır. 0-1 tamsayı kısıtı geçerli olduğundan, gözlem noktalarını birleştiren doğrular dik açılar ile birleşerek, merdiven görüntüsü teşkil etmektedir. Böylece, karar verme birimlerinin merdiven şeklinde oluşan sınırı ile gözlemler arasındaki uzaklık, her birimin göreceli olarak ne kadar etkin olduğunun belirlenmesine destek olacaktır. SAZ’ı VZA’dan ayıran bir başka bir fark; VZA modelleri gibi gözlemleri birleştiren kenarları etkin sınır içine almak yerine, gözlem noktaları ile bunların güneydoğu kısımlarını kapsayan bölgeyi etkin sınır içine aldığından bu alana serbest atılabilir alan denilmektedir. Dolayısıyla SAZ, VZA modelinin komşu veya iç kısmını kapsadığından, daha geniş ortalama etkinlik tahminleri yapabilme olanağına sahip olacaktır (Tulkens, 1993).

2.3.3. TOPSIS Yöntemi

TOPSIS, Hwang ve Yoon (1981) tarafından çok kriterli karar verme tekniği olarak geliştirilmiştir. Yöntemin temeli, pozitif-ideal çözüme en kısa mesafe ve negatif-ideal çözüme en uzak mesafedeki alternatifi seçmeye dayanmaktadır (Ustasüleyman, 2009).

TOPSIS yöntemi çok kriterli karar verme yöntemlerinden bir tanesidir ve nitel bir çevrim yapılmaksızın, direkt veri üzerinde uygulanabilmektedir. Bu yöntem ile alternatif seçeneklerin belirli kriterler doğrultusunda ve kriterlerin alabileceği maksimum ve minimum değerler arasında ideal çözüme uzaklıkları değerlendirilerek sıralanması mümkündür. TOPSIS yönteminde karar verici tarafından seçilen alternatif, ideal sonuca en yakın ve negatif-ideal sonuca en uzak olan alternatiftir. TOPSIS yöntemi her bir kriterin tekdüze bir şekilde artan ya da azalan fayda eğilimine sahip

olduğunu varsaymaktadır. Bundan dolayı, ideal ve negatif-ideal çözümleri tanımlamak kolaydır (Alpay, 2010: 71).

TOPSIS yönteminin adımları şu şekildedir;

1. Adım: Amaçların belirlenmesi ve değerlendirme kriterlerinin tanımlanması.

2. Adım: Karar Matrisinin (A) Oluşturulması: Satırlarında alternatifler sütunlarında ise değerlendirme kriterleri yer alan karar matrisleri oluşturulur. A karar matrisindeki a_{ij} , A matrisindeki i alternatifinin j kriterine göre gerçek değerini göstermektedir.

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} \end{bmatrix}$$

3. Adım: Normalleştirilmiş Karar Matrisinin (R) Oluşturulması: Karar matrisi oluşturulduktan sonra (1) nolu formül kullanılarak normalleştirilmiş karar matrisi (R) elde edilir.

$$r_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{k=1}^m a_{kj}^2}} \quad (1)$$

(r_{ij} ; i : 1,2,...N; kriter sayısı j : 1,2,...k; alternatif sayısı)

4. Adım: Ağırlıklı Normalleştirilmiş Karar Matrisinin (V) Oluşturulması: Öncelikle amaca göre değerlendirme kriterlerine ilişkin göreceli ağırlık değerleri (ω_{ij} : i :1,2,...N) belirlenir. Daha sonra R matrisinin her bir sütunundaki elemanlar ilgili ω_{ij} değeri ile çarpılarak V matrisi oluşturulur. Ağırlıklı normalleştirilmiş karar matrisi $V_{ij} = (\omega_{ij} \times R_{ij})$ gösterilir.

5.Adım: İdeal (A^*) ve Negatif İdeal (A^-) Çözümlerin Oluşturulması: İdeal çözüm ağırlıklı normalleştirilmiş karar matrisinin en iyi performans değerlerinden oluşurken negatif ideal çözüm en kötü değerlerinden oluşur. İdeal çözümler 2 ve 3 nolu eşitliği kullanarak hesaplanabilmektedir. Her iki formülde de J fayda (maksimizasyon), J' ise maliyet (minimizasyon) değerini göstermektedir.

$$A^* = \left\{ (\max_i v_{ij} \mid j \in J), (\min_i v_{ij} \mid j \in J') \right\} \quad (2)$$

$$A^- = \left\{ (\min_i v_{ij} \mid j \in J), (\max_i v_{ij} \mid j \in J') \right\} \quad (3)$$

2 nolu denklemden elde edilen değerler $A^* = \{v_1^*, v_2^*, \dots, v_n^*\}$ biçiminde ve 3 nolu eşitlikten elde edilen değerler $A^- = \{v_1^-, v_2^-, \dots, v_n^-\}$ şeklinde gösterilebilir.

6.Adım: Ayırım Ölçülerinin Hesaplanması: J alternatifin ideal çözümden uzaklığı ideal Ayırım (S_i^*) ve negatif ideal çözümden uzaklığı Negatif İdeal Ayırım (S_i^-), 4 ve 5 nolu denklemden yararlanılarak hesaplanır.

$$(4) \quad S_i^* = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^*)^2} \quad (5) \quad S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2}$$

7. Adım: İdeal Çözüme Göreli Yakınlığın Hesaplanması: (6) nolu eşitlikten yararlanılarak ideal çözüme göreli yakınlık (C_i^*) hesaplanır.

$$C_i^* = \frac{S_i^-}{S_i^- + S_i^*} \quad 0 \leq C_i^* \leq 1 \quad (6)$$

Burada C_i^* değeri i alternatifin sektördeki başarısını gösterir ve yüksek değerler daha yüksek başarıyı ifade eder.

8.Adım: Alternatifler ideal çözüme göreli yakınlık (C_i^*) değerine göre sıralanır (Ustasüleyman, 2009: 37-38).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TOPSİS YÖNTEMİ İLE KATILIM BANKALARININ ETKİNLİĞİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE KAPSAMI

Türkiye’de Katılım Bankaları mevcut bankacılık sisteminde, kendine özgü yapısı ve yıldan yıla artan büyüklükleri ile finans piyasasının önemli aktörlerinden birisi olduğu söylenebilir. Küreselleşen dünya pazarında, uluslararası büyük bankaların hemen hemen her ülkede faaliyet göstermesi rekabetin şiddetini daha da arttırmıştır. Artan rekabet ortamında en düşük maliyetle en yüksek kârın nasıl elde edileceği, firmaların en önemli sorunlarından birisidir.

Rekabetin şiddetli olduğu günümüz dünyasında, bir katılım banka işletmesinin varlığını sürdürebilmesi için rakiplerinden daha yüksek oranda fon toplaması ve bunu krediye dönüştürerek karlılığını artırmasıdır. Bazı Katılım Bankaları yüksek oranda fon toplayıp, yüksek oranda kredi kullandırdıkları halde karlılık düzeyleri düşük kalmaktadır. Yani bu tür firmalar kaynaklarını etkin kullanamamaktadırlar. Bazı Katılım Bankaları ise yüksek miktarda fon toplayıp bu fonları krediye dönüştürememektedirler. Bunun sonucunda fon maliyetleri yükselmekte mevcut kaynaklarıyla verimli çıktılar elde edememektedirler. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de faaliyet gösteren Katılım Bankalarının kaynaklarını çeşitli kriterlere göre etkin ve verimli kullanıp kullanmadıklarını tespit etmektir. Bugün itibarıyla, Türkiye’de faaliyet gösteren dört Katılım Bankası (Albaraka Türk, Asya, Kuveyt Türk ve Türkiye Finans) bulunmaktadır. Katılım Bankalarına yönelik olan bu çalışma 2005 – 2011 dönemini kapsamaktadır. Çalışmada Katılım Bankaları için etkinlik ve verimlilik analizini gerçekleştirirken; parametrik olmayan yöntemlerden uygun maliyetli,

matematiksel tabanlı çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution) yöntemi kullanılmıştır.

Literatürde farklı yöntemlerle ve TOPSIS yöntemiyle pek çok sektör için yayınlanmış birçok ulusal ve uluslararası çalışma bulunmaktadır. Ancak Katılım Bankaları ile ilgili TOPSIS yöntemi kullanılarak yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Literatür incelendiğinde; TOPSIS yöntemi ilk olarak Chen ve Hwang (1992) tarafından, Hwang ve Yoon'un (1981) yaptığı çalışmaya atıfta bulunularak Kanada'da katı atık israfının yönetimi için uygulanmıştır. Cheng vd. (2002) ayrıca aynı problemi, diğer çok kriterli karar verme araçları ile de çözmüşlerdir.

Chen (2000), yaptığı çalışmasında, her alternatifin değerlendirilmesi ve her kriterin ağırlığı için "dilsel değişkenleri" üçgensel bulanık sayılar olarak ifade etmiştir. Bu üçgensel sayılar için uzaklık ve benzeri hesaplamaları yapmak için tepe noktası metodunu (vertex method) kullanarak TOPSIS metodunun adımlarını oluşturmuştur. Normalize yöntemi olarak lineer normalizasyonu kullanmıştır. Çalışma personel seçimi üzerine uygulanmıştır.

Yurdakul ve İç (2003) tarafından Türkiye otomotiv sanayisinde faaliyet gösteren ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda (İMKB) işlem gören beş büyük ölçekli otomotiv firmasının bilançolarından elde edilen finansal oranlar kullanılarak, firmaların derecelendirilmesine yönelik bir örnek çalışma yapılmıştır. Değerlendirilen otomotiv firmalarının İMKB'de işlem gören hisse senetlerinin değerleri her yıl için tespit edilmiş ve TOPSIS ile bulunan sonuçlarla karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda TOPSIS yöntemi sonuçları ile İMKB hisse senedi değerlerinin sıralaması birbiriyle tutarlı çıkmıştır.

Kaya vd. (2007) araştırmalarında, insanın yargı ve değerlendirmelerini de içeren çok kriterli karar probleminin bir makine seçim problemine nasıl uygulanabileceğini incelemişlerdir. Bu süreçte karar verme yöntemi olarak bulanık TOPSIS yöntemini bir işletme için en uygun CNC makinesini belirlenmesi problemine uygulamışlardır.

Ustasüleyman (2009) alışmasında, ticari bankalarda hizmet kalitesini etkileyen faktörleri belirlenmeyi ve bankaların hizmet performansını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmasında önce bankacılık sektöründe hizmet kalitesinin değerlendirilmesinde yaygın olarak kullanılan güvenilirlik, güven, empati ve fiziksel özelliklerden oluşan hizmet kalitesi boyutlarının Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) yöntemi ile önem derecelerini belirlemiştir. Ardından da TOPSIS yöntemini kullanarak üç ticari bankanın hizmet performansı değerlendirmiştir. alışmasının sonucunda güvenilirliğin en önemli hizmet kalitesi olduğu ve B bankasının en yüksek hizmet performansına sahip olduğunu belirlemiştir.

Ertuğrul ve Karakaşoğlu'nun (2009) imento sektöründe yaptıkları çalışmalarında AHS (Analitik Hiyerarşi Prosesi) ve TOPSIS yöntemlerini kullanmışlardır. Çalışmada imento tedarikçisi seçiminde göz önünde bulundurulması gereken kriterler tanımlanmış, AHS yöntemiyle kriterlerin ağırlıkları belirlenmiş ve bu ağırlıklar kullanılarak, hem AHS, hem de TOPSIS yöntemleriyle, imento tedarikçisi firmalar, en iyiden en kötüye doğru sıralanmıştır.

Torfi vd. (2010), alternatiflerin sıralanmasında bulanık TOPSIS yöntemi kullanmışlardır. alışmalarında, kriter ağırlıklarında ve performans oranlarında bir belirsizlik ya da kusur söz konusuysa AHS ve TOPSIS yöntemlerine nazaran bulanık AHS ve bulanık TOPSIS yöntemlerinin tercih edilmesinin daha uygun olacağını göstermeye çalışmışlardır.

Samad (1999), Malezya İslami bankacılık sektörünün verimliliğini araştıran ilk araştırmacılardan birisidir. Çalışmasında, tam teşekküllü Malezya İslami bankalarının göreceli performansını geleneksel bankalar ile kıyaslayarak araştırmıştır. 1992 ile 1996 arası geleneksel bankaların idari verimliliğinin tam teşekküllü İslami bankadan daha yüksek olduğunu bulmuştur. Gerek mevduatın gerekse kredili fonun kullanılması yoluyla İslami bankadan elde edilen karların veya kullandırılmış fonların geleneksel bankalardan daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hussein (2003), Sudan'daki İslami bankaların 1990 ile 2000 yılları arasındaki maliyet etkinliğini analiz etmiştir. Stokastik (rastlantısal) sınır yaklaşımını kullanarak 17 örneklem bankanın maliyet etkinliğini tahmin etmiştir. Çalışmasında, küçük bankaların büyük bankalara nazaran verimli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Hassan ve Hussein (2003) çalışmalarında, Sudan bankacılık sisteminin 1992 ve 2000 yılları arasındaki verimliliğini analiz etmişlerdir. Çeşitli parametrik (maliyet ve kar verimlilikleri) ve parametrik olmayan VZA tekniklerini 17 banka üzerinde uygulamışlardır. Parametrik yaklaşım çerçevesinde ortalama maliyetin %55 ve kar verimliliğinin %50 olduğu belirlenmiştir. Parametrik olmayan yaklaşımlar çerçevesinde kar verimliliğinin %23 olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışmalarında, Sudan bankacılık sisteminin genel maliyet verimliliğinin tahsis etkinliğin %37 ve teknik etkinliğini de %60 olarak tespit etmişlerdir.

El Gamal ve İnanoğlu (2004) çalışmalarında, Türk bankalarının 1990 ile 2000 yılları arasındaki gider verimliliğini tahmin etmek için Stokastik (rastlantısal) Sınır Yaklaşımı'nı kullanmışlardır. Çalışmalarında, dört İslami özel finans kurumuna ait 49 şubenin maliyet etkinliklerini kıyaslamışlardır. Branşlaşmaya ve devlet tahvillerini

alamama gibi kısıtlara rağmen şubelerin yüksek oranda verimlilik sağladıkları belirlenmiştir.

Sufian (2007) çalışmasında, Malezya İslami bankacılık sektörünün 2001–2005 arası verimliliğini parametrik olmayan VZA yöntemi ile incelemiştir. Malezya İslami bankacılık sektöründe ölçek verimliliğinin saf teknik verimlilikten daha önemli olduğunu bulmuştur. Yerel İslami bankaların yabancı İslami bankalara kıyasla daha yüksek teknik verimlilik gösterdiği belirtilmektedir. Çalışma sonucuna göre yabancı bankaların verimsizliğinin temelde saf teknik etkinlikten ziyade planlamadan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Sufian, Mohamad ve Muhamed-Zulhibri'nin (2008), yaptıkları araştırmada MENA (Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi) ve Asya İslami bankalarının 2001 ile 2006 arası performanslarını incelemiştir. Bireysel bankaların verimlilik tahminleri parametrik olmayan VZA yaklaşımı ile değerlendirilmiştir. Deneysel bulgular İslami bankaların kaynaklarını maksimum kapsamda kullanmada idari bakımdan verimsiz olduğunu ima ederek saf teknik etkinliğin ölçek verimliliğinden daha önemli olduğunu ileri sürmektedirler. Deneysel bulgular MENA İslami bankalarının muadili olan diğer Asya İslami bankalarına kıyasla daha yüksek teknik etkinlik ortaya koyduğunu göstermektedir. Saf teknik etkinliğinin MENA ve Asya İslami bankacılık sektörünün toplam teknik verimliliğini tespit etmede büyük bir etkisi olduğunu göstermişlerdir.

Darrat, Topuz ve Yousef (2002) yaptıkları çalışmada, VZA ve Malmquist verimlilik indeksini kullanarak Kuveyt bankacılık sektörünün dört yıllık periyotta (1994–1997) üretkenlik değişimlerini ve onların altta yatan unsurlarını ve verimlilik ölçütlerini incelemiştir. İnceleme sonucuna göre Kuveyt'teki banka kaynaklarının yaklaşık %47'sinin uygun kullanılmadığını ima eden sonuçlar bulmuşlardır. Kuveyt bankalarının

maliyet etkinliği ortalamasının yaklaşık %68 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bankaların %47'si kaynaklarını etkin olarak kullanmadıkları tespit edilmiştir.

Osman, Hitti ve Al-Ayoubi (2008) yaptıkları araştırmalarında, Lübnan bankacılık sektörünün 1997-2004 dönemindeki performansı veri zarflama yaklaşımı kullanarak ölçmeye çalışmışlardır. VZA yaklaşımı ile Lübnan bankacılık sektörünü araştıran ilk çalışmadır. VZA, Lübnan bankacılık sektörünü göreceli etkinlik ve etkinsizlik bakımından sınıflamak için çoklu girdiler ve çıktılar eş zamanlı olarak ele alınmasını sağlamıştır. Yaklaşım ayrıca risk altındaki bankalara erken uyarı sinyalleri verilebileceğini göstermiştir.

Viverita, Brown ve Skully (2007) yaptıkları araştırmalarında, 1998-2002 yılları arasında İslami Bankaların ülkesel ve bölgesel temelde etkinlik değişimini ve iyileştirmesini incelemişlerdir. Çalışmada, Malmquist VZA yöntemi kullanılmıştır. Endonezya ve Yemen en gelişmiş ülke iken, Asya ise en iyi bölge olarak tespit edilmiştir. Bunun yanında, Birleşik Arap Emirlikleri ve Orta Doğu, etkinlik değişimi için girdi ve çıktı kaynaklarını en etkin kullanan ülke ve bölge olarak belirlenmiştir.

Hamim, Naziruddin ve Syed (2006), Malezya'da faaliyet gösteren İslami bankalar ile geleneksel bankaların etkinliklerini Stokastik Sınır Yaklaşım metodunu kullanarak karşılaştırmışlardır. 1997-2003 yılları arasında yaptıkları çalışmalarında İslami bankaların varlıkları, mevduatları ve finansman tabanlarının geleneksel bankalara nazaran hızla büyüdüğünü ve bu tarihlerde İslami bankaların yerel bankalardan daha etkin olduğunu tespit etmişlerdir.

Bozdağ, Altan ve Atan (2001) çalışmalarında, 2000 yılına ait verileri kullanarak 21 adet kamu ve özel banka için verimlilik karşılaştırması yapmışlardır. Yaptıkları bu çalışmada VZA yöntemini kullanmışlardır. Bu bankalara ait verimlilik kıyaslaması

yaparken girdi olarak 6 adet rasyo kullanmışlardır. Çalışma sonuçlarına göre 8 adet özel sermayeli bankanın etkin olduğu tespit edilmiştir.

Kaya ve Doğan (2005), 2002–2004 yılları arasında Türk Bankacılık sektörünün etkinliğini ölçtükleri çalışmalarında önemli sonuçlar elde etmişlerdir. Bu çalışmada, 2002 yılında 37, 2003 yılında 34, 2004 yılında 33 bankanın verileri kullanılarak etkin olup olmadıkları analiz edilmiştir. Araştırmada, VZA'nın hem üretim hem aracılık yaklaşımını ve Malmquist Verimlilik İndeksini kullanmışlardır. Üretim yaklaşımında girdi olarak; personel giderleri, diğer faiz dışı giderler ve şube başına personel sayısı, çıktı olarak; krediler ve mevduat kullanılmıştır. Aracılık yaklaşımında ise, girdi olarak; mevduat, mevduat dışı yabancı kaynaklar, faiz giderleri ve faiz dışı giderler, çıktı olarak; krediler ve faiz gelirlerini kullanmışlardır. Çalışma sonucunda yıllar itibari ile ortalama etkinliğin arttığı, büyük ölçekli bankaların daha etkin olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle ölçek ekonomilerinden faydalanmak isteyen küçük bankalar arasında birleşmelerin yapılabileceği öngörülmektedir. Malmquist verimlilik indeksi (MVI) analizi ise toplam faktör verimliliğindeki artışın, teknolojiye gelişmeden kaynaklandığını göstermiştir. Bu da bankaların teknoloji alanında yaptığı yatırımların bir sonucu olarak değerlendirilmiştir.

Cingi ve Tarım'ın (2000), Türk bankacılık sektörünün etkinliği üzerine yaptıkları çalışma birçok tez ve makale için önemli bir bilgi kaynağı olmuştur. Bu çalışmada, Türk Bankacılık sektörünün 1989–1996 yılları arasında mevduat büyüklüğü olarak %93,8 'ini oluşturan 21 kamu ve özel bankanın görece etkinliklerini incelemişlerdir. Araştırmalarında kullandıkları yöntem VZA, Toplam Faktör Verimliliği yaklaşımı ile Malmquist Verimlilik İndeksidir. Kullandıkları veriler; girdi olarak; toplam aktifler ve toplam giderler, çıktı olarak; toplam kâr, toplam kredi, toplam mevduat, kredi geri

dönüş oranıdır. Mevduatın çıktı olarak değerlendirilmesi üretim yaklaşımının, mevduat ölçüm değeri olarak hesap adedinin yerine parasal değerlerin hesaplamada kullanılması aracılık yaklaşımının göstergesidir. Dolayısıyla bu çalışmada karma bir yaklaşımın kullanıldığını söylenebilir. Bu veriler ışığında yapılan çalışmanın sonucunda Cingi ve Tarım, özel sektöre ait bankaların göreceli etkinliklerinin, kamu bankalarına göre daha iyi olduğunu, bunun da ölçek etkinliğinden kaynaklandığını ortaya koymuşlardır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Çalışmada materyal olarak birincil ve ikincil verilerden yararlanılmıştır. Türkiye’de 2005 – 2011 döneminde faaliyet gösteren Katılım Bankalarının faaliyetleri sonucu elde ettikleri değerler birincil verileri oluşturmuştur. Bu veriler Katılım Bankalarının yıllık konsolide finansal raporlarından elde edilmiştir.

Çalışmada, daha önce katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık konularında hazırlanmış ulusal ve uluslararası kitaplar, makaleler, doktora ve yüksek lisans tezleri, TKBB’nin yayınladığı yıllık raporlar, BDDK’nın interaktif raporları vb. kaynaklar ikincil veriler olarak kullanılmıştır.

2.2. Yöntem

Çalışmada çeşitli finansal oranlardan faydalanılarak TOPSIS yöntemi ile Türkiye’de faaliyet gösteren Katılım Bankalarının 2005-2011 yılları arasındaki etkinlik ve verimlilikleri mukayeseli olarak analiz edilmiştir. TOPSIS yöntemi ile ilgili aşamalar ve analiz süreci kapsamlı olarak çalışmanın ikinci bölümünde anlatılmıştır.

3. TOPSIS YÖNTEMİNİN UYGULANMASI VE BULGULAR

Bu bölümde araştırma konusu Katılım Bankalarının 2005 – 2011 dönemindeki etkinlik ve verimlilik durumları mukayeseli olarak analiz edilmiş ve yorumlamalar yapılmıştır.

Bu çalışmada Katılım Bankalarının etkinlik ve verimlilikleri konsolide edilmiş mali tabloları kullanılarak TOPSIS yöntemiyle değerlendirilmektedir. Analizde öncelikle karar vericiler ve kriterler belirlenmektedir. Sonra Türkiye’de faaliyet gösteren 4 adet Katılım Bankasının 2005–2011 yıllarına ait konsolide edilmiş, bağımsız denetimden geçmiş bilançolarından elde edilen veriler kullanılarak etkinlik ve verimlilik oranları hesaplanmıştır. Hesaplanan değerler normalizasyon işlemine tabi tutulmuştur. Her bir oran için subjektif ağırlıklar belirlenerek, ağırlıklı normalize edilmiş karar matrisleri oluşturulmuştur. Ağırlıklandırılmış kriterler içerisinden maksimum ve minimum değerler ayrıştırılarak, her bir banka için pozitif ve negatif ideal uzaklık değerleri hesaplanmış ve elde edilen bu uzaklık değerleri ideal çözüme yakınsanarak etkinlik ve verimlilik sıralamaları elde edilmiştir.

3.1. 2005–2011 Döneminde Katılım Bankalarının Etkinlik ve Verimlilik Analizi

Akademik bir çalışmanın uygulama safhasında gerçekçi bir sonuca ulaşmanın en önemli unsuru doğru verilere ulaşabilmektir. Bu çalışmada, Türkiye’de mevcut olan 4 Katılım Bankasının etkinlik ve verimlilik analizi gerçekleştirilirken konsolide ve konsolide olmayan denetime tabi tutulmuş yıllık bilançolardan elde edilen en önemli görülen 6 adet etkinlik ve 6 adet de verimlilik oranı kullanılmıştır.

Bu oranlar tespit edilirken Aydoğan ve Çapoğlu’nun (1989) Milli Prodüktivite Merkezinden çıkan “Bankacılık Sistemlerinde Etkinlik ve Verimlilik: Uluslararası bir

Karşılaştırma”, Yolalan’ın (2001) “Bankacılıkta Verimlilik Konferansı”, Dönek ve Özdemir’in (2000) “Türk Ticari Bankacılık Sektörünün Performans Ölçümü” çalışmalarından yararlanılmıştır. Bu oranlar Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunda çalışan, konusunda uzman, birçok banka bilançosu denetlemiş, yeminli murakıplardan alınan görüşler doğrultusunda düzenlenerek Katılım Bankalarına uyarlanmıştır. Bu uyarılmanın yapılma nedeni, bu konuya kaynak teşkil edecek daha önce yapılan herhangi bir araştırmaya rastlanılmamış olmasıdır.

Bu bağlamda çalışmada etkinlik analizi için rasyolar oluşturulurken BDDK’nın resmi sitesinde her ay yayınlanan interaktif aylık bülten içerisindeki 30 adet rasyo içerisinde, Yolalan’ın (1993) bankacılık için etkinlik kavramını çağrıştıran rasyolarından aktif kalitesi ve sermaye yeterliliği rasyoları ile Dönek ve Özdemir’in (2000) çalışmasındaki rasyolar, Katılım Bankalarına uyarlanarak analizimizde kullanılmıştır.

Bankacılık sisteminde verimlilik; bankaların tasarruflularla yatırımcılar arasındaki finansal aracılık işlevini yerine getirirken, en az girdi kullanarak en fazla çıktı üretmesi olarak tanımlanabilir. Bu tanım, “Verimlilik = Çıktı / Girdi” şeklinde formülize edilebilir. Bu kavram bir birimlik girdi ile ne düzeyde çıktı elde edilebildiğini göstermektedir (Kaya ve Doğan, 2005: 3). Bankacılıkta çıktılar fiziki olarak ölçülemediğinden, kâr, brüt faaliyet geliri, varlık tutarı, parasal giderleri gibi sayısal büyüklüklerden yararlanılarak işgücü verimliliği ölçülmektedir (Akgüç, 2007: 153–154).

3.1.1. Katılım Bankaları Etkinlik ve Verimlilik Oranları

Yukarıdaki tanımlara uyararak, BDDK’nın resmi sitesinde yayınladığı interaktif aylık bültendeki finansal değerlerden, bankacılıkta girdi olabilecek unsurlar ile çıktı olabilecek unsurların birlikte yer aldığı değerler ile işgücü verimliliği değerleri Katılım

Bankalarına uyarlanarak, araştırmada kullanılacak verimlilik ve etkinlik oranları belirlenmiş ve Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: Etkinlik ve Verimlilik Oranları

Etkinlik	Oranlar
<i>Etkinlik 1</i>	Takipteki Krediler / Krediler + Finansal Kiralama
<i>Etkinlik 2</i>	Krediler + Finansal Kiralama / Toplam Aktifler
<i>Etkinlik 3</i>	Kâr Payı Giderleri / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler
<i>Etkinlik 4</i>	Kâr Payı Gelirleri / Kâr Payı Giderleri
<i>Etkinlik 5</i>	Öz Kaynaklar / Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı
<i>Etkinlik 6</i>	Kâr Payı Gelirleri / Öz Kaynaklar
Verimlilik	Oranlar
<i>Verimlilik 1</i>	Vergi Öncesi Kâr / Toplam Aktifler
<i>Verimlilik 2</i>	Dönem Net Kârı / Öz Kaynaklar
<i>Verimlilik 3</i>	Krediler + Finansal Kiralama / Şube Sayısı
<i>Verimlilik 4</i>	Krediler + Finansal Kiralama / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler + Öz Kaynaklar
<i>Verimlilik 5</i>	Net Ücret ve Komisyon Gelirleri / Toplam Aktifler
<i>Verimlilik 6</i>	Toplam Aktifler / Personel Sayısı

Etkinlik kriterleri içerisinde Takipteki Krediler / Krediler + Finansal Kiralama ile Kâr Payı Giderleri / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler kriterlerinin değerleri negatif olarak analize dâhil edilmiştir. Çünkü bu kriterler fonksiyonları itibariyle analize ters orantılı olarak etki edecek oranlardır. Bu kriterlerin analize pozitif olarak dâhil edilmesi hatalı sonuçların oluşmasına ve yanlış değerlendirmelere neden olabilecektir. Araştırmada kullanılan etkinlik ve verimlilik oranlarının fonksiyonları kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Takipteki Krediler / Krediler + Finansal Kiralama: Banka kaynaklarının büyük bölümünün faiz ödeme yükümlülüğü taşıması, banka varlıklarının önemli bir bölümünün de getirili olması gerekmektedir. Bu nedenle banka varlıklarının kalitesi, hem değer yitirme riski hem de yeterli gelir sağlama açılarından önemlidir (Akgüç, 2007: 141). Banka etkinliği için bu oranın mümkün olduğu kadar düşük çıkması istenir.

Krediler + Finansal Kiralama / Toplam Aktifler: Varlık yapısı ve kalitesini gösteren önemli oranlardan biridir. Bu oranın artışı, ayrılan karşılıklar yetersiz düzeyde kalmasına ve aktif kalitesinin bozulmasına neden olmaktadır. Banka etkinliği için bu oranın yüksek düzeyde olması beklenir.

Kâr Payı Giderleri / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler: Bu oran, Katılım Bankasının topladığı fonlara ve aldığı kredilere ne kadar kâr payı ödediğini gösterir. Düşük maliyet ile bulunan kaynaklar Katılım Bankaları için önemli etkinlik göstergelerindedir. Bu oranın banka etkinliği açısından düşük olması arzu edilir.

Kâr Payı Gelirleri / Kâr Payı Giderleri: Katılım Bankasının fon kullandırırken elde ettiği kârlar ile fon toplarken verdiği kâr paylarını karşılama oranını gösteren rasyodur. Bu oranın 1'den büyük olması bankanın verdiği kâr payı giderlerinin üzerinde bir gelir elde ettiği anlamına gelmektedir.

Öz Kaynaklar / Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı: Bu oran bankaların 5411 sayılı yasa gereğince tutturmak zorunda olduğu sermaye yeterlilik rasyosunu ifade eder. Son değişiklik ile bankaların tutturmak zorunda oldukları sermaye yeterlilik oranı %12 dir. Payda kısmındaki risk ağırlıklı kalemleri oluşturan riskler; basel kriterlerine göre kredi riski ve piyasa riskinin yanı sıra operasyonel risk, yapısal faiz oranı riski ve yoğunlaşmaya bağlı olan risk olarak tanımlanmaktadır.

Kâr Payı Gelirleri / Öz Kaynaklar: Sermayenin ne kadarının kullandırılan fonlardan kâr payı olarak geri döndüğünü gösteren önemli bir etkinlik oranıdır. Bu oran sayesinde banka koyduğu sermayenin ne kadarını kâr olarak elde ettiğini görmüş olmaktadır.

Vergi Öncesi Kâr / Toplam Aktifler: Bankanın varlıklarından ne kadar kâr ettiğini gösteren önemli bir orandır. Bu oranın yüksek çıkması bankanın varlıklarını verimli kullandığını ve bu sayede yüksek kârlar elde ettiğini gösterir.

Dönem Net Kârı / Öz Kaynaklar: Özkaynak kârlılığını gösteren önemli bir verimlilik verisidir. Banka sahipleri tarafından konulan sermayenin kârlılığının ölçülmesinde kullanılmaktadır.

Krediler + Finansal Kiralama / Şube Sayısı: Şubelerin verimliliklerini ölçmek amacıyla kullanılan, şube başına düşen kredi miktarını gösteren bir orandır.

Krediler + Finansal Kiralama / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler + Öz Kaynaklar: Pasif tarafta yer alan kaynakların ne kadarının aktif tarafta kaynaklara dönüştüğünü gösteren önemli bir verimlilik ölçütüdür. Bu oranın yüksek çıkması fonların çoğunun atıl kalmadan ve saklama maliyetlerine katlanılmadan kredilere dönüştüğünü gösterir.

Net Ücret ve Komisyon Gelirleri / Toplam Aktifler: Katılım Bankalarının en önemli gelir kalemleri olan ücret ve komisyon gelirlerinin, aktif tarafta bulunan varlıklar ile yapılan işlem hacminin içerisindeki payı gösteren önemli bir verimlilik oranıdır.

Toplam Aktifler / Personel Sayısı: Bankalar hizmet kuruluşlarıdır. Bunun için sahip olunan personelin kalitesi ve Toplam Aktiflere katkısı çok önemlidir. Bu durum kârı da yüksek ölçüde etkileyen bir durum olduğundan personel başına düşen varlık miktarının yüksek olması kişi başı verimliliklerinin yüksek olduğunun bir göstergesidir.

Katılım Bankalarının 2005 – 2011 yılları arasındaki konsolide finansal bilançolarından derlenen veriler kullanılarak Tablo 5’de belirtilen 6 adet etkinlik ve 6 adet verimlilik oranı hesaplanarak sırasıyla Ek-1 ve Ek-4 de verilmiştir.

3.1.2. Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerinin Normalize Edilmesi

Ek-1’de yer alan, her bir Katılım Bankasına ait etkinlik ve verimlilik ölçümünde kullanılacak veriler, kararlı (stable), iyi ilişkilendirilmiş ve niteliklerinin dağılımı düzenlenmiş bir model oluşturabilmek için normalize edilerek sırasıyla Ek 2 ve Ek-5’de verilmiştir.

3.1.3. Normalize Edilen Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerinin

Ağırlıklandırılması

Kriterlerin ağırlıklarının belirlenmesinde bu konu ile ilgili yapılan benzeri çalışmalardan ve BDDK’da birçok banka bilançosunu analiz etmiş yeminli murakıpların görüş ve önerilerinden yararlanılmıştır. Analizde kullanılacak etkinlik ve verimlilik kriterleri Tablo 6 ve Tablo 7’deki gibi ağırlıklandırılmıştır.

Tablo 6: Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerine İlişkin Ağırlıklar

ETKİNLİK KRİTERLERİ	ÖNEM PUANI	AĞIRLIK VEKTÖRÜ
Takipteki Krediler / Krediler + Finansal Kiralama	9	0,20455
Krediler + Finansal Kiralama / Toplam Aktifler	7	0,15909
Kâr Payı Giderleri / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler	8	0,18182
Kâr Payı Gelirleri / Kâr Payı Giderleri	6	0,13636
Öz Kaynaklar / Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı	7	0,15909
Kâr Payı Gelirleri / Öz Kaynaklar	7	0,15909
TOPLAM	44	1,0000
VERİMLİLİK KRİTERLERİ	ÖNEM PUANI	AĞIRLIK VEKTÖRÜ
Vergi Öncesi Kâr / Toplam Aktifler	9	0,19565
Dönem Net Kârı / Öz Kaynaklar	9	0,19565
Krediler + Finansal Kiralama / Şube Sayısı	6	0,13043
Krediler + Finansal Kiralama / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler + Öz Kaynaklar	8	0,17392
Net Ücret ve Komisyon Gelirleri / Toplam Aktifler	8	0,17392
Toplam Aktifler / Personel Sayısı	6	0,13043
TOPLAM	46	1,0000

Normalize karar matrisinin oluşturulmasından sonra, karar matrisindeki her bir değer, kendi kriterinin ağırlığı ile çarpılarak, ağırlıklandırılmış normalize karar matrisleri elde edilmiş sonuçlar Ek-3 ve Ek-6'da verilmiştir.

3.1.4. Ağırlıklandırılmış Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerinin Pozitif ve Negatif İdeal Çözümlemesi

Ağırlıklandırılmış normalize karar matrisinin elde edilmesinden sonra ise, ağırlıklı normalizasyon matrisi kullanılarak pozitif ve negatif ideal çözümler belirlenmiştir. Her bir kriterin pozitif ideal çözümü için, her kriterin en yüksek değeri alınırken, negatif ideal çözüm için ise her kriterin en küçük değeri alınmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, kriterlerin belirleyeceği ideal noktaya olan uzaklıkların alternatifler ile doğru orantılı ya da ters orantılı olup olmadığıdır (Alpay, 2010: 100). Kriterlerin belirleyeceği ideal noktaya olan uzaklıkları alternatiflerle ters orantılı olan oranlar bu araştırmada negatif işaretli olarak çalışmaya dâhil edilmiştir.

Pozitif ideal çözüm ağırlıklı normalleştirilmiş karar matrisinin en iyi performans değerlerinden oluşurken, negatif ideal çözüm en kötü değerlerinden oluşmaktadır. TOPSIS yönteminde ideal çözüm için gerekli olan yakınlık bulunurken hem pozitif ideal çözüme uzaklık, hem de negatif ideal çözüme uzaklık birlikte değerlendirilir. Sonuçta yapılacak tercih sıralaması, uzaklıkların karşılaştırılması sonucu elde edilir (Gökalp, 2009: 78).

Çalışmada 2005 – 2011 döneminde Katılım Bankalarının etkinliklerinin ölçülmesinde kullanılacak olan maksimum ve minimum noktalar aşağıda verilmiştir.

Etkinlik için pozitif (E^*) ve negatif (E^-) ideal çözüm verileri 2005 yılı;

$$E^* = \{-0,0484, 0,0833, -0,0656, 0,0731, 0,0834, 0,0994\}$$

$$E^- = \{-0,1395, 0,0756, -0,1090, 0,0630, 0,0728, 0,0595\}$$

Etkinlik için pozitif (E^*) ve negatif (E^-) ideal çözüm verileri 2006 yılı;

$$E^* = \{-0,0502, 0,0851, -0,0849, 0,0797, 0,0888, 0,0891\}$$

$$E^- = \{-0,1364, 0,0737, -0,0967, 0,0615, 0,0740, 0,0592\}$$

Etkinlik için pozitif (E^*) ve negatif (E^-) ideal çözüm verileri 2007 yılı;

$$E^* = \{-0,0429, 0,0843, -0,0798, 0,0731, 0,1020, 0,0930\}$$

$$E^- = \{-0,1460, 0,0735, -0,0990, 0,0642, 0,0691, 0,0602\}$$

Etkinlik için pozitif (E^*) ve negatif (E^-) ideal çözüm verileri 2008 yılı;

$$E^* = \{-0,0688, 0,0810, -0,0734, 0,0694, 0,0899, 0,0859\}$$

$$E^- = \{-0,1248, 0,0769, -0,1073, 0,0669, 0,0656, 0,0730\}$$

Etkinlik için pozitif (E^*) ve negatif (E^-) ideal çözüm verileri 2009 yılı;

$$E^* = \{-0,0703, 0,0889, -0,0765, 0,0719, 0,0882, 0,0888\}$$

$$E^- = \{-0,1340, 0,0733, -0,1034, 0,0645, 0,0747, 0,0700\}$$

Etkinlik için pozitif (E^*) ve negatif (E^-) ideal çözüm verileri 2010 yılı;

$$E^* = \{-0,0881, 0,0805, -0,0730, 0,0753, 0,0876, 0,0962\}$$

$$E^- = \{-0,1214, 0,0777, -0,1002, 0,0621, 0,0690, 0,0684\}$$

Etkinlik için pozitif (E^*) ve negatif (E^-) ideal çözüm verileri 2011 yılı;

$$E^* = \{-0,0687, 0,0838, -0,0763, 0,0730, 0,0902, 0,0912\}$$

$$E^- = \{-0,1557, 0,0753, -0,1012, 0,0639, 0,0706, 0,0678\}$$

Çalışmada 2005 – 2011 döneminde Katılım Bankalarının etkinliklerinin ölçülmesinde kullanılacak olan maksimum ve minimum noktalar aşağıda verilmiştir.

Verimlilik için pozitif (V^*) ve negatif (V^-) ideal çözüm verileri 2005 yılı;

$$V^* = \{0,1382, 0,1151, 0,0802, 0,0937, 0,1272, 0,0780\}$$

$$V^- = \{0,0476, 0,0531, 0,0503, 0,0805, 0,0574, 0,0529\}$$

Verimlilik için pozitif (V^*) ve negatif (V^-) ideal çözüm verileri 2006 yılı;

$$V^* = \{0,1389, 0,1246, 0,0713, 0,0916, 0,1469, 0,0708\}$$

$$V^- = \{0,0362, 0,0556, 0,0555, 0,0824, 0,0477, 0,0582\}$$

Verimlilik için pozitif (V^*) ve negatif (V^-) ideal çözüm verileri 2007 yılı;

$$V^* = \{0,1380, 0,1191, 0,0700, 0,0951, 0,1414, 0,0744\}$$

$$V^- = \{0,0739, 0,0701, 0,0616, 0,0815, 0,0510, 0,0566\}$$

Verimlilik için pozitif (V^*) ve negatif (V^-) ideal çözüm verileri 2008 yılı;

$$V^* = \{0,1186, 0,1194, 0,0762, 0,0909, 0,1464, 0,0721\}$$

$$V^- = \{0,0745, 0,0849, 0,0557, 0,0826, 0,0506, 0,0579\}$$

Verimlilik için pozitif (V^*) ve negatif (V^-) ideal çözüm verileri 2009 yılı;

$$V^* = \{0,1245, 0,1077, 0,0811, 0,1035, 0,1296, 0,0741\}$$

$$V^- = \{0,0776, 0,0904, 0,0492, 0,0775, 0,0521, 0,0581\}$$

Verimlilik için pozitif (V^*) ve negatif (V^-) ideal çözüm verileri 2010 yılı;

$$V^* = \{0,1065, 0,1095, 0,0766, 0,0927, 0,1307, 0,0727\}$$

$$V^- = \{0,0889, 0,0885, 0,0553, 0,0814, 0,0506, 0,0591\}$$

Verimlilik için pozitif (V^*) ve negatif (V^-) ideal çözüm verileri 2011 yılı;

$$V^* = \{0,1149, 0,1090, 0,0727, 0,0903, 0,1605, 0,0732\}$$

$$V^- = \{0,0842, 0,0734, 0,0575, 0,0837, 0,0228, 0,0593\}$$

3.1.5. Ağırlıklandırılmış Etkinlik ve Verimlilik Kriterlerinin Maksimum ve Minimum İdeal Noktaya Uzaklıkları

TOPSIS yönteminin ana mantığı maksimum ideal nokta ve minimum ideal noktanın tanımlanmasıdır. Maksimum ideal nokta fayda kriterini maksimize eden ve maliyet kriterini minimize eden çözümdür. Minimum ideal nokta ise fayda kriterini minimize eden ve maliyet kriterini maksimize eden çözümdür. Kısaca maksimum ideal nokta ulaşılabilecek en iyi değerleri, minimum ideal nokta ise ulaşılabilecek en kötü değerleri içermektedir. Etkinlik ve Verimlilik skorlarına ulaşabilmek için öncelikle, TOPSIS yöntemi ile tüm alternatiflerin maksimum ve minimum ideal noktaya uzaklıkları hesaplanır (Gökalp, 2009: 84-85).

Katılım Bankalarının etkinlik ve verimlilik skorlarına ulaşmak için elde edilen Maksimum ve Minimum noktaların ideal noktaya olan uzaklıkları hesaplanarak Tablo 8’de verilmiştir.

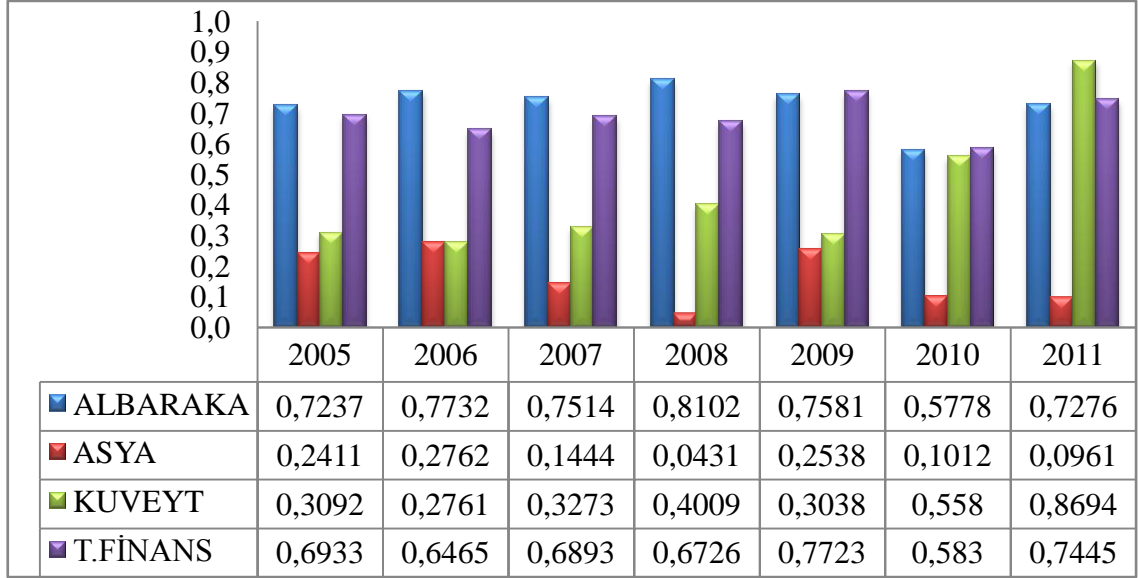
Tablo 7: Yıllar İtibariyle Karar Vericilerin Maksimum Minimum Noktaya Uzaklıkları

YILLAR	Maksimum Minumum Uzaklık	ALBARAKA TÜRK		ASYA		KUVEYT TÜRK		TÜRKİYE FİNANS	
		ETK	VRM	ETK	VRM	ETK	VRM	ETK	VRM
2005	S_-^*	0,0362	0,0932	0,0891	0,0276	0,1001	0,1291	0,0365	0,0688
	S_+^*	0,0948	0,0671	0,0283	0,1314	0,0448	0,0179	0,0825	0,0865
2006	S_-^*	0,0264	0,1131	0,0773	0,0397	0,0894	0,1587	0,0345	0,0931
	S_+^*	0,0900	0,0752	0,0295	0,1473	0,0341	0,0181	0,0631	0,0965
2007	S_-^*	0,0360	0,1114	0,1114	0,0224	0,0849	0,1045	0,0399	0,1106
	S_+^*	0,1088	0,0241	0,0188	0,1215	0,0413	0,0243	0,0885	0,0430
2008	S_-^*	0,0153	0,0897	0,0711	0,0294	0,0547	0,1118	0,0241	0,1098
	S_+^*	0,0653	0,0556	0,0032	0,1080	0,0366	0,0155	0,0495	0,0102
2009	S_-^*	0,0201	0,0775	0,0582	0,0272	0,0676	0,0954	0,0202	0,0727
	S_+^*	0,0630	0,0326	0,0198	0,0943	0,0295	0,0157	0,0685	0,0470
2010	S_-^*	0,0293	0,0542	0,0533	0,0221	0,0316	0,0868	0,0289	0,0720
	S_+^*	0,0401	0,0414	0,0060	0,0843	0,0399	0,0077	0,0404	0,0280
2011	S_-^*	0,0298	0,1114	0,0950	0,0488	0,0141	0,1408	0,0267	0,1250
	S_+^*	0,0796	0,0497	0,0101	0,1385	0,0939	0,0376	0,0778	0,0421

ETK: Etkinlik
VRM: Verimlilik

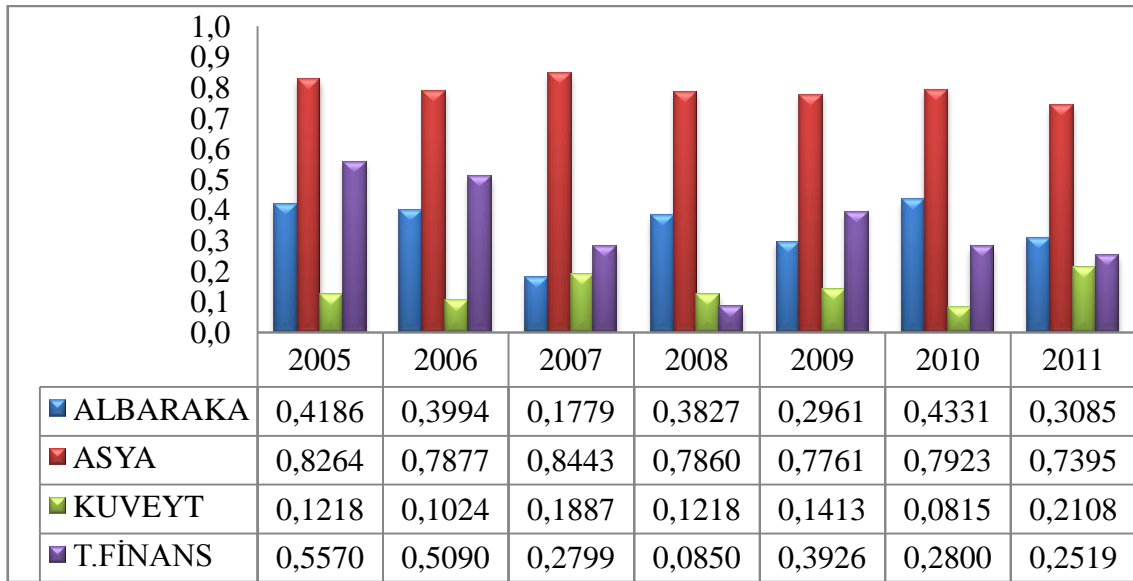
3.1.6. Her Bir Katılım Bankasının Yıllar İtibariyle İdeal Çözüme Yakınlıkları (Etkinlik ve Verimlilik Sıraları)

TOPSIS yönteminde, ideal çözüm için gerekli olan yakınlık bulunurken hem pozitif ideal çözüme uzaklık hem de negatif ideal çözüme uzaklık dikkate alınır. Elde edilen S_i^* ve S_i^- değerleri alternatif pozitif ideal çözüme en yakın ve negatif ideal çözüme en uzak mesafelerdir. Hesaplanan bu ölçütlerden sonra son kısımda her bir alternatifin ideal çözüme göreli yakınlığı etkinlik ve verimlilik skorları hesaplanarak Grafik 3 ve Grafik 4 de verilmiştir.

Grafik 3: Katılım Bankalarının 2005-2011 Yılları Arasında Ölçülen Etkinlik Skorları

Grafik 3 incelendiğinde, Albaraka Türk'ün 2009 yılına kadar en etkin Katılım Bankası olduğu görülmektedir. 2009'dan sonra bankanın etkinliğinde gözle görülür bir düşüş yaşanmış ancak 2011 de tekrar yükselişe geçtiği görülmektedir. Türkiye Finans'ın 2005-2011 sürecinde istikrarlı bir grafik çizdiği gözlemlenmektedir. Kuveyt Türk Katılım Bankası seçtiğimiz kriterlere göre 2005-2010 döneminde etkisiz gözükmele beraber 2011 yılında ilk defa çıkardığı ve ihraç ettiği 350 milyon dolarlık sukuk enstrümanı ile etkinliğini artırarak 2011 yılının en etkin Katılım Bankası olmuştur. Asya Katılım Bankası en verimli banka olmasına karşın etkinlik konusunda aynı başarıyı gösterememiştir.

Grafik 4: Katılım Bankalarının 2005-2011 Yılları Arasında Ölçülen Verimlilik Skorları

Grafik 4' incelendiğinde 2005-2011 döneminde seçilen verimlilik kriterlerine göre en verimli bankanın Asya Katılım Bankası olduğu görülmektedir. Kuveyt Türk Katılım Bankası ise kriterlere göre tüm yıllarda en verimsiz banka olarak dikkat çekmektedir. Bu sonuca bakılarak bankanın kaynaklarını verimli kullanamadığı söylenebilir. Albaraka Türk ve Türkiye Finans Katılım Bankalarında inişli çıkışlı bir verimlilik skoru gözlemlenmektedir. Bu duruma göre, bahsi geçen bankaların global krizin etkisinde kalarak verimli çalışmadığı söylenebilir.

Çalışmada kriter olarak Bankacılık sektöründe kullanılan en önemli kriterler baz alınmış ve yöntem olarak da nicel ve nitel kriterleri birlikte değerlendirerek çözüme kavuşturan en etkin matematiksel yöntemlerden biri olan TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. Fakat şu noktanın altını çizmekte yarar vardır; yöntem kullanıcısına bazı aşamalarda subjektif karar verme imkanı sağlamaktadır. Kullandığımız kriterler ve bu kriterlere ait ağırlıklar bu noktada subjektif olarak belirlenmiştir. Bu ağırlıklar ve kriterler göreceli olarak değiştirilebilmektedir. Bu yüzden de farklı kriterler ve farklı analiz yöntemleri ile farklı sonuçlar elde etmek mümkün olabilmektedir.

SONUÇ

Faizsiz bankacılık Dünya’da 50 yıllık Türkiye’de ise 30 yıllık bir geçmişe sahip olan çok yeni bir olgudur. O günden bugüne dek faizsiz bankacılık, çift haneli yıllık ortalama büyüme oranlarına ulaşarak, çok hızlı bir büyüme ve ivme yakalamıştır. 1960’larda büyüklüğü sadece birkaç yüz bin dolar olan faizsiz bankacılığın büyüklüğü, büyük bir artış göstererek milyarlarca dolara ulaşmıştır. Bugün artık, faizsiz bankacılık göz ardı edilebilir veya geçici bir olgu değil, ürettiği alternatif finansal araçlar ile, daima genişleme ve büyüme yönünde işaretler veren önemli bir yapı haline gelmiştir.

Faizsiz bankacılık günümüzde en hızlı büyüyen sektörlerden biri durumundadır. Her sektör için olduğu kadar etkinlik ve verimlilik, faizsiz bankacılık sektörü için de çok önemli bir kavramdır. Katılım Bankaları etkin ve verimli çalışmak için, öncelikle sektörü ve rekabet ettikleri bankaların performanslarını iyi analiz etmeli, referans almaları gereken bankaları dikkatle incelemelidir. Elde edilen sonuçların hangi girdiyle elde edildiğini ve diğer bankalar arasında etkinlik ve verimlilik açısından hangi durumda olduklarını görmek açısından etkinlik ve verimlilik analizleri çok önemlidir.

Birden fazla karar vericinin yer aldığı, çok sayıda kriterin ve pek çok alternatifin olduğu durumlarda etkinlik ve verimliliği ölçmek zorlaşmaktadır. Buna rağmen, yıllar boyu süren çalışmalar neticesinde, firma ve kurumların etkinlik ve verimliliklerinin ölçülmesi amacıyla, bugüne kadar pek çok bilimsel yöntem geliştirilmiştir. Bu ölçme ve değerlendirme yöntemlerinden biri de; alternatif karar vericilerin bulunduğu bir durumda, çeşitli kriterlerin ağırlıklandırılmasıyla oluşturulan veriler ile alternatifleri en iyiden en kötüye doğru sıralayan TOPSIS’dir. Çalışmada bu yöntemden faydalanılarak Türkiye’de çok yeni olan faizsiz bankacılığın etkinlik ve verimlilikleri ölçülmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada Katılım Bankalarının, bu sıfatı kazandıkları 2005 yılından 2011 arasında etkinlik ve verimliliklerini ölçülmeye çalışılmıştır. Yapılan analiz neticesinde verimlilik ve etkinliğin farklı kavramlar olduğu ve çalışılan her dönem için en verimli skora sahip olan Asya Katılım Bankasının aynı yıllara ait etkinlik skorlarında farklı sıralarda yer aldığı görülmüştür. Çalışmada ortaya çıkan diğer bir sonuç ise Dünya’da uygulamaları olan faizsiz bankacılık enstrümanlarından biri olan Sukuk’u ülkede uygulamaya koyan Kuveyt Türk Katılım Bankasının bu ürünü çıkardıktan sonra etkinlik ve verimliğinde gözle görülür bir artışın meydana geldiği ve hatta bu yeniliğin 2011 sonu itibariyle Kuveyt Türk Katılım Bankasını en verimli banka sıralamasına taşıdığı gözlemlenmiştir. Bu sonuç da gösteriyor ki Dünya’da uygulanan ancak ülkemizde gerek mevzuat, gerekse banka yönetimlerinin tercihleri dolayısıyla uygulanmayan bu ürünlerin, ülkede uygulanmasıyla, uygulayan bankaya, katılım bankacılığı sektörüne ve ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Şunu belirtmek gerekir ki seçilen analiz yöntemimiz olan TOPSIS uygulayıcısına bazı noktalarda subjektif kararlar alma imkanı tanımaktadır. Seçilen kriterler ve bu kriterlere verilen ağırlıklar uzman görüşlerine dayanarak kullanılan bankacılık için en önemli olan rasyolar olmakla beraber subjektif niteliklidir. Dolayısıyla farklı kriter ve farklı ağırlıklar ile yapılan ölçümlerde farklı sonuçlar çıkabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Afsar, M. (2006), *Finansal Sistemin İşleyişi*, Gülen Ofset, Eskisehir
- Akgüç, Ö. (1992), *100 Soruda Bankacılık*, Gerçek Yayınevi, İstanbul
- Akgüç, Ö. (2007), *Banka Yönetimi ve Performans Analizi*, Arayış Basım ve Yayımcılık. İstanbul
- Alpay, M. (2010), *Kredi Değerliliğinin Ölçülmesinde Topsis Yöntemi ve Bir Uygulama*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Anwar, M. (2003), *İslamicity Banking Of Banking And Models Of İslamic Banking*,
- Armağan, S. (1991), Ana Hatlarıyla İslam Ekonomisi 1, İstanbul:Timaş Yayınları, Sayı No: 96,
- Atan, M. (2005), *Üretim ve Verim Araştırma Teknikleri Eğitim Notları*, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri Bölümü
- Aydın, N., Coşkun, M., Bakır, H., Ceylan, A., Başar, M. (2004),*Finansal Yönetim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No. 1465.
- Aydın, N., Coşkun, M., Başar, M. (2010), *Bankacılık Uygulamaları*, Anadolu Üniversitesi Yayını No. 1711, Eskişehir
- Aydoğan, K. ve Çapoğlu, G. (1989), *Bankacılık Sistemlerinde Etkinlik ve Verimlilik: Uluslararası Bir Karşılaştırma*, MPM Yayınları:397, Ankara
- Başoğlu, U., Ceylan A. ve Parasız İ. (2009), *Finans*, Ekin Kitabevi, Bursa
- Batchelor, V.B. (2005), *A Comparable Cross-System Bank Productivity Measure : Empirical Evidence From The Malaysian Dual Banking System*,Edit Cowan University, Doktora Tezi, Avustralya
- Battal, A. (2004), *Sorularla Banka Hukuku*, Gazi Kitabevi, Ankara
- Bayındır, A. (2007), *Ticaret ve Faiz*, Süleymaniye Vakfı, İstanbul

- Bayındır, S. (2005), *İslâm Hukuku Penceresinden, Faizsiz Bankacılık*, Rağbet Yayınları, İstanbul
- Berger, A. ve Humprey D. (1997), *Efficiency of Financial Institutions: International Survey and Directions for Future Research*, Wharton School, Financial Institutions Center, Working Paper No:97-05.
- Birdal, M. (2007), *İslam Bankacılığı Ne Kadar Alternatif?*
- Bozdağ, N., Altan, Ş., Atan, M. (2001), *Toplam Etkinlik Ölçümü: Türkiye'deki Özel ve Kamu Bankaları İçin Bir Uygulama*, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Canbaş, S. ve Doğukanlı, H. (2001), *Finansal Pazarlar*, Beta Yayınevi, İstanbul
- Canik, R. (2011), *Katılım Bankacılığında Kaynak Çeşitliliği ve Likidite Riski Yönetimi*, Yayınlanmamış Yeterlilik Tezi, İstanbul
- Charnes A. ve Cooper, W. W. (1985), *Preface to Topics in Data Envelopment Analysis*, Analysis of Operations Research, Vol:2.
- Chen S.J.ve Hwang, C. (1992), *Fuzzy Multiple Attribute Decision Making: Methods and Applications*, Springer –Verlag- Berlin
- Cheng, E.W.L., LI, H. ve Ho, D.C.K. (2002), *Analytic Hierarchy Process (AHP), A Defective tool When Used Improperly*. Measuring Business Excellence, Vol.6, No. 4.
- Chen, C.T. (2000), *Extensions of the TOPSIS for Group Decision-Making under Fuzzy Environment*, *Fuzzy Sets and Systems*, 114(2) On page 1-9.
- Cingi, S. ve Tarım, A. (2000), *Türk Banka Sisteminde Performans Ölçümü DEA Malmquist TFV Endeksi Uygulaması*, TBB, Araştırma Tebliği Dizisi, Sayı 2000-01

- Coelli, T.J., Rao, D.S.P. ve Battase G.E. (1998), *An introduction to Efficiency and productivity analysis*, Kluwer Academic Publishers, Boston
- Çağlar, C. A. (2002), *Müşterilerimize aile sıcaklığıyla yaklaşıyoruz*, Özel Finans Kurumları Birliği No:1 Dağıtım, 1.Baskı TKBB Dergisi. İstanbul: 2005
- Çolak, M. (2004), *Muhasebe Standartları Kurulu, Görevleri, Denetimi Ve İlişkili Düzenlemeler*, Yaklaşım Dergisi / Aralık 2004 / Sayı: 144
- Darrat, Topuz ve Yousef (2002), *Assessing Cost and Technical Efficiency of Banks in*
- Dönek,E ve Özdemir, A.İ. (2000), *Türk Ticari Bankalarının Performans Değerlendirilmesi*, Verimlilik Dergisi, Milli Prodüktivite Merkezi Yayını
- Eğilmez, M. (1997), *Hazine*, Creative Yayıncılık, İstanbul
- El-Gamal ve İnanoglu, (2004), *Islamic Banking in Turkey: Boon or Bane for the Financial Sector*, Proceedings of the Fifth Harvard University Forum on Islamic Finance, Cambridge: Center for Middle Eastern Studies, Harvard University.,
- Emiral, F. (2001), *Türk Bankacılık Sisteminde Etkinlik Analizi (Veri Zarflama Analizi*
- En-Nebhani, T. (1999), *İslama Ekonomi Nizamı*, Taha Yayıncılık, İstanbul
- Erdem, E. (2008), *Para, Banka ve Finansal Sistem*, Ankara: Detay Yayıncılık
- Ertuğrul, İ. ve Karakaşoğlu, N.(2009), *Türk Çimento Firmalarının Bulanık AHS ve TOPSIS yöntemleriyle performansının ölçümü*
- Eskici, M.M. (2007), *Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Isparta
- Ezaz, A., Ziaur, R., Rubina A. (2006), *Comparative Analysis Of Loan Recovery Among Nationalized, Private And Islamic Commercial Banks Of Bangladesh.*, BRAC

- University Journal, Vol. III, No. 1, 2006, pp. 35-52 Gardner Workbook, Euromoney Publications.
- Gökalp, F. (2009), *Perakende sektöründe performans ölçümü: Türkiye Üzerine Bir Model Denemesi*, Ege Üniversitesi, Doktora Tezi
- Günel M. (2007), *Para, Banka ve Finansal Sistem*.Yeni Dönem Yayınları, Ankara
- Hamim, M., Naziruddin A., ve Syed, H., (2006), *Efficiency of Islamic Banking in Malaysia: A Stochastic Frontier Approach*, *Journal of Economic Cooperation*, 27 (2), pp. 37-70.
- Hassan, M.K ve Hussein, K.A. (2003), *Static and Dynamic Efficiency in the Sudanese Banking System*, *Review of Islamic Economics* 14,
- Hussein, K.A. (2003), *Operational Efficiency in Islamic Banking: The Sudanese Experience*, Working Paper No. 1, Islamic Research and Training Institute (IRTI), Islamic Development Bank.
- Hwang, C.L ve Yoon. K., (1981), *Multiple Attribute Decisions Making-metods and Aplications,a state of the art surcey*, New York: Springer-Verlag
- İnan A. E. (2000), *Banka Etkinlik Ölçülmesi ve Düşük Enflasyon Sürecinde Bankacılıkta Etkinlik*, *Bankalar Dergisi*
- İqbal, M. (2001), *İslamic and Conventional Banking in the Nineties: A comparative Study*, Islamic Research and Training Institutte *Journal of Islamic Economic Studies*,Islamic Development Bank,,Vol8. No.2, Jeddah
- Kara, M. (2006), *Katılım Bankalarında Personel eğitimi*, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Kaya, İ. ,Kılınç, M. S. ve Çevikcan , E. (2007), *Makine Ve Techizat Seçim Probleminde Bulanık Karar Verme Süreci*, Mühendis ve Makine Cilt:49 Sayı:576 Sayfa:8-14.
- Kaya, Y.T. ve Doğan, E. (2005), *Dezenflasyon Sürecinde Türk Bankacılık Sektöründe Etkinliğin Gelişimi*, BDDK ARD Çalışma Raporları 2005/10
- Kömürlü, H. (2006), *Yatırım Danışmanlığı*, Türk Hukuk Sitesi, İstanbul
- Köse, S. (1991), *Murabaha*, İslam Ansiklopedisi
- Küçükkocaoğlu, G. (2006), *İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları Çalışma Notları*.
- Mishkin, F.S. (2000), *Inflation Targeting in Emerging – Market Countries*, The American Economic Review, 90 (2).
- Mishkin, F.S. (2010), *Finansal Piyasalar ve Kurumlar*, İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi
- Mishkin, F.S. (2012), *Macroeconomics- Policy and Practice*, Columbia University
- Munawar, İ.ve Molyneux, P. (2005), *Thirty Years of Islamic Banking: History, Performance and Prospects*, J.KAU: Islamic Econ., Vol. 19, No. 1, pp: 37-39 (2006 A.D./1427 A.H.)
- Okka, O. (2010), *Finansal Yönetim*, Nobel Yayın, Ankara
- Osman I.H., Hitti A., Al-Ayoubi B., (2008), *Data envelopment analysis: a tool for monitoring the relative efficiency of Lebanese bank*, European and Mediterranean Conference on Information Systems 2008 (EMCIS2008) Late Breaking Paper
- Öçal ve Çolak (1999), *Para Teori ve Politikası*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- ÖFK Birliği (2003), *Dünyada ve Türkiye 'de Faizsiz Bankacılık*, ÖFK Birliği Yayınları
- Özcan, M. E. ve Hazıroğlu, T. (2000), *Bankacılıkta Yeni Bir Boyut: Katılım Bankacılığı*, Bereket Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 9.

- Özsoy, İ. (1997), *Özel Finans Kurumları*, Asya Finans Kültür Yayınları, İstanbul
- Öztürk, N. (2011), *Para, Banka, Kredi*, Ekin Yayıncılık, İstanbul
- Parasız, İ. (2009), *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, Bursa: Ezgi Kitabevi
- Parasız, İ. (2011), *Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık*, Bursa: Ezgi Kitabevi
- Pehlivan, P. (2010), *Türkiye Ekonomisinde Bankacılık Sektörünün Verimlilik Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Celal Bayar Üniversitesi, Doktora Tezi
- Pınar, A. ve Erdal B. (2008), *Para-Banka-Kredi ve Para Politikası*, Turhan Kitabevi
- Polat, A. (2011), *Katılım Bankalarının Kârını Etkileyen Faktörlerin Karşılaştırmalı Analizi*, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi
- Resmi Gazete (1981), 2499 *Sermaye Piyasası Kanunu*, Resmi Gazete No: 17416
- Resmi Gazete (1994), *Rekabetin Korunması Hakkında Kanun*, Resmi Gazete No: 22140
- Resmi Gazete (2003), *Portföy Yöneticiliği Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Tebliği*, SPK, Seri V, No: 59, Md. 4.
- Resmi Gazete (2005), 5411 *Sayıli Bankacılık Kanunu*, Resmi Gazete No: 25983
- Resmi Gazete (2007), 5684 *Sayıli Sigortacılık Kanunu*, Resmi Gazete No: 26552.
- Resmi Gazete (1983), 14/12/1983 *Tarih ve 18251 Sayılı Maliye Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK*
- Samad, A., (1999), *Comparative Efficiency of the Islamic Bank vis-a-vis Conventional Banks in Malaysia*”, IIUM Journal of Economics and Management 7 (1)
- Sevilengül, O. (1997), *Banka Muhasebesi*. Gazi Kitabevi, Ankara
- Sufian, F. (2006), *Size and Returns to Scale of the Islamic Banking Industry in Malaysia: Foreign Versus Domestic Banks*, IIUM Journal of Economics and Management 14 (2).

- Sufian, F. (2007), *The Efficiency Of Islamic Banking Industry: A Non-Parametric Analysis With Non-Discretionary Input Variable*, Islamic Economic Studies Vol. 14, No. 1 & 2
- Sufian, F, Mohamad, A.M Noor ve M.Zulhibri , A. Majid (2008), *The Efficiency of Islamic Banks: Empirical Evidence from the MENA and Asian Countries Islamic Banking Sectors*, The Middle East Business and Economic Review, Vol.20, No.1,
- Tabakoğlu, A. (2008), *İslâm Dünyasında Para ve Bankacılık Tecrübesi, Türkiye’de Özel finans Kurumları, Teori ve Uygulama*, Albaraka Türk Yayını-17
- Takan, M. (2001), *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, Nobel Yayınevi, Ankara
- Tarım, A. (2001), *Veri Zarflama Analizi: Matematiksel Programlama Tabanlı Göreli Etkinlik Ölçümü Yaklaşımı*, Sayıştay Yayın İşleri Müdürlüğü Araştırma-İnceleme-Çeviri Dizisi Sayı:15
- Tarkoçin, C. ve Gençer M. (2010), *Farklı Girdi ve Çıktı Yaklaşımlarının Veri Zarflama Analizi Etkinlik Sonuçlarına Etkisi ve Türk Ticari Bankaları Uygulaması*, Bankacılar Dergisi, 72, 19-32.
- Topaloğlu, M. ve Koç, H. (2010), *Büro Yönetimi*, Seçkin Yayıncılık, İstanbul
- Torfi, F., Farahani, R.Z., Rezapour, (2010), S., *Fuzzy AHS to Determine The Relative Weights of Evaluation Criteria and Fuzzy Topsis to Rank The Alternatives* Applied Soft Computing, 520-528
- Tulkens, H. (1993), *On FDH Efficiency Analysis: Some Methodological Issues and Applications to Retail Banking Courts, and Urban Transit*, Journal of Productivity Analysis 4(1/2)
- Uri, N. D. (2001), *Incentive Regulation And Teh Change In Productive Efficiency*

Of Local Exchange Carriers, Applied Mathematical Modeling, Volume: 25.

Usmani, M. T. (1998), *An Introduction to Islamic Finance.*

Usta, O. (2005), *İşletme Finansı Ve Finansal Yönetim*, Detay Yayıncılık, Ankara

Ustasüleyman, T. (2009), *Bankacılık Sektöründe Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: Ahs-Topsis Yöntemi*, Bankacılık Dergisi, TBB Yayını, Sayı:69
Uygulaması), Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Viverita, Brown K., ve Skully, M., (2007), *Efficiency Analysis of Islamic Banks in Africa, Asia and the Middle East*

Yazıcı, M. (1999), *Faiz*, Yayılım Yayıncılık, İstanbul

Yeşilyurt C. ve Alan M.A. (2003), *Fen liselerinin 2002 Yılı Göreceli Etkinliğinin Veri Zarflama Analizi (VZA)Yöntemi İle Ölçülmesi*, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 2

Yolalan, R. (1993), *İşletmeler arası Göreceli Etkinlik Ölçümü*, Milli Produktivite Merkezi Yayınları, Cilt No.483, Ankara

Yolalan, R. (2001), *Bankacılıkta Verimlilik Konferansı*

Yurdakul, M. ve İç, Y. T. (2003), *Türk Otomotiv Firmalarının Performans Ölçümü Ve Analizine Yönelik TOPSİS Yöntemini Kullanarak Bir Örnek Çalışma*, Gazi Üniversitesi Müh. Mim. Fak. Der. Cilt 18,no 1, Sayfa 1–18 Ankara.

Zaim, S. (1992), *İslam, İnsan ve Ekonomi*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul

Zerka, M. A. ve Neccar, A. M. (2009), *İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta*, İz Yayıncılık, İstanbul

Zeytinoğlu, E. (1992), *İslam'da ve Diğer Sistemlerde Faiz*, Para, Faiz ve İslam Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi, İstanbul

DİĞER KAYNAKLAR

İNTERNET KAYNAKLARI:

www.ifk.com.tr/detay.asp?ContentID=643

www.albarakaturk.com.tr

www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Istatistiki_Veriler/Istatistiki_Veriler.aspx

www.cgscenter.org

www.eurekahedge.com/indices/

www.islam-investor.com/tr/likidite/tasarruf_hesabi_yatirim_hesabi.html

www.islam-investor.com/tr/likidite/cari_hesap.html

www.turkiyefinans.com.tr

www.tspakb.org.tr/tr/Portals/0/ETM_KILAVUZLAR/ETM_kilavuzlar_menkul_kiyet_piyasalari_temel_haziran_2011.pdf

EKLER**Ek-1**

Etkinlik Analizinde Kullanılan Finansal Oran Değerleri

YILLAR	ALBARAKA TÜRK	ASYA	KUVEYT TÜRK	TÜRKİYE FİNANS
	Takipteki Krediler / Krediler + Finansal Kiralama			
2005	-0,0208	-0,0529	-0,0600	-0,0301
2006	-0,0175	-0,0420	-0,0476	-0,0275
2007	-0,0150	-0,0511	-0,0421	-0,0227
2008	-0,0282	-0,0512	-0,0498	-0,0338
2009	-0,0361	-0,0541	-0,0633	-0,0332
2010	-0,0301	-0,0391	-0,0332	-0,0284
2011	-0,0236	-0,0458	-0,0202	-0,0236
Krediler + Finansal Kiralama / Toplam Aktifler				
2005	0,7618	0,7925	0,7191	0,7513
2006	0,7959	0,7277	0,8406	0,7739
2007	0,7736	0,7313	0,8169	0,8383
2008	0,7846	0,7825	0,7525	0,7928
2009	0,7305	0,7118	0,6809	0,8259
2010	0,7491	0,7544	0,7281	0,7482
2011	0,6966	0,7753	0,6975	0,7690
Kâr Payı Giderleri / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler				
2005	-0,0651	-0,0780	-0,0469	-0,0663
2006	-0,0733	-0,0673	-0,0644	-0,0704
2007	-0,0699	-0,0771	-0,0621	-0,0731
2008	-0,0740	-0,0896	-0,0613	-0,0760
2009	-0,0638	-0,0754	-0,0558	-0,0686
2010	-0,0483	-0,0518	-0,0377	-0,0489
2011	-0,0422	-0,0468	-0,0353	-0,0431
Kâr Payı Gelirleri / Kâr Payı Giderleri				
2005	1,6576	1,8568	1,7253	1,9236
2006	1,7751	2,3000	1,7787	1,9720
2007	1,8526	2,1096	1,9105	1,9929
2008	1,9266	1,9103	1,8829	1,9544
2009	1,8823	1,8709	2,0850	2,0644
2010	1,9024	1,9887	2,3079	2,1351
2011	2,0040	1,9874	2,2703	2,2100
Öz Kaynaklar / Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı				
2005	0,1274	0,1297	0,1327	0,1159
2006	0,1529	0,1803	0,1501	0,1607
2007	0,2172	0,1491	0,1472	0,1537
2008	0,1812	0,1322	0,1563	0,1678
2009	0,1533	0,1481	0,1456	0,1719
2010	0,1409	0,1346	0,1705	0,1708
2011	0,1253	0,1348	0,1602	0,1424
Kâr Payı Gelirleri / Öz Kaynaklar				
2005	1,0179	1,0412	0,7955	1,3285
2006	1,1398	0,8047	1,2106	1,1247
2007	0,7268	0,9267	1,0222	1,1232
2008	0,8913	0,7568	0,8195	0,8266
2009	0,9231	0,7274	0,8277	0,8187
2010	0,7817	0,5931	0,5561	0,6327
2011	0,7665	0,5700	0,6716	0,6502

Ek-2

Etkinlik Analizinde Kullanılan Normalize Edilmiş Finansal Oran Değerleri

YILLAR	ALBARAKA TÜRK	ASYA	KUVEYT TÜRK	TÜRKİYE FİNANS
Normalize Edilmiş Takipteki Krediler / Krediler + Finansal Kiralama				
2005	-0,2365	-0,6014	-0,6821	-0,3422
2006	-0,2452	-0,5886	-0,6670	-0,3854
2007	-0,2096	-0,7139	-0,5881	-0,3171
2008	-0,3361	-0,6103	-0,5936	-0,4029
2009	-0,3736	-0,5598	-0,6550	-0,3435
2010	-0,4567	-0,5933	-0,5037	-0,4309
2011	-0,3923	-0,7613	-0,3358	-0,3923
Normalize Edilmiş Krediler + Finansal Kiralama / Toplam Aktifler				
2005	0,5034	0,5237	0,4752	0,4965
2006	0,5066	0,4632	0,5350	0,4926
2007	0,4889	0,4622	0,5163	0,5298
2008	0,5041	0,5027	0,4835	0,5093
2009	0,4941	0,4814	0,4605	0,5586
2010	0,5027	0,5063	0,4886	0,5021
2011	0,4735	0,5270	0,4741	0,5227
Normalize Edilmiş Kâr Payı Giderleri / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler				
2005	-0,5005	-0,5997	-0,3606	-0,5097
2006	-0,5317	-0,4882	-0,4671	-0,5107
2007	-0,4939	-0,5448	-0,4388	-0,5165
2008	-0,4875	-0,5903	-0,4039	-0,5007
2009	-0,4812	-0,5687	-0,4209	-0,5175
2010	-0,5140	-0,5513	-0,4012	-0,5204
2011	-0,5017	-0,5564	-0,4197	-0,5124
Normalize Edilmiş Kâr Payı Gelirleri / Kâr Payı Giderleri				
2005	0,4620	0,5175	0,4809	0,5362
2006	0,4510	0,5843	0,4519	0,5010
2007	0,4705	0,5358	0,4852	0,5061
2008	0,5021	0,4978	0,4907	0,5093
2009	0,4758	0,4729	0,5270	0,5218
2010	0,4553	0,4759	0,5523	0,5110
2011	0,4723	0,4684	0,5351	0,5208
Normalize Edilmiş Öz Kaynaklar / Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı				
2005	0,5032	0,5123	0,5242	0,4578
2006	0,4736	0,5584	0,4649	0,4977
2007	0,6413	0,4403	0,4346	0,4538
2008	0,5649	0,4121	0,4873	0,5231
2009	0,4943	0,4775	0,4695	0,5543
2010	0,4542	0,4339	0,5497	0,5506
2011	0,4435	0,4771	0,5671	0,5040
Normalize Edilmiş Kâr Payı Gelirleri / Öz Kaynaklar				
2005	0,4789	0,4899	0,3743	0,6250
2006	0,5270	0,3721	0,5598	0,5200
2007	0,3782	0,4822	0,5319	0,5844
2008	0,5402	0,4587	0,4967	0,5010
2009	0,5580	0,4397	0,5003	0,4949
2010	0,6045	0,4586	0,4300	0,4892
2011	0,5735	0,4265	0,5025	0,4865

Ek-3

Etkinlik Analizinde Kullanılan Ağırlıklandırılmış Finansal Oran Değerleri

YILLAR	ALBARAKA TÜRK	ASYA	KUVEYT TÜRK	TÜRKİYE FİNANS
Ağırlıklandırılmış Takipteki Krediler / Krediler + Finansal Kiralama				
2005	-0,0484	-0,1230	-0,1395	-0,0700
2006	-0,0502	-0,1204	-0,1364	-0,0788
2007	-0,0429	-0,1460	-0,1203	-0,0649
2008	-0,0688	-0,1248	-0,1214	-0,0824
2009	-0,0764	-0,1145	-0,1340	-0,0703
2010	-0,0934	-0,1214	-0,1030	-0,0881
2011	-0,0802	-0,1557	-0,0687	-0,0802
Ağırlıklandırılmış Krediler + Finansal Kiralama / Toplam Aktifler				
2005	0,0801	0,0833	0,0756	0,0790
2006	0,0806	0,0737	0,0851	0,0784
2007	0,0778	0,0735	0,0821	0,0843
2008	0,0802	0,0800	0,0769	0,0810
2009	0,0786	0,0766	0,0733	0,0889
2010	0,0800	0,0805	0,0777	0,0799
2011	0,0753	0,0838	0,0754	0,0832
Ağırlıklandırılmış Kâr Payı Giderleri / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler				
2005	-0,0910	-0,1090	-0,0656	-0,0927
2006	-0,0967	-0,0888	-0,0849	-0,0928
2007	-0,0898	-0,0990	-0,0798	-0,0939
2008	-0,0886	-0,1073	-0,0734	-0,0910
2009	-0,0875	-0,1034	-0,0765	-0,0941
2010	-0,0935	-0,1002	-0,0730	-0,0946
2011	-0,0912	-0,1012	-0,0763	-0,0932
Ağırlıklandırılmış Kâr Payı Gelirleri / Kâr Payı Giderleri				
2005	0,0630	0,0706	0,0656	0,0731
2006	0,0615	0,0797	0,0616	0,0683
2007	0,0642	0,0731	0,0662	0,0690
2008	0,0685	0,0679	0,0669	0,0694
2009	0,0649	0,0645	0,0719	0,0712
2010	0,0621	0,0649	0,0753	0,0697
2011	0,0644	0,0639	0,0730	0,0710
Ağırlıklandırılmış Öz Kaynaklar / Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı				
2005	0,0801	0,0815	0,0834	0,0728
2006	0,0753	0,0888	0,0740	0,0792
2007	0,1020	0,0700	0,0691	0,0722
2008	0,0899	0,0656	0,0775	0,0832
2009	0,0786	0,0760	0,0747	0,0882
2010	0,0723	0,0690	0,0874	0,0876
2011	0,0706	0,0759	0,0902	0,0802
Ağırlıklandırılmış Kâr Payı Gelirleri / Öz Kaynaklar				
2005	0,0762	0,0779	0,0595	0,0994
2006	0,0838	0,0592	0,0891	0,0827
2007	0,0602	0,0767	0,0846	0,0930
2008	0,0859	0,0730	0,0790	0,0797
2009	0,0888	0,0700	0,0796	0,0787
2010	0,0962	0,0730	0,0684	0,0778
2011	0,0912	0,0678	0,0799	0,0774

Ek-4

Verimlilik Analizinde Kullanılan Finansal Oran Değerleri

YILLAR	ALBARAKA TÜRK	ASYA	KUVEYT TÜRK	TÜRKİYE FİNANS
Vergi Öncesi Kâr / Toplam Aktifler				
2005	0,0213	0,0369	0,0127	0,0274
2006	0,0287	0,0464	0,0121	0,0339
2007	0,0291	0,0450	0,0241	0,0249
2008	0,0358	0,0371	0,0233	0,0233
2009	0,0205	0,0329	0,0237	0,0247
2010	0,0197	0,0224	0,0208	0,0236
2011	0,0193	0,0159	0,0164	0,0217
Dönem Net Kârı / Öz Kaynaklar				
2005	0,2544	0,2984	0,1398	0,3028
2006	0,2821	0,2276	0,1436	0,3221
2007	0,1592	0,2705	0,1908	0,2501
2008	0,2135	0,1677	0,1518	0,1604
2009	0,1481	0,1711	0,1575	0,1436
2010	0,1572	0,1291	0,1270	0,1462
2011	0,1161	0,0782	0,1144	0,1035
Krediler + Finansal Kiralama / Şube Sayısı				
2005	34.892.535	29.443.958	24.385.797	21.441.585
2006	31.480.524	33.628.363	31.240.848	26.159.206
2007	35.573.150	39.064.314	36.323.425	34.367.044
2008	35.575.720	44.317.049	38.413.301	32.369.006
2009	46.678.693	53.390.386	38.936.844	64.251.413
2010	58.269.349	65.428.269	50.037.504	47.219.225
2011	64.486.372	72.320.011	64.544.292	57.158.654
Krediler + Finansal Kiralama / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler + Öz Kaynaklar				
2005	0,7934	0,8531	0,7334	0,7837
2006	0,8264	0,7765	0,8625	0,8086
2007	0,8058	0,7878	0,8446	0,9192
2008	0,8128	0,8257	0,7777	0,8558
2009	0,7635	0,7616	0,7187	0,9601
2010	0,7832	0,8336	0,7593	0,8644
2011	0,7983	0,8339	0,8218	0,8613
Net Ücret ve Komisyon Gelirleri / Toplam Aktifler				
2005	0,0147	0,0326	0,0168	0,0206
2006	0,0075	0,0228	0,0074	0,0099
2007	0,0081	0,0208	0,0100	0,0075
2008	0,0107	0,0269	0,0093	0,0098
2009	0,0126	0,0209	0,0084	0,0110
2010	0,0099	0,0160	0,0062	0,0078
2011	0,0095	0,0302	0,0043	0,0071
Toplam Aktifler / Personel Sayısı				
2005	2.166.620	1.467.120	1.865.971	1.667.685
2006	2.155.548	1.772.821	2.118.385	1.873.925
2007	2.491.579	1.893.336	2.156.253	2.151.163
2008	2.666.541	2.142.672	2.569.280	2.230.504
2009	3.315.201	2.881.333	2.821.613	2.600.012
2010	3.864.966	3.429.473	3.400.194	3.141.892
2011	4.493.507	4.053.387	4.905.365	3.974.251

Ek-5

Verimlilik Analizinde Kullanılan Normalize Edilmiş Finansal Oran Değerleri

YILLAR	ALBARAKA TÜRK	ASYA	KUVEYT TÜRK	TÜRKİYE FİNANS
Normalize Edilmiş Vergi Öncesi Kâr / Toplam Aktifler				
2005	0,4079	0,7066	0,2432	0,5247
2006	0,4391	0,7099	0,1851	0,5186
2007	0,4560	0,7051	0,3776	0,3902
2008	0,5851	0,6063	0,3808	0,3808
2009	0,3964	0,6362	0,4583	0,4776
2010	0,4544	0,5167	0,4798	0,5444
2011	0,5224	0,4303	0,4439	0,5873
Normalize Edilmiş Dönem Net Kârı / Öz Kaynaklar				
2005	0,4942	0,5797	0,2716	0,5882
2006	0,5578	0,4501	0,2840	0,6369
2007	0,3583	0,6087	0,4294	0,5628
2008	0,6101	0,4792	0,4338	0,4583
2009	0,4764	0,5504	0,5067	0,4619
2010	0,5597	0,4597	0,4522	0,5205
2011	0,5573	0,3754	0,5492	0,4968
Normalize Edilmiş Krediler + Finansal Kiralama / Şube Sayısı				
2005	0,6148	0,5298	0,4388	0,3858
2006	0,5119	0,5468	0,5080	0,4254
2007	0,4890	0,5370	0,4993	0,4724
2008	0,4690	0,5843	0,5064	0,4268
2009	0,4518	0,5168	0,3769	0,6219
2010	0,5231	0,5873	0,4492	0,4239
2011	0,4972	0,5576	0,4976	0,4407
Normalize Edilmiş Krediler + Finansal Kiralama / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler + Öz Kaynaklar				
2005	0,5009	0,5385	0,4630	0,4947
2006	0,5045	0,4740	0,5265	0,4936
2007	0,4791	0,4684	0,5022	0,5466
2008	0,4965	0,5044	0,4751	0,5228
2009	0,4734	0,4722	0,4456	0,5953
2010	0,4828	0,5138	0,4680	0,5328
2011	0,4814	0,5029	0,4956	0,5194
Normalize Edilmiş Net Ücret ve Komisyon Gelirleri / Toplam Aktifler				
2005	0,3299	0,7316	0,3770	0,4623
2006	0,2778	0,8445	0,2741	0,3667
2007	0,3166	0,8130	0,3909	0,2932
2008	0,3349	0,8420	0,2911	0,3068
2009	0,4491	0,7449	0,2994	0,3921
2010	0,4650	0,7515	0,2912	0,3664
2011	0,2903	0,9227	0,1314	0,2169
Normalize Edilmiş Toplam Aktifler / Personel Sayısı				
2005	0,5984	0,4052	0,5154	0,4606
2006	0,5425	0,4462	0,5331	0,4716
2007	0,5706	0,4336	0,4938	0,4926
2008	0,5527	0,4441	0,5325	0,4623
2009	0,5684	0,4940	0,4838	0,4458
2010	0,5571	0,4943	0,4901	0,4529
2011	0,5138	0,4635	0,5609	0,4544

Ek-6

Verimlilik Analizinde Kullanılan Ağırlıklandırılmış Finansal Oran Değerleri

YILLAR	ALBARAKA TÜRK	ASYA	KUVEYT TÜRK	TÜRKİYE FİNANS
Ağırlıklandırılmış Vergi Öncesi Kâr / Toplam Aktifler				
2005	0,0798	0,1382	0,0476	0,1027
2006	0,0859	0,1389	0,0362	0,1015
2007	0,0892	0,1380	0,0739	0,0763
2008	0,1145	0,1186	0,0745	0,0745
2009	0,0776	0,1245	0,0897	0,0934
2010	0,0889	0,1011	0,0939	0,1065
2011	0,1022	0,0842	0,0868	0,1149
Ağırlıklandırılmış Dönem Net Kârı / Öz Kaynaklar				
2005	0,0967	0,1134	0,0531	0,1151
2006	0,1091	0,0881	0,0556	0,1246
2007	0,0701	0,1191	0,0840	0,1101
2008	0,1194	0,0938	0,0849	0,0897
2009	0,0932	0,1077	0,0991	0,0904
2010	0,1095	0,0899	0,0885	0,1018
2011	0,1090	0,0734	0,1074	0,0972
Ağırlıklandırılmış Krediler + Finansal Kiralama / Şube Sayısı				
2005	0,0802	0,0691	0,0572	0,0503
2006	0,0668	0,0713	0,0663	0,0555
2007	0,0638	0,0700	0,0651	0,0616
2008	0,0612	0,0762	0,0661	0,0557
2009	0,0589	0,0674	0,0492	0,0811
2010	0,0682	0,0766	0,0586	0,0553
2011	0,0648	0,0727	0,0649	0,0575
Ağırlıklandırılmış Krediler + Finansal Kiralama / Toplanan Fonlar + Alınan Krediler + Öz Kaynaklar				
2005	0,0871	0,0937	0,0805	0,0860
2006	0,0877	0,0824	0,0916	0,0858
2007	0,0833	0,0815	0,0873	0,0951
2008	0,0864	0,0877	0,0826	0,0909
2009	0,0823	0,0821	0,0775	0,1035
2010	0,0840	0,0894	0,0814	0,0927
2011	0,0837	0,0875	0,0862	0,0903
Ağırlıklandırılmış Edilmiş Net Ücret ve Komisyon Gelirleri / Toplam Aktifler				
2005	0,0574	0,1272	0,0656	0,0804
2006	0,0483	0,1469	0,0477	0,0638
2007	0,0551	0,1414	0,0680	0,0510
2008	0,0583	0,1464	0,0506	0,0534
2009	0,0781	0,1296	0,0521	0,0682
2010	0,0809	0,1307	0,0506	0,0637
2011	0,0505	0,1605	0,0228	0,0377
Ağırlıklandırılmış Edilmiş Toplam Aktifler / Personel Sayısı				
2005	0,0780	0,0529	0,0672	0,0601
2006	0,0708	0,0582	0,0695	0,0615
2007	0,0744	0,0566	0,0644	0,0643
2008	0,0721	0,0579	0,0695	0,0603
2009	0,0741	0,0644	0,0631	0,0581
2010	0,0727	0,0645	0,0639	0,0591
2011	0,0670	0,0605	0,0732	0,0593